

OMAISUUDEN KEHITYS

KUSTANTANUT KANSAN LEHTI
TAMPEREELLA V. 1908

Hinta 1 mk.

OMAISUUDEN KEHITYS

ULKOMAALAISTEN LÄHTEIDEN MUKAAN ESITTÄNYT

ALEX. HALONEN

TAMPEREELLA 1908
TAMPEREEN TYÖVÄEN OSUUSKIRJAPAINO.

LAUSE LUKIJALLE.

Omaisuu den kehityksestä esittämäni katsauksen olen etupäässä toimittanut Paul Lafarguen „Omaisuu den kehitys“ nimisen teoksen englanninkielisen käännöksen mukaan. Sängen hajanaisena ja supistetuna ilmestyi katsaukseni joitain vuosia sitten sarjakirjoituksena „Soihtu“-nimisessä Amerikan suomalaisessa sosialistisessa aikakauslehdessä. Ja kun tätä alaa käsittelevä „pikkukirjallisuus“ oli siellä sängen niukka, niin kustansi sikäläinen Työmiehen kustannusyhtiö sen ylipainoksena ilman sanottavia korjauksia.

Mutta heti kirjase n ilmestyttyä havaitsin sen moninaiset puutteet esitettävänä olevan asian valaisijana. Sentähden ryhdyin toimittamaan muutamia täydennyksiä ja korjauksia sikäli kuin jouduin asiasta luennoimaan. Paul Lafargue n teoksen ohella käytin Lewis H. Morganin teosta „Ancient Society“ y. m. asiaa valaisevia teoksia.

Tämä, tässä kirjase ssa esittämäni katsaus on niinollen entistä laajempi ja — minun mielestäni ainakin — selvempi. Sellaisena se ansainnee päästä julkisuuteen, varsinkin kun se selittää äsken julaistua selostusta historiallisesta materialismista.

Alex. Halonen.

**OMAISUUDEN TUTKIMUS JA
MUODOT**

I.

Etevä muinaistutkija Lewis H. Morgan kirjoittaa teoksessaan „*The Ancient Society*“, että „omaisuusolojen tarkka tunteminen selittää monessa suhteessa huomattavimman osan ihmiskunnan sisällistä historiaa.“ Se lausunto jo sinänsä osottaa, miten tärkeänä on pidettävä omaisuuden ja omistusoikeudellisten käsityksien kehityksen tuntemusta. Mahdollisimman tarkoin huomioonottaen omaisuusoloissa ilmenevät muutokset, voidaan oikein ymmärtää määrättyjen ihmisjoukkojen historiallisten olotilojen syyt.

Mutta siinä ei vielä kaikki. Omaisuusolojen kehityksen tunteminen on tärkeä tulevaisuuteenkin nähden.

Omaisuusolojen kehittäminen yleisomistuksen kannalle — joka on meidän, sosialidemokratien, tärkein vaatimuksemme — kohtaa ankaraa vastarintaa nykyisten, yksityiseen omaisuuden omistukseen nojaavien, vallassa olevien luokkien taholta. Muita vaatimuksiamme saattaisivat omistavat luokat edes näennäisesti suosia, mutta omaisuusolojen muutosta ne eivät voi hyväksyä. Siitähän olisi seurauksena niiden valta-aseman lakkaaminen.

Sentähden heti silloin, kun nousee kysymys kapitalistisen yksityisomaisuuden lakkauttamisesta ja sen kehittämisestä valtion kansalaisten yleisomaisuudeksi, nostaa vallassaoleva luokka kauhean jytäkän. Liuta tiedemiehiä, politikoitsijoita, kansanopettajia ja pappeja, joko suullisesti tai painetun sanan välityksellä, ryhtyy hoilamaan vallassa olijoiden säveltämää virttä yksityisomaisuusolojen ja pääoman (kapitaalın) ijankaikkisesta alkuperästä ja muuttumattomuudessa. Nämä räjäyttömän monilukuiset yksityispääoman hyvät paimenet täyttävät taivaan ääretkin korkealla veisullaan, jonka tarkoitus on todistaa, että omaisuus ja omistus tässä yksityisen pääoman ja omistuksen muodossa on maailman isä, jolla ei ole ollut alkua eikä niinmuodoin tule olemaan loppuakaan. Sangen juhlallisella painolla koettavat he edelleen osottaa, että nykyisillä omistavilla luokilla on todellakin joitain rehellisiä oikeuksia omistamiinsa omaisuuksiin. M. m. selitetään, että he ovat olleet ahkeria ja säästäväisiä, ja niinmuodoin koonneet omaisuutensa. Köyhät, omistamattomat ovat sensijaan olleet laiskoja ja tuhlaavaisia.

Näiltä, kuten lukuisilta muiltakin vallassaolevan maailman valheilta voipi sosialidemokratia murskata vaikutusvallan ainoastaan totuuden selvällä ja peittelemättömällä esityksellä laajoille kansajoukoille. Ja sellainen esitys kyseessä olevaan asiaan nähden löydetään omaisuuden ja omistuksen kehitystä selostavassa historiassa.

Vasta viimeisten vuosikymmenien kuluessa ovat suurten sivistysmaiden tiedemiehet eritoten ryhtyneet

tutkimaan ihmiskunnan varhaisimpia taloudellisen elämän ja sen järjestelmien muotoja. Näiden tutkimusten yhtenä tärkeimpänä pyrkimyksenä on ollut saada selville yleisemmin vallinneet omaisuuden ja omistuksen ilmiöt.

Tutkimuksia on harjoitettu eri kulmilla maata elävien luonnonkansojen keskuudessa. On näet tultu siihen tosiperäiseen havaintoon, että samoin kuin yksityisten ihmisten elämän perusilmiöt ovat kaikilla samantyyppiset, niin myöskin kansojen kehitys kulkee samansuuntaisia ratoja. Kaikki ihmisten yhteisöt ovat kulkeet verrattain samanluonteisten yhteiskunnallisten, uskonnollisten ja valtiollisten kehitysasteiden ja niitä vastaavien tietoisuusmuotojen kautta.

Sama laki pitää paikkansa omaisuusoloihinkin nähden. Niin muodoin nykyisten sivistyskansojen omaisuusolojen edesmenneet muodot ovat nähtävissä kehityksen eri asteilla elävien n. k. luonnonkansojen keskuudessa — luonnonkansojen, jotka, joko osittain tai täydellisesti, ovat olleet sivistyskansojen historiallisen toiminnan ja siitä johtuvien vaikutelmien ulkopuolella.

Tällainen on ainoa mahdollinen tapa ihmiskunnan varhaisimman menneisyyden tutkimiseen. Eihän löydy yhtään kansaa, joka sitovasti ja katkeamatta muistaisi oman historiansa raakalaisuudesta nykyiselle asteelle. Sitä tietä on siis mahdoton historiaa laatia. Mutta asettamalla eri asteilla elävien kansojen olot järjestelmällisesti yhteen, saadaan kokonaiskuva, jonka avulla sivistyskansojen jäsen voipi nähdä kuvan siitä kaukai-

sesta menneisyydestä, missä hänenkin esi-isänsä ja äitinsä ovat kerran eläneet.

II.

Omaisuu den muodot jakaantuvat kahteen pääryhmään: *yleisomaisuuteen* ja *yksityisomaisuuteen*. Nämä pääryhmät sisältävät erinäisiä omaisuuden muotoja seuraavasti:

<p>I.
Yleisomaisuuden muodot.</p>	a. <i>Vanhan, varhaisimman ajan yleisomaisuus.</i> Siihen kuuluvat pääasiallisesti yleiset maat, jotka myöhempinä aikoina aatelisto ja porvaristo luokkaomaisuudekseen ja vihdoin yksityisomaisuudekseen anasti. b. <i>Nykyisen ajan yleisomaisuus.</i> Siihen kuuluvat kaikki ne laitokset, joita nykyään hallitus ja valtio yleistä tarvetta varten omistaa ja hoitaa. Sellaista omaisuutta ovat m. m. rahapaja, postilaitos, yleiset tiet, hallituksen rakennukset, kansalliset kirjastot, museot, koulut, y. m. s.
<p>II.
Yksityisen omaisuuden muodot.</p>	a. <i>Persoonallinen elintarveomaisuus.</i> b. <i>Työväline-omaisuus.</i> c. <i>Pääoma- eli kapitaaliomaisuus.</i>

Lähemmin määriteltynä, edellämainituilla yksityisomaisuuden muodoilla on käsitetty seuraavia omistuksen esineitä:

a. *Persoonallinen elintarveomaisuus* alkaa ruuasta, jota ihminen syö, sisältäen rajojensa sisälle myöskin vaatetusvälineet ja koristetavarat, joilla ihminen itsensä verhoaa. On ollut aika jolloin myöskin asunto luettiin elintarveomaisuuteen kuuluvaksi. Ihminen omisti asunnon, joko pienen ja halvan tahi palatsimaisen ja kalliin, kuni simpukka kuorensa. Mutta se aika on nyt kaukana menneisyydessä. Teollisuuden kehitys ja siitä johutuva kapitalistiluokan mahtiluokaksi pääseminen on aiheuttanut kansan suuren enemmistön köyhtymisen siinä määrin, ettei se enää voi omaa kotiaan omistaa. Sen sijaan on kansa pakoitettu asumaan vuokratasarmeissa, jotka kuuluvat kapitalisteille. Myöskin koristusvälineet katoavat nykyisten sivistyneiden maiden laajoilta kansankerroksilta. Korkeintaan parhaissa ammattityöläisten piireissä saattaa tavata muutamia kurjia ryysykoristeita, kuten valehelmiä, lasitimantteja, pumpulisilkkiä ja kei-notekoista samettia. Nekin nykyisen taloudellisen järjestelmän jatkuessa käyvät yhä halpahintaisemmiksi ja harvinaisemmiksi.

Kansojen enemmistön ruoka-aineet vuorostaan eivät nykyaikana ole läheskään niin runsaat ja ravitsevat kuin luonnontilassa elävillä heimokunnilla. Kapitalistisen sivistysasteen kansajoukot käyttävät koko joukon huonompaa ravintoa kuin raakalaiskansojen enemmistöt. Ottaen huomioon etteivät raakalaisheimojen jäsenet työskennelleet toisten palkkalaisina, käsitämme heillä olevan suuremman tilaisuuden ravintoaineiden yksinomaiseen hankkimiseen. Esimerkiksi ne raakalaisheimot, jotka kansoittivat Europan, omistivat suuria sika-

ja karjalaumojia. Sitäpaitsi suuret ja rikkaat luonnon aarreaitat moninaisine antimineen olivat heille vapaasti avoinna. Siten heidän huolenpitonaan pääasiallisesti oli ainoastaan tarveaineittensa luonnosta hankkiminen ja nauttiminen. Sitävastoin nykyaikana on kaikki ostettava kapitalistisilta välikäsiltä, jotka etuoikeuksien perusteille nojaavan valtion tukemina ovat asettuneet luonnon ja sen rikkaiden antimien ynnä niitä kipeästi tarvitsevien ihmisjoukkojen välimaalle. Sen sijaan, että entisaikoina jokainen ihminen luonnonomaisella oikeudella omasi luonnon antimiin nähden oikeuden, riippuu se oikeus nyt luonnon ja ihmiskunnan välillä seisovan kapitalistiluokan voittolaeista. Luonnonkannalla ihmisten elintarpeiden laadun ja määrän määritteli luonnonlaki, nyt sen määrittelee kapitalistinen palkkaussuhde. Ja sen tähden laajan kansankerroksen suoranainen ruokaomaisuus on perin niukka ja ala-arvoinen, josta vuorostaan johtuu sekä henkisten että ruumiinvoimien väheneminen. Kapitalisteilla luonnollisesti on ylenpalttinen elantotarveomaisuus kutakin yksilöönsä kohti. Heillä saisi olla tuhansia ruumiita ravittavana ja puettavana, eikä sittenkään heiltä tulisi kulutetuksi heidän vartioiminaan ja aitoissaan oleva omaisuus.

b. *Yksityisomaisuus työvälineissä.* Ihminen, Benj. Franklinin mukaan, on työvälineitä laittava eläin. Työaseiden tekotaito erottaa ihmisen pedosta. Apinat käyttävät puukappaleita ja kiviä, mutta ihminen muodostaa niistä aseita, jotka määrättyihin tehtäviin soveltuvat. Edelleen muita aineita keksii ihminen työvälineikseen. Niin muodoin työvälineihin, jotka työntekijän

tulisi omistaa, kuuluvat kaikki sellaiset työaseet, joita, elintarpeita ynnä muita tarvetavaroita tuottaessa, välttämättömästi tarvitaan.

Niin kauvan kun käsiteollisuus vallitsi, oli vapaa-työläisten joukko työvälineitensä omistaja. Keskiaikana matkusti ammattilainen työaseet mukanaan salkussa. Jo ennen yksityisomistusoikeuden perustuslakien käytäntöön asettamista, omisti maanviljelijä työnsä oikeudella maan jota hän viljeli.

Kaikki nämä työvälineissä ilmenevät persoonalliset omaisuusmuodot häviävät nykyisen työväestön piireistä. Jokaisella tuotannon alalla, jossa kapitalistinen suurteollisuus on valta-aseman itselleen valloittanut, riistetään työväestöltä työaseet ja niiden sijalle asetetaan koneet, jotka eivät enää voi olla yhden tuottajan persoonallista omaisuutta. Kapitalistit riistävät työväeltä kaikki työaseet sikäli kun työläinen niitä valmistaa ja keksii. Puolustusaseet entisaikoina olivat kunkin ihmisen omat. Nyt ovat sotilaat asetetut hallituksen kivääreillä y. m. aseilla, ja sen nojalla pakoitetaan heidät niitä käyttämään hallituksen määräämällä tavalla.

Kansankerroksen persoonallinen omaisuus on vähentynyt siinä määrin, että se tuskin riittää turvaamaan sen olemassa olon. Se nähtävästi onkin rajana kapitalistiselle nykemiselle. Sen pitemmälle meneminen maksaisi kapitalistien oman elämän.

c. *Pääoma eli kapitaali* on nykyisen yhteiskunnan todellinen ja huomattavin omaisuus. Missään muussa yhteiskuntamuodossa se ei ole ilmennyt vaikutukseltaan ja merkitykseltään tällaisena ylivaltiaana kun nykyään.

Kapitaaliomaisuuden olemassaolon tarkoitus on työväestön työntuloksien riistäminen määrätyn osalaskun mukaan. Tämän seikan on Kaarlo Marx selvästi osoittanut teoksessaan „Pääoma“. Kapitaali nojaa tarveta-
varoiden tuotantoon, jota harjoitetaan markkinakauppaa eikä työntekijäin tahi yleensä ihmisten suoranaisten tarpeiden tyydyttämiseksi. Koko tuotanto riippuu siitä, josko se on kapitaalillemme omistajille voittoa tuottava. Muussa tapauksessa saa kansa kuolla nälkään määrätyn tuotannon laadun puutteessa. Muissa yhteiskuntamuodoissa tosin myöskin harjoitettiin kauppaa. Mutta tuotantoa ei pääasiallisesti sitä varten harjoitettu. Kaupaksi vietiin ainoastaan ne tavarat, joita ei tarvittu tuottajan perheessä. Sitäpaitsi kauppa oli suurimmaksi osaksi vaihtokauppaa joko heimokuntien, kansojen tai yksityisten tuottajain kesken. Edelleen nyljettiin entisajankin yhteiskunnissa varsinaisia tuottajia, orjia, maaorjia ja työläisiä. Mutta heidän isännillään oli määrättyjä pakollisia velvollisuuksia heitä kohtaan. Orjain omistaja oli kuitenkin pakoitettu pitämään huolta orjan ravinnosta ja suojasta kylmyyttä vastaan, välittämättä siitä, josko orjan tuotanto menestyi tai ei. Kapitaalillemme omistaja on siitä velvollisuudesta vapautunut. Hänellä ei ole mitään velvollisuuksia työläisen ylöspitöön nähden. Kapitalistille ei ole asetettu mitään edesvastuuta hänelle tuotantotuloksia tuottavan työläisen hyvinvoinnista.

Roomalainen Cato piti pahana vanhan avuttoman orjan omistamista. Hän tahtoi vapautua sellaisesta siten, ettei vanhuksella olisi ollut kärsimyksiä. Ne piti vaikka tappaa, jollei muuta keinoa ollut, ennenkuin sal-

littiin vanhuuden tuottaman kurjuuden heitä rasittaa. Nykyiset kapitalistit päinvastoin pitävät vanhojen ja avuttomien ihmisraukkojen olemassaolon välttämättömänä; sillä heidän kohtalonsa näkeminen kiihottaa suuret työläiset katkeraan keskinäiseen kilpailuun kapitalisteja rikastuttavien työtilaisuuksien valloittamiseksi. Jokainen tahtoo saada vältetyksi nykyään vallitsevan vanhuuden kurjan kohtalon. Siinä tietysti ei onnistuta. Sentähden näemmekin kurjan kuvan: suuret nälkäiset ja ryysyiset vanhusjoukot nääntymässä heidän sortajiensa pirullisen ilonaurun kaikuessa.

Orjain vapautus ei todellisuudessa merkinnyt orjain vapautusta. Sen tarkoituksena oli yksinomaan vapauttaa kapitaali, joka voi ainoastaan tapahtua siten, että kaikki kapitaalinen velvollisuus ja edesvastuu varsinaisen tuottajan elämän mahdollisuudesta lakkautettiin päästämällä orjat vapaiksi. Vapaina oli heidän itsensä vastattava omasta puolestaan. Mutta pääomiensa avulla kapitalistiluokka entistä suuremmassa määrin sai tilaisuuden vapautettujen orjien riistämiseen. Ja sitä mukaa kuin riistäminen jatkui, kasvoi kapitalistijoukon pääoma sekä sen olemassaololle välttämätön, koko laajaa kansakerrosta kiduttava puute ja nälkä. Pääoma ja puute, nälkä ja kurjuus, ne ovat toveruksia, jotka tarvitsevat ehdottomasti toinen toisiaan.

Edellisen selostuksen avulla jo voidaan havaita, että omaisuuden ja omistuksen aloilla on vallinnut useampia muotoja. Niin ollen porvarillisten „fariseusten ja kirjanoppineiden“ väitteet omaisuuden ja omistuksen historiallisesta muuttumattomuudesta ovat kaikkea perää

vailla. Päinvastoin historiassa ilmenee varma omaisuusolojen kehitys, joka luopi vissejä aikakaudellisia asteikkoja. Nämä kehitysasteikot ilmenevät seuraavassa järjestyksessä:

1. *Alkuperäinen kommunismi*; 2. *Perhe- ja sukukunta-kollektivismi*; 3. *Feodolinen omaisuus*; 4. *Porvarillinen omaisuus*.

**ALKUPERÄINEN KOMMU-
NISMI**

I.

Varhaisin järjestetty elannon muoto on kommunistinen. Se johtuu siitä, että kaukaisessa menneisyydessä ihmiskunta oli vähälukuinen ja eli pienissä ryhmissä eri osissa maapalloa joko metsästäen tai kalastaen. Nämä pienet, heikot ryhmät olivat liikkuvia; heitä ympäröi suuri, tuntematon ja uhkaava luonto kaikkine vaaroineen. He olivat alituisesti pakoitettuja käsittämään oman yksilöllisen avuttomuutensa taistelussa elämisen ja olemisen puolesta. Sentähden ei kukaan yksityinen ryhmän jäsen voinut muodostaa käsitystä yksityisestä omistusoikeudesta luontoon nähden. Omistuskäsite ilmenee silloin korkeintaan heimokunnallisena.

Kommunistisen elannon vallitessa ottavat kaikki heimokunnan jäsenet osaa tarkoitukselliseen elantotarpeiden hankintaan yhteisillä voimilla. Siitä johtuu, että nautinto on yhteinen. Kaikille jaetaan tasaväkisesti ja tarpeen mukaan. Sellainen jaon muoto vallitsee vielä pitkän ajan senkin jälkeen kun yksityinen metsästyks ja kalastus on ruvennut vallitsemaan. Tulokset yksityisestä tuotannosta yhä nautitaan yhteisesti. Ainoastaan tärkeimmät, omistajansa tekemät työaseet ja koristukset ovat yksityistä omaisuutta.

Nykyään on olemassa moninaisia heimokuntia, joilla ei ole minkäänlaatuista käsitystä maan omistuksesta, joko yleisestä tai yksityisestä. Heidän korkein omaisuutensa on kiinnitetty heidän ruumiiseensa. Heillä korkeintaan on omaisuutena aseet, korva- y. m. koristukset, metsänotusten nahkoja puvuiksi ja suojaksi kylmyyttä vastaan, puunkuoresta punottua lankaa y. m. elämälle välttämättömiä tavaroita, jotka he luonnon antimista ovat valmistaneet. Nämä tavarat haudataankin omistajansa kanssa tahi poltetaan hänen kuoltuaan. Luonnon tilassa pitävät ihmiset nimeään persoonallisena omaisuutenaan; sitä he eivät ilmaise muille paitsi ystäville Nimi kuuluu niin tarkoin persoonalle, että kun hän kuolee, lakkaavat kaikki sitä mainitsemasta. Kun joku villi ihminen on tehnyt jonkun kappaleen, käyttääkseen sitä elämäntarpeiden hankinnassa, osottaa hän persoonallisen omistusoikeutensa siihen nuolemalla sitä kielellään. Eskimolainen vielä nykyään, ostaessaan jonkun tavarain, vaikkapa vain neulan, pistää sen heti suuhunsa tai muuten kielellään koskettaa sitä, osottaakseen sen olevan hänen persoonalliselle toimeentulolleen välttämättömän.

Yleisempiin tarvetavaroihin nähden ei yksityispuhsonilla ole muuta kuin hyvin rajoitettu persoonallinen oikeus. Jos eskimolaisella on kolme venettä tai kanoottia, saa hän itse omaksi tarpeekseen käyttää korkeintaan kahta. Kolmas kuuluu jo heimolle. Sitäpaitsi kaikki sellainen tavara, jota omistaja ei käytä, pidetään omaisuutena, jolla ei ole isäntää. Jos luonnon kannalla oleva ihminen lainaa veneen tai jonkun muun tarve-

tavaran ja kadottaa sen metsästys-, kalastus- tai työmatkalla, ei hän sitä koskaan maksa takaisin. Käsityksenä tämä ilmiö saatetaan havaita vielä kapitalistisen sivistyksen kannalla olevissakin syrjäisemmissä maissa.

Luonnon kannalla elävien ihmisten kyvyttömyys muodostamaan käsitystä yksityisestä omistusoikeudesta johtuu siitä, että he kuuluvat varsin läheisesti heimokuntaan. He eivät voi kuvitella itseään erillään heimosta tai yleensä toisistaan, sillä vastukset yksinäiselle luonnon kannalla elävälle ihmiselle ovat kerrassaan hirvittävän rasittavat. Jos raakalaisihminen tuomitaan heimostaan eroamaan, merkitsee se hänelle epätoivoista kuolemaa. Raakalainen ei voi ajatella mitään sen kauheampaa. Sentähden esihistorian aikana kreikkalaiset tuomitsivatkin murhaajan heimosta karkoitettavaksi. Vieläpä historiallisen ajan Italiassa y. m. maissa maanpakolaisuus pidetään kovimpana rangaistuksena.

Täten ei kehittyneempikään luonnon tilassa oleva ihminen voinut itseään tai omaisuutta käsittää heimourajoja persoonallisempina. Heimo oli kaikki kaikessa. Mitään yksilöllisyyttä ei voitu ajatella perheen ja omaisuuden piirissä käytäntöön mahdolliseksi. Heimo muodosti perheen: heimokunnallinen oli aviosuhde, samoin myös oli omaisuus heimokunnan. Kaikki oli yhteistä kaikkien elämistä varten.

Kun Afrikan metsäihminen tappoi otuksen tai löysi jonkun esineen, jakoi hän sen toveriensa kesken. Useinkin hän itselleen jätti pienemmän osuuden. Samalla tavalla menettelevät indiaanit, fuekit y. m.

Varhaisimman ajan tuotantomuodot, kuten kalastus

ja metsästys, toimitettiin yhteisvoimin, joten tulokset nautittiin myöskin yhteisesti. Brasilialaiset pelottomat botocudot metsästäystä varten kokoavat joukkonsa yhteen. Kun eläin on kaadettu, eivät he lähde paikalta ennenkuin kukin on saanut osansa. Samoin tekevät dakoalaiset ja Australian alkuasukkaat. Myöskin sellaiset heimot, joiden jäsenet metsästävät yksityisesti, nauttivat yhteisesti. Onnistunut metsästäjä kutsuu koko kylän tai koko heimon saaliin jakoon. Kaukasiassa Varjeheimon jäsen, tapettuaan lehmän tai muutaman lampaan, kutsuu koko kyläkunnan juhlimaan. He juhlivat silloin niiden sukulaisten muistoksi, jotka äskettäin ovat kuolleet.

Muinaistutkija Levis H. Morgan, joka teki huomattavia ja sangen tärkeitä tutkimuksia Amerikan indiaanien keskuudessa, antaa yhtäpitäviä tietoja luonnon kannalla olevien ihmisten elämäntavoista. Hänen tiedonantajensa mukaan nämä indiaaniheimot kävivät metsästävässä heimokunnittain, jolloin myöskin vaimot ja lapset olivat mukana. Kun ensimmäinen otus kaadetaan, jätetään se koskemattomana maahan, jotta ensimmäisen jälestä tuleva voipi siitä tarpeensa tyydyttää. Kun metsästys on päätetty, savustetaan lihat tahi muuten auringon paahteessa kuivataan yhteisesti. Vasta sitten jokainen perhe saa osuutensa jäsenluvun mukaan. Samaa tapaa noudattavat kalastusta elinkeinonaan harjoittavat heimot. Jakoa tehdessä useinkin perheen naisten lukumäärän mukaan jaetaan saalis-osuus.

Kun villit heimokunnat vihdoin jättävät kuljeksija-elämänsä ja asettuvat visseihin vakituisiin paikkoihin

asumaan, jatkuvat yhteisnautinnon muodot edelleen. Kodit, joita he rakentavat, eivät ole yksityisiä, mutta yleisiä vielä silloinkin kun perhe muodostuu matriarkaaliseksi. Yleensä nämä talot ovat kaikilla luonnon heimoilla samaa mallia kuin Polynesiassa tavatut. Ne ovat keskimäärin noin 10 jalkaa korkeita, 110 jalkaa pitkiä ja 10 jalkaa leveitä. Tällaiseen suojukseen sopi keskimäärin aina noin 100 ihmistä. Pääasiallisesti samanlaisia ovat Irogeesi-indiaanien, Borneon dyakien y. m. heimojen asumukset. Dr. Schliemanin todistusten mukaan kreikkalaisilla olivat samanlaiset asunnot esihistoriallisella aikakaudella.

Näissä asunnoissa harjoitettiin yhteiselantoa. Se jatkuu vielä sittenkin, kun yhteisasunto jaetaan eri kammioiden, joihin äidit sukuineen asettuvat asumaan. Vieläpä jonkun aikaa sen jälkeenkin kun perhetuotanto rupeaa ilmenemään, pysyvät elantosuhteet periaatteellisesti kommunistisina. Esim. Irogeesi-indiaanit myöhemminä aikoina viljelevät puutarhoja ja peltoja perhekunnittain, mutta tuotannon tulokset joko kootaan yhteen tai nautitaan eräänlaatuisen vuorottelujärjestelmän kautta yhteisesti. Jokainen perhekunta vuorottain kuljettaa raaka-ainekset ruoanlaittoa varten yhteiseen heimon keittiöön, jossa kaikille ateriat valmistetaan. Perhekunnat sen sieltä ainoastaan käyvät hakemassa asumuksiinsa tai aterioitsevat yhdessä.

Kretan saarella jokainen täysi-ikäinen kansalainen sai samanlaisen osuuden. Ainoastaan hallituksen jäsen sai neljänkertaisen osuuden. Hän sai sen esimiehyytensä, kansalaisuutensa ja heimokunnan ruokailuhuo-

neiden ynnä ruokapöytien hoitajan tehtävien tähden. Myöskin vieraat saivat osansa ravintoaineista. Heille eritoten annettiin etusija aterioidessa. Heroklideksen mukaan söivät Dorian kaupungeissa miehet ainoastaan yhteisessä pöydässä. Multa Hoek on väittänyt että naiset kuuluivat saman oikeuden sisälle. Muutoin todellisemmalta tuntuu edellinen väite, sillä sukupuolieroitus tämän ajan kansoilla oli sangen tarkka. Edelleen Herakliden väite, että naiset elätti valtio erikseen, viittaa siihen suuntaan.

Kaikki maansato, karja, jopa orjatkin olivat yhteisiä, joten varsinaisesti vapaat kansalaiset muodostivat valtion, joka lopullisesti omisti kaikki ja myös piti huolen kansan ylläpidosta. Plutarchos kertoo, että kaikki kansan jäsenet olivat saman arvoisia oikeuksiinsa nähden.

Kun koko heimon yhteinen asuntoelämä lakkautettiin ja itsekukin perhe jakaantui omiin perhemajoihinsa, niin lakkaa yhteisaterioitseminenkin. Ainoastaan uskonnollisissa ja kansallisissa juhlatilaisuuksissa, joita menneisyyden muistoksi toimittiin, aterioitiin yhdessä. Mutta ravintoaineiden ehdoton yksityisomistus ei vielä sitenkään vakiintunut. Ne kyllä nimellisesti kuuluivat perheiden omaisuudeksi, vaan jos joku perhe joutui ravintoaineiden puutteeseen, oli tällä oikeus ottaa toisen perheen ravintoaineista. „Jokaisella Indiaaniheimon miehellä, naisella ja lapsella oli oikeus mennä toisen huoneeseen tyydyttämään vatsansa vaatimuksia. Laiskurikin, joka oman huolimattomuutensa tähden on puutteessa, saapi toisilta huonekunnilta tarpeensa hetkellä apua. Mutta samalla hän laiskuutensa vuoksi rangaistaan ker-

jäläisen häpeänimityksellä.“ Niin kertoo Catlin, eräs Indiaaniheimojen tutkija. Karoliinien saarella ei alkuasukas matkustaessaan pidä evästä mukanaan. Kun hänelle tulee nälkä, poikkeaa hän ilman minkäänlaatuksia seremonioita tien varrella olevaan taloon syömään. Ja kun hän on ravittu, poistuu hän talosta sanomatta edes kiitoksia ruuasta. Ravinnon saamiseen katsotaan kaikilla olevan saman oikeuden, joten ei sen nauttimisesta tarvitse olla kellekään kiitollinen.

Kerrassaan hitaasti kehittyi ihmisissä käsitys yksityisomistusoikeudesta, vaikka se nyt näyttää niin kovin luonnolliselta. Ihmisen varhaisin olintila edellytti hänen ajattelemaan, että kaiken tuli olla kaikille yhteistä. Indiaanit ajattelevat, että *suuri henki* on tehnyt maan ja kaikki mitä siinä on, ihmisten yleiseksi hyväksi. Kun *suuri henki* laittoi maahan rikkauksia, ei hän sitä tehnyt muutamia mutta kaikkia varten. Kaikki annetaan yleisesti ihmisten lapsille. Kaikkien tulee siis kuulua kaikille, eikä mitään erityisesti yksilöille. Cesar, joka huomasi kommunistisen elämän tavan vallitsevan germaneilla, jotka asuttivat Belgian ja Gaulin, kirjoittaa, että heidän elämän tapojensa tarkoituksena on yllä pitää katsomusta, jonka mukaan jokainen ihminen on yhdenvertainen ja sen nojalla oikeutettu nauttimaan yhdenlaisesti. Siten kehittyi yhdenvertaisuus, veljeys ja vapaus, joka saattaa häpeään ja varjoon niin kutsutun kristillisen veljeyden ja yhdenvertaisuuden. Ei siis niiden avujen syntymisestä suuriakaan kiitoksia raamatun osalle lankea. Yleisesti myöskin moraaliksi oli paljon ehyempi luonnon kannalla, huolimatta nykyään teh-

dyistä vastaväitteistä, joiden mukaan kapitalista sivistystä tulisi kiittää moraalilujittumisesta. Tacitus kertoo barbaarisista germaanilaisista, jotka Rooman valtakuntaan hyökkäsivät. Hän sanoo, että niiden yhteiselämä oli mitä mallikelpoisin. Ystävällisyys, yhdenvertaisuus ja säännöllisyys oli ilmeinen.

Matkailijat, jotka ovat tehneet luonnonkansojen keskuudessa tutkimuksia ilman lähetys-saarnaajille ja kaupapuhujareille ominaista ennakkoluuloa, ovat olleet yksimielisiä näiden kansojen sisällisestä rauhasta ja hyvistä avuista, jotka ovat tuloksina heidän keskuudessaan vallitsevasta kommunistisesta elantotavasta. „Punanahkojen veljeys — kirjoittaa jesuitta Charlevoix, joka myöskin on tutkinut indiaaniheimojen elämää — ilmenee selvimminkin siinä, ettei heidän keskuudessaan ole sanoilla „minun“ ja „sinun“ mitään kantavuutta. Onpa heimoja missä niitä sanoja omistusasioissa ei ymmärretä. Turva ja suojeleminen, jonka nämä osottavat orvoille, leskille ja raajarikoille, ja vierasvaraisuus mitä he vieraille osottavat, on aivan hämmästyttävä.“ Niin jesuitta. Sama tapa todistaa edellisen säälimätön vastustaja, vapaamielinen Lahontan. Hän sanoo, etteivät luonnonkansat käsitä mitään yksityiseksi omaisuudekseen, kaikki kuuluu kaikille yhteisesti. Rahaa he pitävät „valkoihoisen kristityn raakalaisen myrkkykäärmeenä“. Heidän mielestään on ihmeellistä, että joku voisi omistaa enemmän kuin toinen, ja että enemmän omistavaa pidettäisiin suuremmassa arvossa kuin köyhempää.

II.

Niinkauvan kun luonnonheimot ovat pieniä, käsittäen noin 30—50 jäsentä, kuljeskelevat ne mihin kulloinkin sattuu ja asettuvat asumaan siellä missä elintarpeet ovat helpoimmin saatavissa. Vanhan ajan ihmiset, jotka eivät harjoita maanviljelystä, vaan elävät metsästyksellä ja kalastuksella, tarvitsevat laajoja maa-alueita. Sama asianlaita vallitsee silloinkin kun karjanhoito saapi jalansijansa näiden heimojen keskuudessa. Maanjakoa ei vallinnut, sillä sitä ei tarvittu.

Mutta kun näiden heimojen lukumäärä ja samalla heimokuntien jäsenluku kasvaa suuremmaksi, ei moinen rajaton siirtyminen paikasta toiseen käy enää päinsä. Toisia heimoja sattuu tielle ja syntyy monenlaatuista riitaisuutta ja hankaluuksia. Tällöin syntyy tarve heimojen välisten maankäyttöoikeuksien määrittelymiseen. Varsinkin sellaisilla paikoilla, missä luonto on rikkaampi ja mihin useampia heimoja on likitysten asumaan asettunut, ilmenee tämä tarve suurimpana. Ja niin ryhdytään heimokuntien väliseen rajankäyntiin, joka koskee pääasiassa heimokuntien karjalle tarvittavia laidunmaita. Tämän jälkeen kulkee itsekunkin heimon karja omalla laidunmaallaan. Siten tahdotaan järjestää asia kaikille heimoille edullisella tavalla edullisimpiin maihin nähden.

Heimokuntien välinen maanjako toimitettiin siten, että varsinaisen, jakoaikana tarvittavan maan ympärille jätettiin laajoja maa-alueita vastaisen heimokunnan

lisääntymisen varalle. Rajoina olivat luonnon seikat, kuten vuoret, rämeet, järvet tahi joet. Rajamerkkejä ei tällöin vielä käytetty.

Eritoten on tässä huomautettava, ettei heimokunnallinen maanjako merkinnyt heimokunnan jäsenien yksityistä maanomistusta. Yksilö ei omistanut mitään erikseen. Mutta heimokunta kokonaisuudessaan omisti maan kaikkien yhteistä tarvetta varten. Vielä nytkin Ceylonin saarella elää ihmisryhmiä, jotka eivät ymmärrä mitä maan yksityisomistusoikeus merkitsee. Heimojen välisenäkään ei jako perustu omistus- mutta käyttöoikeuteen. Alueita usein vaihdetaan sellaisissa oloissa. Omahan indiaanit lukevat maan kuten tulen, ilman ja vedenkin luonnonvoimaksi, jota ei voida omistaa. Maurien ja Uuden Seelannin asukkaiden keskuudessa vallitsee vielä nytkin sellainen tapa ja laki, että jokaiselle heimon syntyvälle lapselle kuuluu oikeus maahan. Jos heidän heimonsa on siirtänyt maa-oikeutensa jollekin, vaativat he lisäkorvausta jokaisen syntyvän lapsen osalle siltä, joka maan on heiltä saanut. He väittävät, ettei heillä ole oikeutta luovuttaa syntymättömien lapsiensa luonnollista oikeutta maahan, jota kaikilla tulee olla. Juutalaisten ja semiläisten heimojen keskuudessa ei ollut liioin yksityistä maan omistusoikeutta.

Muinaistutkijat ovat hämmästyksellä huomanneet, että eri sukupuolet villiheimojen kesken elävät erikseen. Melkoisen varmojen todistelujen mukaan se on johdunut tarkoituksesta ehkäistä lähimpien sukulaisten, kuten veljen ja sisaren, yhteiselämä, joka ennen oli ollut rajoittamaton. Tarkoitusta vuorostaan kannattivat ja kehittivät

vähitellen eristyvät sukupuolien toimialat ja erityisedut. Miespuoliset heimon jäsenet tavallisesti hankkivat elantotarpeita ja suojelivat heimoa, jota vastoin naisten velvollisuus oli laittaa ravinto ynnä tehdä muuta kotiaskaretta. Mies kehittyi metsästäjäksi ja sotilaaksi. Hän omistaa hevosia ja aseita. Naiselle kuuluvat kodin askareet ja hän saa hoitaa lapset, jotka kuuluvat hänelle eikä miehelle. Siis tapahtuu, kuten Karl Marx huomauttaa, että työnjako synnyttää itse työntekijöissä jakaantumista eri ryhmiin.

Maanviljelyksen kehittyminen yhä kärjisti sukupuoli-eroa, samalla kun heimokunnallinen maanomistuskin rupeaa murtumaan. Mies edelleen toimii sotilaana ja metsästäjänä, naiselle hän jättää maanviljelyksen hoitamisen. Ainoastaan kiireellisinä elonkorjuuaikoina rientää hän avuksi. Paimentolaisheimoissa vuorostaan mies jatkaa paimentolaiselämää, jota pidetään arvokkaampana; nainen kiinnitetään maatöihin. Kaffiirien keskuudessa karjanpaimentaminen pidetään aristokratisena. Arjalaisten vanhin lakisäädös kieltää alhaisena maatyön kahdelta ylimmältä luokalta, nim. bramineilta ja sotilailta.

Kun vissin välineen käyttäminen määräsi alkujaan omistusoikeuden, niin siirtyi luonnon kansojen keskuudessa maan omistus naisille. Kaikissa niissä yhteiskunnissa missä matriarkatinen perhemuoto vallitsee, kuuluu maaomaisuus naisille. Siten oli asiointila egyptiläisten, nairsien, Afrikan tuaregrien ja Pyrenein vuoriston basquelaisten y. m. keskuudessa. Aristoteleen aikana kaksi kolmatta osaa Spartan maasta kuului naisille.

Maaomaisuuden omistaminen alussa johti päinvas-
taiseen suuntaan omistajansa. Sen sijaan, että se nyt
johtaa valtaan, johti se silloin vallanalaisuuteen. Sen-
tähden naiset pitkän ajan jakson olivatkin kerras-
saan kurjassa asemassa, josta heidät vasta maa-orjuus
pelasti.

III.

Niin kauvan kun alkuperäinen kommunismi vallit-
see, viljellään heimokunnan maat yhteisvoimin. Yksi
Aleksander Suuren kenraali Nearchus, joka neljännellä
vuosisadalla e. k. oli silminnäkijänä, on tehnyt muis-
tiinpanoja Indian oloista. Hän sanoo m. m. „Visseissä
Indian osissa viljelivät heimot tahi sukukunnat yhtei-
sesti maan ja vuoden päätyessä jakoivat tulokset kes-
kenään tasaväkisesti.“ Samoin kirjoitti hra Miller Mor-
ganille v. 1877 Tao'sta, eräästä indiaanikylästä Uudessa
Mexikossa: „Jokaisessa kylässä on laaja maissipelto,
joka viljellään yhteisesti. Jyvät kootaan yhteiseen säi-
liöön, jota hoitaa sitävarten valittu luottohenkilö. Va-
rastosta annetaan kaikille tarpeensa mukaan.“ Peru-
viassa ennen Espanjan ylivallan aikakautta oli maan-
viljelystyö yhteistä. Se toimitettiin jonkunlaisten tal-
koiden muodossa. Kaikki heimon miehet ja naiset
vissin merkin huomattuaan, kiiruhtivat viljelysmaille
työhön. Alkajaispäivänä oli juhla, kaikki olivat juhla-
pukuihin puettuja. Cesar vuorostaan huomauttaa, että

Sueviheimö, joka oli Germanisen rodun sotaisimpia, lähetti vuosittain sotaan sata miestä sadasta kantonista. Kotiin jääneet olivat velvolliset pitämään yllä nämä sotarekijät. Seuraavana vuonna nämä sotilaat vuorostaan jäivät kotiin viljelyksiä y. m. töitä hoitamaan. Siihen suuntaan myöskin skandinaviaalaiset olivat olonsa järjestäneet. Kun sotaretki oli päättynyt, palasivat sotilaat kotiin avustamaan naisiaan viljelystöissä, varsinkin elonkorjuussa.

Moinen yhteisviljely jatkuu vielä alkuperäisen kommunistisen elantojärjestelmän aikakauden jälkeenkin jonkun ajan. Venäläisissä veriheimolais- tai kollektiivisen omistuksen kannalla elävissä kylissä vielä vissi maa-alue viljellään yhteisesti. Näitä maa-alueita nimitetään „Mirskija tsapashki“ s. o. miirin yhteisviljelyksiä. Näiltä maa-alueilta saatu sato jaetaan kyläkunnan perheiden kesken. Toisissa kyläkunnissa taas luonnonmaat perattiin yhteisesti; vasta perkauksen jälkeen maat jaettiin perheille. Useissa Donin kyläkunnissa ovat heinämaat yhteisiä; heinäkorjuu toimitetaan yhteisvoimin, sato vasta jaetaan. Metsän raivaus myöskin toimitetaan monissa seuduissa yhteisvoimin. Peter Krapotkin osottaa sarjan kyläkuntia, missä vieläkin yhteinen työskentely ja omistus vallitsee perintönä aikoja sitten kuluneelta ajalta, jolloin koko ihmiskunta eli kommunistisen elannon kannalla. Vieläpä hän vakuuttaa, ettei nykyinen elantojärjestelmä voisi olla siedettävä ensinkään, ellei sellaista perintöä olisi olemassa.

Sotaisten kansojen keskuudessa myöskin havaitaan

kommunistisia ilmiöitä myöhempinäkin aikoina. Germanilaiset sotilaat jakoivat sotasaaliista osan niillekin, jotka olivat kotona viljelystöissä. Samoin tekivät kreikkalaiset esihistoriallisina aikoina. Kun he saivat ryöstetyksi saaliina tavaraa, miehiä, naisia ja lapsia jakoivat he sen perheiden lukumäärän mukaan. Voitettut ihmiset jätettiin orjina naisten valvonnan alaisiksi. Orjat olivat aikoinaan yhteistä omaisuutta, heidät pakotettiin viljelemään heimon naisten ohjaamina sotilaiden maita. Myöhemmin kehittyi Kreikassa kaksi orjaluokkaa; yksi luokka jakautuu perheiden omaisuudeksi, toinen luokka kuuluu valtiolle. Nämä viimeksimainitut orjat ovat kaikkien valtion kansalaisten palvelijoita.

Eräs Hodson niminen Aasian tutkija kirjoittaa v. 1830 havainneensa 30 miilaa länsipohjoiseen Madrasista kyläkunnan, joka yhteisesti omistamalla orjilla viljelytti maansa. Kun tämä kyläkunta möi maansa y. m. oikeutensa, niin kuuluivat orjat kauppaan. Myöskin keskiajan kaupungeissa jopa kylissäkin oli yhteisiä maaorjia, joita yhteisiin töihin käytettiin.

— — — — —

Täten edellä olen osoittanut, että alkujaan maan ynnä sen tuotteiden, kotieläinten, maaorjien ja orjien omistus oli heimokunnallinen. Kommunismi oli ihmiskunnan kehto; sivistyksen tehtävänä on ollut tämän alkuperäisen kommunismin hävittäminen. — Mutta sivistyksen työ on vaikutukseltaan kaksinainen: samalla kun se yhdellä kädellä hävittää, niin toisella kädellä

se uudelleen rakentaa. Samalla kun se hajotti pirstoiksi alkuperäisen kommunismin, synnytti se ne vaikuttimet, jotka aiheuttavat korkeamman ja täydellisemmän kommunismin muodostumisen. Tästä kaksinaisesta vaikutuksesta ilmenee seuraavissa luvuissa riittäviä todisteita.

**PERHE- ELI SUKUKUNTA
KOLLEKTIVISMI**

I.

Heimokunnan yleinen omaisuus rupeaa pirstautumaan heti kun perhe kehittyy. Niinkauan kun heimokunnallinen avioliitto vallitsee, ei minkäänlaatuista elantoetujen jakoa ilmene. Heimokunnallisessa avioliitosahan ovat kaikki miehet kaikkien naisten aviomiehiä ja päinvastoin. Nämä silloin ovat tasaväkisiä elantoasioissakin. Mutta heimokunnallisen avioliiton kehityttyä yksityisasioliitoksi, rupeavat elantosuhteetkin kehittymään yksilöllisiksi. Erikoisia etuharrastuksia rupeaa ilmenemään, ja nämä etuharrastukset vähitellen johtavat yhteisomistuksen ja tuotannon rappeutumiseen ja perhetuotannon ynnä omistuksen kehittymiseen.

Lyhyt katsaus perheeseen lienee tässä paikallaan. Perheen kehittymisellä on sangen ratkaiseva vaikutus omaisuuden kehitykseen, varsinkin näinä esihistoriallisina aikoina, jolloin ihmisten taloudellinen tuotantokyky oli sangen heikko. Friedrich Engels kirjoittaa teoksensa *„Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä“* esipuheessa m. m. perheen vaikutuksesta seuraavaa: „Materialistisen käsityksen mukaan on historiassa viimeisenä määräävänä tekijänä elämän välit-

tömäin edellytysten tuotanto. Mutta tämä on taas kaksinaista laatua. Toiselta puolen elintarpeiden, ravinnon, vaatteiden, asunnon ja niitä varten tarvittavain työkalujen hankkiminen; toiselta puolen ihmisen itsensä kasvattaminen, suvun ylläpitäminen. Yhteiskunnalliset laitokset . . . riippuvat tästä tuotannon kaksinaisesta laadusta: toiselta puolelta työn, toiselta perheen kehitysteesta. Mitä vähemmän kehittyntä on vielä työ, mitä rajotetumpi sen tuotteiden joukko, siis myös yhteiskunnan rikkaus, sitä voimakkaampana esiintyy yhteiskuntajärjestyksessä sukupuolisuhteen valta.“*)

Viimeaikaisten suuremmoisten muinaistutkimusten kautta — joita varsinkin ovat toimittaneet Lewis H. Morgan Amerikassa, Haxthausen, Maurer ja Engels Saksassa, Maine, Seebohm ja Gomme Englannissa, Laveley Belgiassa ja Schepotjef ynnä Kovalevsky Venäjällä — on saatu selville, että isän etuoikeuksille nojaavan patriarkatisen perheen pitkäaikaisena edelläkävijänä on ollut äitien etuoikeuksille nojaava matriarkatinen perhe. Edellä jo osotettiin, että koko heimo alkujaan asui suurissa yhteistaloissa, missä naituja naisia varten oli varattu eri huoneistoja. Tällä elannon asteella ei yksityisperhe ole vielä olemassa; se ilmenee vasta silloin kun heimokunta on luopunut yhteisasunnosta ja ruvennut rakentamaan yksityisiä majoja. Näissä asuvat yksityisperheet; alkuaikoina äiti on asunnossa

*) Lähemmin perheen kehityksestä hankittakoon tietoja Engelin etevästä teoksesta *Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä*, sitom. Kaapo Murros.

ylin hallitsija ja ottaa siellä vastaan valitun yhden tai useamman miehensä ja kasvattaa lapsiaan.

Tällä asteella rupeaa perhe-omaisuus kehittymään. Alkujaan se on hyvin vaatimaton, käsittäen majan ja pienen viljelysalueen majan ympärillä. Mutta kun jokaisen perheen taloudelliset tuotantovoimat ovat eri suuruiset, niin rupeaa omaisuuden eristyminen pian ilmenemään. Yhdessä perhetaloudessa viljellään maa suuremmilla voimilla paremmin ja saadaan suurempia tuloksia. Edelleen sen aikainen perintöjärjestelmä eristää heimon sisällisten perheiden omaisuus-suhteita. Matriarkatisen perhemuodon vallitessa siirtyvät kiinteistö- ja irtaimisto-omaisuudet naisilta naisille. Sen sijaan että myöhempänä aikana perintö kulkee isältä isän sukulaisille, kulki se silloin äidiltä äidin suvulle. Miehen perheeseen liittävä omaisuus siirtyi perheen äidille, s. o. miehen vaimolle. Ja vaimoilla saattoi olla useampiakin miehiä, riippuen itsekunkin naisen luontaisista edellytyksistä miehen saantiin. Sitäpaitsi yhdessä perheessä oli tyttäriä enemmän kuin toisessa. Siten jossain perheessä voi omaisuus lisääntyä suuremmissa mitassa kuin jossain toisessa. Javassa, missä tällainen perhemuoto on korkealle kehittynyt, kuuluu miehen hankkima omaisuus hänen äitinsä perheelle; hän ei ole oikeutettu tekemään minkäänlaatuisia lahjoituksia lapsilleen, jotka kuuluvat hänen vaimonsa sukuun. Jos arvostellaan niiden tietojen mukaan mitä meillä on egyptiläisistä, niin oli miehellä hyvinkin vähäpätöinen asema matriarkatisessa perheessä. Basquelaisten keskuudessa, missä ihmiset huolimatta heille tyrkytetystä kristin-

uskosta ja europalaisesta sivistyksestä, yhäkin säilyttävät vanhat tapansa, vallitsee sellainen tapa, että äidin kuoltua vanhin tytär tulee hänen valtansa ja omaisuutensa perijäksi; samalla hänestä tulee nuorempien veljien ja sisarten holhooja. Mies on oman perheensä holkokki kunnes hän sisarensa myöntymyksestä menee „naimisiin“, jolloin hän joutuu vaimonsa alustalaiseksi; hän on läpi koko elämänsä naisten alammainen, ja omistaa ainoastaan sen pienen omaisuuden minkä sisar hänelle antaa „naimisiin“ mennessä. Niinpä basquelainen sananlasku sanookin, että „mies on vaimonsa ylin palvelija“.

Kaikkialla, missä tällainen perhemuoto on vallinnut, näemme saman ilmiön: mies on riippuvainen naisesta. Miehet ja naiset muodostuvat kahdeksi eri luokaksi, joiden edut ovat visseissä suhteissa vastakkaiset. Siitä, kuten luonnollista, syntyi luokkatunne, joka kiihotti miehiä pyrkimään sellaisesta asemasta ylös. Ja tämä halu sai yhä suurempaa sytykettä sikäli kun matriarkatinen perhejärjestelmä tuli asteelle, jossa perheiden irtain omaisuus oli tullut joltisenkin suureksi ja perinnöllisenä keskittynyt vähempilukuisille perheille. Omaisuuden mukana kaikissa oloissa kulkee valta ja etuoikeus. Sentähden naisten valtaa ja etuoikeuksia rupesivat miehet itselleen hankkimaan. Niinkauvan kun omaisuus oli sellaista ettei se suonut mitään valtaa, saivat naiset sen pitää; mutta heti silloin kuin omaisuus kehittyi valtaa ja oikeuksia edellyttäväksi, ryhtyivät miehet taisteluun sen nautinto-oikeuksien itselleen saamiseksi.

Tämä vallan muutos ei suinkaan käynyt rauhallista tietä. Naiset taistelivat oikeuksiensa puolesta miehiä vastaan muutamissa paikoin hyvinkin ankarasti. Kreikan naiset tarttuivat samoista syistä aseisiin. Ja näiden amazonitaistelujen muistot ovat Kreikan mytologiaankin leimansa painaneet. Mutta kaikella urhoollisuudellaan eivät naiset voineet ehkäistä miesten voittoa, joka merkitsi patriarkalisen perheen syntymisen.

Mutta, kuten Eegels kirjoittaa, tällaisen muutoksen matriarkalisesta patriarkaliseen perheeseen ei ehdottomasti tarvinnut liikuttaa ainoatakaan suvun jäsentä. Se saattoi tapahtua aivan hiljaisestikin. Alkujaan riitti sellaisen päätöksen tekeminen, minkä mukaan miespuolisten jäsenten jälkeläiset oikeutettiin pysymään suvussa jotavastoin naispuolisten jälkeläiset suljetaan pois ja siirrettiin isänsä sukuun. Siten oli kumottu polveutuminen äidin puolelta ja äidillinen perintöoikeus ja tilalle asetettu polveutumisen laskeminen isän puolelta ja isän perintö-oikeus.

Patriarkatisen perheen muodostuttua astumme kirjoitetun historian piiriin, missä vertailevasta oikeustieteestä voidaan havaintoja tehdä. Niiden mukaan ei patriarkatista perhettä suinkaan ole käsitettävä sellaisena rajoitettuna, millaisena se nykyään ilmenee. Päin vastoin on patriarkatinen perhe sangen laaja. Siihen kuuluvat perheen isän eli päällikön kaikki sukulaiset sen sijaan, että nykyisessä perheessä yhtyvät ainoastaan isä, äiti ja lapset. Eteläslavilainen Zadruga on paras vielä elävä esimerkki sellaisesta perheyhteydestä. Se käsittää useita sukupolvia yhden isän jälkeläisiä ynnä heidän

vaimonsa, jotka kaikki asuvat yhdessä samalla tilalla, viljellen yhteisesti peltojaan, saaden ravintonsa ja vaatteensa yhteisestä varastosta ja yhteisesti omistaen ansioittensa ylijäämän. Yhteys on talon herran (domacin) ylimmän valvonnan alainen, hän edustaa sitä ulkopuolella, saattaa myydä pienempiä esineitä, hoitaa varoja ja on niistä sekä säännöllisestä liikkeen menosta vastuunalainen. Hänet valitaan, eikä hänen suinkaan tarvitse olla vanhimman. Vaimot ja heidän työskentelynsä ovat talon herrattaren (domacica) johdon alaiset; tämä on tavallisesti domacinin vaimo. Hänellä on myös tytöille puolisoa valitessa tärkeä, usein ratkaiseva ääni. Mutta korkein mahti on perheneuvoston käsissä, joka on kaikkien täyskasvuisten jäsenten, naisten samoin kuin miestenkin, yhteinen kokous. Tälle kokoukselle on talon herra tilivelvollinen; se tekee ratkaisevat päätökset, harjoittaa tuomiovaltaa jäsenten kesken, päättää tärkeämmät ostokset ja myynnit, varsinkin maanomaisuuden suhteen j. n. e. *)

Ryhtymättä laajempaan selostukseen perheen kehityksestä, riittääköön huomautus, että rajoitetun perheen muodostuminen missä muodossa tahassa, murtaa heimokunta kommunismin. Rajoitetuille perheille kehittyä — kuten aikaisemmin jo on mainittu — yhteisten etujen ohella omia perhe-etuja, joita nämä ryhtyvät silmällä pitämään. Ja että sellainen perhe-etujen valvominen kävisi parhaiten päinsä, jaetaan heimon yhteinen maa-

*) Friedrich Engels, *Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä*, siv. 48.

alue perheiden käytettäväksi. Tämä omaisuus tunnetaan sitten perheen kollektivisen omaisuuden nimellä.

II.

Heimon maa-alueen jaossa käytetään mahdollisimman oikeudenmukaista tapaa. Kaikenlaatuisesta maa-alueesta jaetaan jokaiselle perhelle vissiksi ajaksi viljeltäväksi samanlaatuinen osuus. Että vältettäisiin vääryyttä jaossa, ratkaistaan arvalla, mitkä palstat kullekin perheelle tulevat kuulumaan. Yhä tälläkin asteella vielä vallitsee ehyenä tasa-arvoisuuden käsitys perheiden keskuudessa.

Perheille jaettujen maiden ohella säilytetään vissin suuruinen maa-alue jakamattomana vastaisuudessa syntyvien perheiden ja yleensä väestön lisääntymisen varalle. Näistä alueista sitten uusille perheille jaettiin yhtäsuuri alue mikä muillekin perheille alkuperäisessä maanjaossa oli tullut. Jakamattomina myös säilytettiin laidunmaat, metsät, järvet ja joet, samoin yleiset verotulot, metsästys- ja kalastusoikeus oli yleinen kaikille.

Tuskin missään toimessa oltiin niin arkatuntoisia kuin tässä jaon toimituksessa. Jokaisella, joka luuli joutuneensa vähemmälle kuin toiset, oli oikeus tehdä asiasta valitus. Heimon vanhimmat tai lautakunta tutki heti asian ja jakoi oikeutta.

Siis viljelysmaat ainoastaan jaettiin perheiden viljeltäviksi. Jokainen perhe viljeli omia palstojaan. Mutta, kuten eräs sveitsiläinen pappi kirjoittaa Bermin oloista,

on perheiden yhteisön, s. o. heimon vanhimmalla tahi kyläkunnan johtajalla oikeus valvoa, että kaikki perheet viljelivät yhtä utterasti ja hyödyllisellä tavalla maitaan. Vallitsipa sellainenkin tapa, että määrätyle vanhinten jäsenistölle jätettiin oikeus määrätä mitä viljalajia kunkin maaosaan ja kunakin aikana on kylvettävä. Tämänkin toimenpide nähtävästi johtuu käsityksestä, että kaikkien, ollen samanarvoisia tulee myös elämänehtoihinsa nähden pysytellä samallaisissa oloissa. Kaikki perintöä kommunistisesta elämän tavasta. Tuskin monenkaan heimon keskuudessa näistä asioista lienee kirjoitettua lakia ollut olemassa. Tapojen ja tottumusten lakeina kulkivat ne sukupolvesta toiseen jokaisen heimokunnan keskuudessa.

Jakamattomina alati oleviin omaisuuden muotoihin, kuten metsästys-, kalastusalueisiin ja heinämaihin nähden vallitsi yhteistyönteko. Esim. heinänteko yhteisnityillä toimitettiin siten, että määrätynä aamuna eli iltana koko kyläkunta kokoontui heinämaalle ja valitsi itselleen saran. Kylän vanhin antoi määrätynä aikana merkin, jolloin jokainen rupesi heinää niittämään. Jokaisen tuli lopettaa samaan aikaan, jolloin yhteisesti sovittu merkki annettiin. Jokainen sai itselleen ne heinät, jotka sillä ajalla oli kerinnyt niittää. Myöhemmin ei kellään ollut niitto-oikeutta. Siten tapahtui muillakin aloilla. Niityille, heinäkorjuun päätyttyä päästettiin kyläkunnan perheiden karja. Täten siis jokainen sai ainoastaan oman ahkeruutensa ja työnsä tuloksen. Kellään ei ollut aikaan nähden minkäänlaatuksia etuoikeuksia.

Ensi alussa näiden etujen nauttijoina olivat ainoastaan heimokunnan perheenisät. Vasta myöhemmällä asteella avioliittojen kautta tai muutoin heimokuntaan liittyneet muukalaiset saivat samoja etuja. Tällä asteella kehittyi n. k. „isänmaa“ (patria) käsite, sillä isät omistivat yksinomaan oikeuden maaosuuteen. Perhe- ja sukukollektivismiin asteella mies omisti „isänmaan“ ja poliittiset oikeudet ainoastaan sillä ehdolla, että hänellä oli oikeus maaosuuteen. Henkilö, joka ei sitä omanut, oli holhoustilassa tai muutoin ala-arvoisempi. Täysivaltaiset miehet, etupäässä perheenisät pitivät tällöin maan suojeluksesta huolta, joten heillä yksinomaan oli oikeus aseitakin kantaa.

Ehdoton yksityisomistusoikeus maahan ei tällöin vielä ole ilmennyt; sillä koko kylä eli sukukunta yhteisesti omistaa sen ja jakaa kyläkunnan perheille viljeltäväksi. Talo ja työaseet ainoastaan kuuluvat yksityisomaisuudeksi. Tähän lisäksi liittyvät myöskin työn tulokset maanviljelyksestä jaetulla palstamaalla. Mutta itse yksityisomaisuuden käsite jo oli juurtunut ihmisiin. Esimerkiksi perheen taloon ei ollut kellekään ilman perheenisän lupaa mennä sisälle. Tuomion täytäntöönpanokin pysähtyi kodin kynnyksellä. Jos tuomittu sulkeutui huoneeseensa, ei kenelläkään ollut oikeutta häntä siellä häiritä. Muutamissa maissa ei tuomitun tarvinnut muuta kuin tarttua kiinni huoneensa oven lukkoon, niin hän oli yleisöltä ynnä tuomiokunnalta turvassa. Kaikki, jotka kotiin kuuluivat, kuten naiset, lapset y. m., olivat myöskin yleisön ja valtion tuomiovallan ulkopuolella. Ainoastaan perheen isä voi

heitä tuomita, sillä hän oli kodin ylin herra ja omistaja. Sellainen tapa vallitsi yhä keskiaikanakin, ja siirtyi se sieltä perintönä katooliseen kirkkoon, jolle siirtyi yleisen kodin leima, jonka turvissa pakolainen oli suojassa sekä valtion että yksilön rangaistukselta.

Perheiden asunnot eivät olleet kiinni toisissaan vaan eroitti niitä määrätyn levyinen maa-alue. Tämä ilmiö lienee periytynyt heimokuntain välillä jo kehittyneestä rajankäynnistä, jolloin rajaksi aina jäi asumaton maa-alue. Sitäpaitsi lienee myöskin tulipalon vaaran vähentäminen vaikuttanut asuntojen toisistaan eroittamiseen. Suomessa yhä vieläkin raja merkitään avonaisella maa-alueella. Myöhemmin kehittyi lainsäädäntöön tarkempia määritelmiä tällaisen asuntojen välisen rajamaan leveydestä. Ja jo ennen keskiajan koittoa on raja muuttunut hyvin pyhäksi ja tärkeäksi tekijäksi perhe-kuntain yksityisomaisuuden määrittelyssä ja jaossa.

Heimokunnan yhteisen omaisuuden jakaminen perheiden kollektiviseksi omaisuudeksi oli paljon radikaalisempi toimenpide mitä olisi nykyaikaisesta omaisuudesta kommunistiseen omaisuuteen palaaminen. Sen tähden saatiinkin kollektivinen omaisuus käytäntöön ainoastaan melkoisien vaikeuksien kautta. Sitä turvaamaan täytyi keksiä uskonto ja lakitieteellinen oikeus sekä hallitus; sillä, kuten Locke sanoo, ei oikeuden valvontaa tarvita siellä missä omaisuutta ei ole, mutta missä sitä on, siellä vääryyden ja anastuksen henki alituisesti vallitsee. Omaisuuden käsite sulkee itseensä oikeuden tehdä mitä tahansa, joten oikeudettomuudeksi

kehittyivät kaikki teot ja aivoitukset, jotka sitä oikeutta loukkasivat.

Uskonto ja sen moninaiset seremoniat kehittyivät taikauskoisen ja alkuperäisellä asteella elävän kansan mielissä synnyttämään tarpeellista perheomaisuuden kunnioittamista. Kreikassa ja Italiassa, määrättyinä vuoden ja kuukauden päivinä, perheen päämies teki kiertomatkan viljelysmaidensa rajalla, kulettaen edellään omistusoikeuttaan rikkoneita ihmisiä. Hän lauloi hymnejä ja uhrasi rajojen kiviröykkiöillä. Samoin raamatun kertomukset ovat täynnä perheomaisuuden suojelemiseksi laadittuja lauseita. Venäjän kasakat pitivät hyvin juhlallisia, pyhällä savulla höystettyjä menoja rajojensa pyhittämiseksi. Platonikin unhottaa ihanteellisuutensa puhuessaan omaisuudesta. Hän m. m. sanoo: „Meidän ensimmäisen lakimme tulee kieltää siirtämästä raja-merkkiä, joka erottaa omaisuudet toisistaan.“ Eltrusilaiset tuomitsivat kuolemaan ja jumalien vihan alaiseksi henkilön, joka ei kunnioittanut rajoja, jotka eroittivat „perheomaisuuden käyttämättömästä ja yleisestä maasta.“ Muutamissa paikoin lapsia lyötiin rajoilla, että heihin niiden muisto olisi tarkoin painunut.

Samoin kehittyi lainlaadinta yksityisen perheomaisuuden syntyessä varsin ankaraksi. Ennen, kommunistisen omaisuuden vallitessa, pidettiin suurimpana rikoksena että joku vuodatti saman heimon jäsenen verta. Perheomaisuuden kehityttyä tehdään lakeja, jotka tuomitsevat tapettavaksi henkilön, joka ei kunnioita toisen omaisuutta. Tällöin ensi kerran kehittyi rikosten lajittelu. Varkaus ja petturuus ilmestyy lakikirjoihin anka-

roine tuomioineen. Samoilta ajoilta on myös syntyisin rankaiseva, hirmuinen valtio ja omistavien, varakkaiden sukujen valitsema tai määräämä hallitus. Saksenilaiset tuomitsivat varkauden kuolemalla. Rooman kahden-toista taulun laki oli mahdollisesti kaikista julmin tässä suhteessa. Sen mukaan perheomaisuuden pyhyyttä loukannut henkilö kidutettiin julkisella paikalla. Burgundilainen laki tuomitsi perheen kaikki jäsenet orjuuteen siitä, että joku heistä oli salannut hevosvarkaan.

Nämä ankarat henkiset ja ruumiilliset rangaistukset sekä niitä toimeenpanevat väkivaltaiset hallitukset ovat kylliksi todistamaan, miten kommunisesta yhteiselämästä yksityisen perheomaisuuden kehittäminen oli kansalle vastenmielistä ja kerrassaan käsittämätöntä. Ja sikäli kun omaisuusolot kehittyivät yksityisiksi, kehittyi n. k. *valtio* kommunisen yhteisjohdon ja *hallitus* heimon vanhimpain sijalle. Valtion muodostivat varakkaat perheet ja valitsivat keskuudestaan hallituksen hallitsemaan niitä, joilla ei omaisuutta ollut tai jotka olivat köyhempiä. Täten etuoikeuksien ja luokkajaon aika sai varman jalansijansa.

Kuten jo nimestä saatetaan käsittää ei perheen tai suvun kollektivinen omaisuus kuulunut kellekään perheen yksityiselle jäsenelle yksityisesti. Perheen päämies oli ainoastaan sen omaisuuden ylin hoitaja ja hallitsija. Mutta hänen tuli hoitaa ja hallita omaisuutta koko perhettä ja jälkeentulevia sukupolvia varten. Miespuoliset sukulaiset olivat perimään oikeutettuja. Jollei miespuolisia sukulaisia ollut, määräsi hallitus omaisuuden holhoojaksi tai lähimmän naispuolisen sukulaisen nait-

tajaksi jonkun miehen. Naisen miehelle sitte avioliiton kautta siirtyi omaisuuden hoito. Siten katosi naisten omistusoikeus ja he vajosivat yhteiskunnalliseen aliarvoisuuteen.

Perhe-omaisuuden vallitessa soveltuivat käytäntöön sanat: „perhe on yhteiskunnan peruste“, sillä siellä, missä perheomaisuus vallitsi, oli jokainen kyläkunta itsenäinen valtio, jonka hallitus muodostui perheiden ja sukujen arvokkaimmista päämiehistä. Tämä hallitus palkkasi yleiset virkailijat. Indiassa, jossa perhe-kollektivismi on hyvin korkealle kehittynyt, palkkaa kyläkunta omat sorvarinsa, räätälinensä, kutojansa, opettajansa, papinsa ja tanssinaiset. Nämä nauttivat virkamiesten arvoa, ja kukin perhe maksaa heidän palkkansa. Kreikassa mentiin vieläkin pitemmälle; siellä valtio ylläpiti julkisia hetaroja patrisien miespuolisia jäseniä varten. Useimmat tiedemiehet todistavat, että tällä omaisuusolojen asteella ammattitaitoiset henkilöt olivat korkeampipalkkaisia kuin papit.

Kyläkunnan perheet antoivat määrätylle nerokkaimmalle perheen päämiehelle oikeuden kaupantekoon toisten kyläkuntien kanssa. Kauppa oli pääasiallisesti tukkukauppaa. Se oli hyvin ankarien lakien alainen. Kaikille perheille ostettiin yhteisesti tavaroita. Samoin tapahtui myynti. Kaikenlaatuinen petkus ankarasti rangaistiin. Kyläkunnan muiden perheiden tuli toimittaa maanviljelystä ja karjanhoitoa.

Puolustus oli yhteinen velvollisuus. Tarpeen vaatiessa kaikki perheiden miespuoliset jäsenet yhdessä linnoittivat kyläkunnan ja taistelivat vihollisia vastaan.

Perhe-kollektivismiin nojaavat kyläkunnat näyttävät alkuun päästyään olevan hyvin elinvoimaisia. Ne näyttävät kestäväen ankarimmatkin vastukset. „Hirmuhallitusten ja vallankumousten, hindujen, mogulien ja sikhien vainon alta ne selviytyivät erinomaisina!“ huudahtaa lordi Metcalfe, joka perhe-kollektivismia on tutkinut. Vaaran uhatessa kokoaa kyläkunta karjansa vallien suojaan. Ja jos vihollinen on ylivoimainen, pakenevat kyläkunnan perheet lähimpään ystävälliseen kyläkuntaan. Mutta, heti vaaran ohimentyä, palaavat he takaisin ja hävitettyjen kotiensa raunioille rakentavat uudet. Ja sitä tietä nämä kyläkuntalaitokset omine katsumuksineen ja käsityksineen säilyvät aina feodaliaikakauteen saakka.

III.

Kollektivinen omaisuus, joka mursi alkuperäisen kommunismin, ilmeni perhekommunisminä, joka turvasi perheen jäsenille heidän elintarpeensa. Haxthausen kirjoittaa, ettei tällä elannon asteella tunneta proletariatia. Ihminen voipi silloin kylläkin köyhtyä, mutta hänen köyhyytensä ei vaikuta lasten asemaan, sillä näille takaa kommuni omat oikeudet. Ja sentähden porvarillinen riistämisyjärjestelmä ei voi menestyä perhe-kollektivismin asteella. Porvarillinen järjestelmä voipi menestyä ainoastaan siellä missä vissi luokka on auttamattomasti vajonnut kurjalistoksi, jonka on myytävä työvoimansa porvareille sukupolvesta toiseen.

Mutta samoin kuin perhe- ja sukukollektivismi särki kommunisen omaisuuden, samoin oli sen vuorostaan kadottava ja annettava sijaa yhä suljetummalle yksityisomaisuudelle. Se tapahtui muutamissa paikoin varemmin, muutamissa myöhemmin, aina sen mukaan, kuinka korkealle asteelle teollinen kehitys ja kauppa oli missäkin kehittynyt. Patriarkatinen perhejärjestelmä, jonka mukaan koko laaja suku luettiin yhdeksi perheeksi, joka omisti yhteisesti omaisuuden, ei voinut pysyä ajanoloon pystyssä. Uudet suhteet, omaisuuden keskittymisen luoma elämän epätasaisuus ja yksityisomistusoikeuskäsitteen lujittuminen sekä teollisuuden ynnä kaupankäynnin kehittyminen määräsivät suvun hajoamaan ja muodostumaan pienemmiksi perheiksi.

Perhe-kollektivismiin vallitessa ja sikäli kuin perhe kasvoi suuremmaksi, rupesi perheen yhteisomaisuuden ohella ilmenemään erityisomaisuuksia. Perheen eri jäsenet ja haarat hankkivat itselleen vähitellen erikoisetuja ja oikeuksia ja niiden nojalla omaisuutta. Tällaista omaisuutta, joka ei kuulunut perheen yleisen omaisuuden yhteyteen, voitiin hankkia persoonallisella työllä. Sellaista omaisuutta olivat taistelussa saadut orjat, karja ynnä useammanlaatuinen irtain omaisuus.

Perheen hajottua jakaantui myöskin maaomaisuus perheen eri jäsenille yksityisomaisuudeksi. Kun perheen jäsen meni naimisiin, niin muutti hän omaan kotiinsa, jolloin hänelle jaettiin osuus omaisuudesta, jonka kanssa hän sai menetellä mielensä mukaan.

Kollektivisen omaisuuden yksityisomaisuudeksi kehi-

tys tapahtui hyvin hitaasti, niin hitaasti, että muutamissa maissa otti vuosisatoja pienen muutoksen syntyminen. Maanviljelys, joka alkuaan hävitti heimokuntaomaisuuden, on myöskin yksi syy kollektivisen omaisuuden hävittämiseen. Kulttuurin lisääntyessä havaitsivat maanviljelijät, että yhtenä vuotena, joksi määrätty maaosuus heille kyläkunnan maasta viljeltäväksi annettiin, he eivät ehtineet saada työtään vastaavia tuloksia maasta. Sentähden rupesivat he vaatimaan, että jako toimitettaisiin harvemmin. Ensiksi tyydyttiin, että samaa maapalstaa saatiin pitää kaksi tai kolme vuotta. Mutta vihdoin kohosivat vaatimukset kymmeneen, viiteentoista ja kahteenkymmeneen vuoteen. Tätä tietä kehityttiin yhä pitempiaikaiseen saman palstan viljelysoikeuteen. Ja kun toiset olivat vuosikymmenen kuluessa tehneet maaosuudellaan ahkerammin työtä kuin toiset, niin luonnollisesti maaosuuksien uudelleen jakamista ruvettiin vastustamaan ja vaadittiin viljelysoikeudella maita elinajaksi. Tällaiselta asteelta on ainoastaan lyhyt harppaus maan yksityisomistukseen. Lapset, jotka isänsä eläessä olivat tehneet työtä maaosuudella, vaativat isänsä kuoltua työnsä perusteella itselleen isännyyden maahan. Täten viljelysmaat tulevat yksityisiksi perinnöllisiksi omaisuuksiksi. Laidun ja metsämaat sekä yleensä asu-mattomat alueet pysyvät kauvemmin yleisinä.

Kun itsekukin perhe omasi toisistaan eroavat tuotantovoimat, joita perheen maiden viljelyksessä y. m. s. käytettiin ja kun pidettiin etupäässä huolta ainoastaan omien etuharrastuksien toteuttamisesta, niin on luonnollista, että elämän epätasaisuus rupeaa ilmenemään

yhä räikeämmin sikäli kun kehitys alotettuun suuntaan kulkee. Köyhempiä ja rikkaampia perheitä erilaatuisine katsomuksineen rupeaa ilmenemään.

Niinkauan kun maata oli ollut kylliksi, annettiin muukalaisille, jotka määrätyille kyläkunnille olivat tarpeellisia ja jotka olivat niihin asettuneet, samanlaatuiset oikeudet kuin perhekunnan omillekin jäsenille. Mutta kun paremmat maat kävivät niukoiksi, varsinkin jokien ja merien rannoilla, joissa hedelmällisemmät maat sijaittivat, niin kävi sukuun kuulumattomille vaikeaksi saada oikeuksia itselleen. Ja kun kyläkunta vihdoin oli kasvanut kaupunkikunnaksi, määräsi se korkeita veroja, jotka maksamalla muukalainen voi päästä nauttimaan kaupunkikunnan oikeuksista. Uusilta tulokkailta kiellettiin oikeus laidun ja viljelysmaahan sekä hallitukseen; nämä oikeudet pidätettiin hyvin suljettuina suvun jäsenille. Nämä suvun jäsenet vähitellen muodostuivat etuoikeutetuiksi säädyiksi, kunnalliseksi aristokratiaksi, jotka vastustivat varsinaisia ammattilaisia ja kauppiaita. Sentähden viimeksimainitut muodostivat ammattiliittoja ja yhteisöjä, joiden tarkoitus oli suojella heidän oikeuksiaan mainitun aristokraatian sorrolta. Tällaisesta jakaantumisesta olivat keskiaikana tavalliset kaupunkikunta- taistelut seurauksena. Myöskin samaan sukuun kuuluvien perheiden kesken ilmaantui eriarvoisuutta. Jotkut perheet köyhtyivät ja velkaantuivat ja siten olivat pakotettuja luopumaan maa-osuuksistaan. Toiset sitävastoin olivat vaurastuneet ja niin ollen ottivat ne maapalstat itselleen. Ja tämä epätasainen elämän mahdol-

lisuus, jos mikään, mursi yhdenvertaisuuden käsitteen ja synnytti keskinäisen eripuraisuuden ja kateuden.

Yhtenä suurena, miltei suurimpana tekijänä, kollektivisen perheomaisuuden häviämiseen lienee pidettävä verotusta. Vero oli ensin alkujaan nähtävästi alkanut siten, että kyläkunnan viranomaisten ylläpidoksi kannettiin kultakin perheeltä sen tulojen mukaan määritetty vero-osuus viljassa tai muissa tuotteissa. Mutta kun virkakunta muodostui hallitukseksi, joka keskittyi muutamien mahtavimpien käsiin, niin muuttuivat verot epätasaisiksi, jotka virkavaltaisesti ulos kiristettiin välittämättä saiko veronmaksaja sätöä tai ei. Näiden verojen alaisena maanviljelijät köyhtyivät ja velkaantuivat samalla kuin itsevaltaiseksi kehittynyt virkakunta rikastui. Saadakseen velkoja ulos kiskotuksi annetaan maa viljelijälle yksityisomaisuudeksi ja siten hän pakoitetaan viljelemään ja tekemään maalla työtä orjan tavoin voidakseen maksaa velkansa. Se ei kuitenkaan luonnistu, jolloin muokattu maa anastetaan viljelijältä ja hän itse jätetään joko vuokralaisena tai maaorjana viljelemään entistä maaomaisuuttaan, joka nyt kuuluu jo hallitsevalle luokalle.

Täten näiden moninaisina ilmenevien vaikuttimien tähden hajoaa vähitellen perhekollektivismi, antaakseen tilaa uudelle omistuksen muodolle, joka tunnetaan feodalisen omistuksen nimellä.

FEODALINEN OMAISUUS

I.

Feodalinen omaisuus käsittää kaksi selvää muotoa: kiinteimistön ja irtaimiston. Kiinteimistöä olivat linna ja sitä ympäröivät maat „niin laajalti kuin kukko voi lentää“, kuten senaikuinen sananparsi sanoo. Irtaimteen omaisuuteen kuului sotilaspuku, sakot, verot y. m. sellaiset.

Feodalinen omaisuus, johon kirkollisten veljeskuntien omaisuuskin yhtenä eränä voidaan lukea kuuluvaksi, kehittyy kollektiviseen omistukseen nojaavissa kyläkunnissa ja näiden kustannuksella. Tämä vuoroetaan laajan kehityksen sarjan kautta muodostuu porvarilliseksi, eli kapitaliseksi yksityisomaisuudeksi. Feodalinen omaisuus sekä sitä vastaava yhteiskuntajärjestys ilmenee välittävänä siltana perhe- eli sukukollektivismin ja kapitalistisen individualismin välillä.

Feodalisen järjestelmän vallitessa oli läänitysherralla velvollisuuksia, joten hän oli melkoisesti rajoitettu omaisuuden omistukseen nähden. Maa ei ole markkinakelpoista, sillä sitä estivät vanhat yleiskäsitteet ja vissit ehdot yleisemmin muodostumasta yksityisen rajattoman omistuksen alaiseksi. Läänitysherra on vel-

voitettu olemaan ylimmälle vallalle ja alustalaisilleen vississä edesvastuussa hallussaan olevasta maaomaisuudesta.

Järjestelmän syvällisemmässä käsityksessä läänitysherra hallitsee maata ja nauttii vuokralaisilta veron yksinomaan sillä edellytyksellä, että hän vuorostaan antaa apua ylemmille hallitusmahdeille ja suojelee alammaisiansa. Tehdessään valan, sitoutui läänitysherra kaikilla mahdollisilla keinoilla turvaamaan vasallejansa ulkopuolisilta vihollisilta ja puutteilta. Siitä vastapalkkioksi vasallit sitoutuivat antamaan läänitysherralle sotilasapua sekä maksamaan määrättyjä veroja. Läänitysherra oli vuorostaan kuninkaansa vasalli, jolla olivat samantlaiset oikeudet ja velvollisuudet läänitysherroihin nähden kuin näillä vasalleihin. Oikeudet ja velvollisuudet kaikissa suhteissa koetettiin määrittellä mahdollisimman tasaväkisesti molemmin puolisia etuja silmällä pitäen.

Kaikki feodalian järjestelmän jäsenet maaorjasta kuninkaaseen asti olivat niinmuodoin sidottuina keskinäisellä velvollisuudella. Sen järjestelmän sieluna oli velvollisuus yhtä huomattavassa määrin kuin porvarillisessa järjestelmässä edesvastuuton voitonpyynti. Kaikki toimitettiin samalla tavalla kaikkia varten. Mitään suurempia erilaatuisuuksia ei suvaittu. Sen sukukuntaelämän, joka sukukunta-kollektivismista johtui, kehitti feodalian järjestelmä läänityselämäksi ja vihdoin niistä kutoi yhteent kansallisen elämän ja harrastuksen keskinäisten velvollisuuksien ja oikeuksien pohjalla.

Sellaisen asteen saavutettuaan, rupeaa feodalisessa

järjestelmässä kehittymään velvollisuuksien ja oikeuksien erilaaisuus, josta vuorostaan seurauksena alkuperäisesti vielä jossain määrin tasaväkisen elämän perusteet rupeavat murtumaan. Vähitellen hylkäävät läänitysherrat täyttämättä ne velvollisuudet, mitä heillä alustalaisiaan kohtaan oli. Eikä siinä kaikki. He rupeavat anastamaan vasalliensa maita ynnä yhteisiä metsiä itselleen. Näitä maita he sittemmin yksityisenä omaisuutenaan käyttävät yksilöllisiin tarkoituksiin.

Tällöin kehittyi feodalismi vastakkaiseksi laajojen joukkojen eduille. Herrojen kehittämät omistusoikeudelliset olot joutuvat ristiriitaan feodalisen tuotannon keralla. Ja silloin feodalinen mahti on pakoitettu vuorostaan sortumaan.

II.

Kuten äsken jo mainittiin, kehittyi feodalismi kollektivisissa kyläkunnissa ja niiden kustannuksella. Siitä kehityksestä lyhyt selostus.

Ne germanilaiset heimot, jotka hyökkäsivät Länsi-Euroopan, olivat paimentolaiskansaa, joka eli samanlaisessa raakalaisuuden tilassa kuin Irogeesi-heimot Amerikan löydön aikana. Etevien tutkijain, m. m. Strabon mukaan ne heimot, jotka perustivat Belgian ja Ranskan itäpohjoisen rannikon asutukset, eivät tunteneet maanviljelystä. He elivät pääasiallisesti maidolla ja lihalla. Sianliha oli heillä varsinkin pääravinto-aineena. He

paimensivat laajoja sikalaumoja suurissa metsissä. Samoin osotetaan muidenkin tämän ajan ihmisryhmien eläneen. Kun Cesar astui Englannissa maihin, huomasi hän Kentissä asuvien brittiläisten viettävän samantyyppistä elämäntapaa. He eivät kyntäneet maata, eivät kutoneet kankaita. Pukuinaan he käyttivät nahkoja. Ruumiinsa he värjäisivät siniseksi, synnyttääkseen vihollisissaan kauhua.

Mitä laajin yhdenvertaisuus vallitsi näiden raakalaisten joukossa, jotka olivat sotilaita ja metsästäjiä ja joita kokemus kasvatti rohkeiksi sankareiksi. Kun he vihdoin asettuvat ja ryhtyvät alkuperäiseen maanviljelykseen, harjoittavat he yhä edelleen sotaista kuntoa. Sotapäällikön tarvitsi ainoastaan ilmoittaa sotamatkasuunnitelmansa kun jo kaikilta tahoilta tulvi sotaurhoja hänen luokseen ottamaan matkaan osaa. Sotamatkalla kaikki olivat kuuliaisia yhteisille sankaripäälliköille. Mutta nämä vuorostaan ruokkivat kaikki omassa pöydässään. Ja saalis, joka sodassa saatiin, tasaväkisesti jaettiin. Kotikyliinsä palattuaan oli jokainen taas yhdenvertainen ja vapaa ja sotapäällikkö kadotti valtansa.

Tähän vapaaseen ja yhdenvertaiseen tapaan myöskin skandinavialaiset järjestivät taistelumatkansa. Samoin tekivät itse asiassa kaikki raakalaiskansat. Moiset tavat vallitsivat koko keskiajan ja taistelumatkat tehtiin ryöstön tai koston tarkoituksessa. Päälliköiden tarvitsi ainoastaan huomauttaa, että saalis tulee jaettavaksi, saadakseen kyllin sotilaita joukkoihinsa. Saaliin toivo olikin melkoisen vahva vaikutin sotilaiden innostuttamiseksi.

Esimerkiksi kerrottakoon että Wilhelm Walloittaja, kiihottaessaan sotilaitaan englantilaisia ja albigeneja vastaan, tarvitsi ainoastaan luvata saaliin sotilaille. Hastingsin taistelun alussa huudatti Wilhelm sotureille tiedoksi seuraavaa: „Taistelkaa urhoollisesti ja tappakaa kaikki; jos me voitamme tulemme me rikkaiksi; mitä minä saan sen saatte tekin; jos minä hallitsen hallitsette tekin; ja jos minä saan maan saatte te sen myöskin“. Rooman pyhä paavi käytti samanlaista kieltä v. 1208 kiihottaessaan joukkoja pakanallisia albigeneja vastaan: „Ylös nyt Kristuksen sotilaat; hävittääkää pakanuuden vesa kaikilla mahdollisilla keinoilla (ne olivat tuli, ryöstö ja murha); ajakaa linnoista ulos Toulonin herttua ja hänen vasallinsa, ja ottakaa haltuunne heidän maansa, jotta oikeauskoiset katoollilaiset saavat asettua pakanain tilalle“. Samalla tavalla myös järjestettiin ja kiihoitettiin niitä ristiretkiä, joita itään tehtiin. Niissä oli kristinuskon levittäminen pettäväenä kilpenä törkeälle ryöstötarkoitukselle.

Kun raakalaiset tällaisissa taisteluissa voittivat määrätyn maan, tappoivat he sen väestön, (niinkuin juutalaiset muka Jumalan käskystä), tahi muutoin omistivat heidän maansa ja ryhtyivät niitä viljelemään. Mutta sikäli kun maanviljelys laajeni ja he siihen lähemmin syventyivät, rupesi vähitellen heidän sotaisuutensakin hälvenemään. Tietysti muutamat ryhmät auttamattomasti pysyivät alkuperäisissä tavoissaan. Ne olivat kuitenkin harvinaisia verrattuina rauhallistuneihin heimoihin.

Mutta samalla kuin heimokunnat tulivat rauhalli-

siksi ja saivat vakavamman elämisen leiman, hyökkäsi uusia raakalaisheimoja maahan kukistamaan näitä rauhallistuneita asukkaita. Sellaisia taisteluja jatkui monien vuosisatojen ajan, jolloin suuria raakalaisheimoja siirtyi Europan yli: idässä göthiläiset, germanilaiset ja hunnilaiset; pohjoisessa ja lännessä skandinavilaiset, ja etelässä arjalaiset. Kaikkialla heidän askeleitaan seurasi sekasorto ja hävitys. Ja kun vihdoin idästä, pohjoisesta ja etelästä Europaan siirtyvien ihmislauomojen vaellus loppui ja raakalaisheimot jättivät paimentolaiselämänsä, ryhtyen vakavampaan toimintaan ja elämään jonka he olivat häirinneet, niin silloin uusi liikkuva mahti astui näyttämölle. Suuret, aseistetut ryöstöjoukot tunkeutuivat kaikkialle, ryöstäen, polttaen, murhaten ja vaatien lunnaita kaikilta tahoilta. Ja kun taistelu oli ohitse, silloin vihollismieliset sotilaat liittyivät yhteen, siten yhdessä jatkaakseen ryöstö- ja sotaretkiään omalla edesvastuullaan.

Monien vuosisatojen ajan eli kansa alinomaisessa ryöväysten, murhien ja anastusten pelossa. Raakalaisheimojen hyökkäys, joka hajotti ja hävitti asutukset, ei estänyt jo asettuneita heimoja riitelemästä keskenään. Moiset sisälliset erimielisyydet ja kahakat tekevät raakalaiskansat voimattomiksi suurempaa vaaran uhkaa vastustamaan, sillä heillä ei ole kykyä hillitä sukukunta-vihaa ja kyläriitoja edes yhteisen vihollisenkaan uhatessa.

Kylien ja läänien asukkaat täten olivat pakoitettut asettumaan linnoitettujen paikkojen sisälle tai lähistölle. 11 ja 12 vuosisadalla nimitettiin tällaisia asumuksia

„castraksi“ eli suojuksiksi. Kauppaloissa varustettiin asumukset aina sotaisia rynnäköjä varten.

Kyläkunta- tai sukukunta yhteydet, jotka alussa olivat samaa heimoa yhdenvertaisista yksilöistä muodostuneita, valitsivat päällikön johtamaan tarpeen vaatiessa puolustustointia. Vähitellen näille päälliköille keskittyi muillakin aloilla valtaa ja etuoikeuksia. He saivat tuomarin ja riitojen sovitus-toimen.

Näistä sukukunta kollektivismin perusteella toimivien kyläkuntien valitsemista päälliköistä muodostuvat sitten läänitysherrat. Alussa he olivat yksinomaan yleisiä virkailijoita, joiden toimintaa vanhinten lautakunta rajoitti ja valvoi. Koko yhdyskunta oli oikeutettu rankaisemaan näitä päälliköitä velvollisuuksien laiminlyömisestä hyvinkin ankarasti. Etuoikeudetkin olivat melkoisen pieniä. Mutta kun päällikön valinta samojen perheiden keskuudesta jatkuen uudistui kauvemman aikaa, kehittivät päällikön ja hänen perheensä etuoikeudet melkoista suuremmiksi toisten ihmisten omaamia oikeuksia. Vihdoin päällikön valitseminen muodostuu harvemmaksi. Päällikkö valitaan elämän ijäksi. Ja viimein annetaan päällikön oikeudet määrätyle perheelle perinnölliseksi etuoikeudeksi ilman minkäänlaatuista vaalitointia. Siten kehittyvät kyläkuntien luonnolliset päälliköt.

Kylien päälliköitä valitessa lankesi suosio mahdollisimman laajan ja lujan rakennuksen omistajalle. Se johtui kai siitä syystä, että sotaeduille olivat sellaiset edellytykset tärkeitä. Tällainen sotakatsomus sitten vähitellen kehittyi ihan varsinaiseksi ehdoksi päällikön

vaalissa. Siitä vuorostaan seurauksena oli päällikön elinaikaiseksi valitseminen, sillä eihän hän voinut rakennustaan muille luovuttaa. Tällöin ovat jo rakennukset yksityistä omaisuutta kuten edellisessä luvussa osotimme. Vaaran aikana ainoastaan päällikön rakennusta pidettiin yleisenä. Mutta sen johdosta olivat kyläkunnan kaikki asujamet velkapäät täyttämään velvollisuuksia päällikölle. Asunto laajennettiin ja linnoitettiin yhteisvoimin, tahi tuotiin määrätty verosumma päällikölle, että hän itse voi ne korjaukset ja laitokset kustantaa. Tämä tapa on edellytyksenä feodaliherrojen oikeudelle pakottaa vasallinsa ja alustalaisensa maksamaan veroa linnoituksen rakentamiseksi ja sotatoimien suorittamiseksi.

Raakalaisheimot, jotka olivat paljon suuremmassa määrin sotilaita kuin maanviljelijöitä, suojelivat itseään yhteisesti. Ensimmäisen hätämerkin saatuaan he yhdessä hyökkäsivät päällikkönsä johdolla vihollista vastaan. Mutta maanviljelyksen vaurastuttua ei sotatoimi maanviljelijöille soveltunut. Sentähden he antoivat päällikölle toimeksi palkata varsinaisen sotajoukon, jonka yksinomaisena toimena olisi yleisön suojeleminen. Tällöin kaikista yleisistä sakkorahoista ja veroista lankesi osa päällikölle ja hänen sotilailleen. Päällikkö sai sifen tilaisuuden oman armeijan muodostamiseen. Armeijan avulla hän vuorostaan oli tilaisuudessa alistamaan muun väestön alammaisikseen.

Parhaimmille ja edullisimmille taistelupaikoille muodostuneet kyläkunnat kehittyivät laajojen heikoimpien ja vähemmän edullisten kyläkuntien keskuksiksi. Siten

määrätyn kyläkunnan päällikön valta laajeni ulomaksi, jolloin päällikköjen kesken rupeavat eri asteet ilmenemään.

Tätä luonnollista tietä kehittyi jäsenien yhdenvertaisuuteen nojaavista kollektivisista kyläkunnista ensimmäiset selvät feodalismien perusteet. Tarvittiin ainoastaan muutamia sotaisia aikoja, niin feodalivalta oli täydessä kukoistuksessaan.

Nykyisin Indiassa tapahtunut kehitys on hyvin sopeva kuvaamaan kyläkunta-päällikköjen kehittymistä läänitysherroiksi. Kun englantilaiset, jotka rannikoille olivat asettuneet, siirtyivät sisämaahan Indiassa, menettelivät he siten, että kyläkuntapäällikölle antoivat määrättyjä oikeuksia varsinaisten muiden kyläkunnan jäsenten ylitse. Näitä oikeuksia suojelivat englantilaiset ulkoapäin, siten pakoittaen asukkaat hyväksymään päällikköjensä laajentuneen vallan itsensä hyväksi. Mutta samassa suhteessa kun kyläkuntapäälliköt etuoikeuksiensa perusteella vaurastuivat, asettivat englantilaiset heille vissejä velvollisuuksia Englannin hallitusta vastaan.

Keskiajan valloittajahallitukset menettelivät saman tavan mukaisesti. He vahvistivat päällikköjen oikeuksia niihin maihin, jotka olivat peräti tärkeitä yleiselle kansalle. Vastapalvelukseksi he vaativat kansan verotuksen valvomista. Täten he saivat kansan ylitse sellaisen vallan, jota heillä ennen ei ollut.

Läänitysherrat, joko kyläkuntapäälliköistä muodostuneet tai valloittajahallitusten kehittämät, olivat pakotetut elämään maalla, jota heidän velvollisuutensa oli hallita ja puolustaa. Lääni, jonka he omistivat ja verot joita

he kantoivat työn ja maantuotteiden muodossa, olivat palkkiona siitä palveluksesta, jonka he alustalaisilleen antoivat.

Niin pian kuin läänitysherrojen valta oli varmistunut, muodostui se maan turmioksi, jota heidän olisi tullut suojella. Läänitysherrat laajentaakseen alusmaitaan olivat ainaisessa sodassa keskenään. Ainoastaan hetkelisiä rauhanaikoja väliliittojen kautta saatiin aikaan. Näiden läänitysherrojen sotia saattaa hyvällä syyllä verrata nykyisen porvariston keskinäiseen taisteluun. Molemmissa on seuraus sama. Kumpikin kehittää omaisuuden keskittymistä ja sen kautta vallan aniharvojen käsiin joutumista. Kaikki valloitetut pakoitettiin valloittajien vasalleiksi tai tapettiin. Siten pienemmät läänitysherrat joutuivat mahtavimpiensa uhreiksi. Nämä mahtavat läänitysvallat lopulta kehittyivät herttua- ja ruhtinaskunniksi, jotka keskuudessaan muodostivat kuningaskunnan joko keskuudestaan valitsemalla kuninkaan tai siten, että kuningas itse oikeutetusta mahtavimmasta läänitysherrasta muodostui valloitusten kautta.

Vasta kuningaskuntien kehittyttyä laimenee läänitysherrojen välinen taistelu vallasta ja läänityksistä. Läänitysherrat muodostuvat hoviherroiksi kuninkaille. Silloin katoaa vasalleilta ja alustalaisilta viimeinenkin ripe suojeluksesta ja läänitysherruuden hyödyllisyydestä. Ja sitä mukaa kun olot kehittyvät rauhallisiksi, katoaa myöskin sotaisien läänitysherrojen ja heidän sotilaitensa tarve. Kansa rupeaa tulemaan toimeen ilman heidän apuaan.

III.

Feodaliomaisuuden ohella sangen mahtavana esiintyy kirkollinen omaisuus, jonka kehittyminen nojaa pääasiallisesti samoihin tekijöihin kuin edellisenkin. Myös tapahtuu kehitys saman rinnan kumpaisessakin; samalla kun läänitysomaisuudet yksityisten päällikköjen käsiin keskittyen muodostavat läänitysherruuden, niin myös kehittyi kirkon omaisuus ja sille nojaava kirkollinen hallitusmahti.

Rauhattomina aikoina kirkon turviin paenneiden lukumäärä ei ollut sen vähempi kuin feodalirenkaidenkaan turviin antautuneiden. Päinvastoin pappien valta oli paljon kuuluisampi ja halutumpi kuin noiden maallisten mahtiherrojen; sillä omasivathan papit muun hyvän lisäksi paratiisin avaimen! Ihmiset lahjoittivat omaisuutensa kirkolle kuolinhetkellään, toivoen siten saavansa paikan ihanassa paratiisissa. Tämä tapa oli vapaaehtoinen alussa, mutta ajan oloon se muodostui yleiseksi velvollisuudeksi. Kirkon lakeihin tehtiin määräyksiä, joissa suorastaan säädettiin, että jos joku kuolee jättämättä osaa omaisuudestaan kirkolle, on häneltä autuuden tie suljettu. Kun ihminen kuoli tekemättä testamenttia, oli sukulaisten velvollisuus kutsua kirkon palvelijat arvioimaan omaisuus ja sen mukaan määräämään kirkolle kuuluva perintöosuus.

Tämän lisäksi maailman lopun pelko, jota kirkko hyvin viisaasti osasi ylläpitää loppupuolella ensimmäistä

vuosituhatta jälkeen kristuksen syntymän, lisäsi kelpoilla kirkon ja papiston osalle tulevia lahjoituksia. Lahjoitusten runsaus on aina riippunut siitä, miten alarvoiseksi kirkko on osannut maallisen elämän kuvata tai miten suuren toivottomuuden maalliseen elämään nähden se on osannut herättää. Vielä meidänkin päivinä, kun joku ennustaja saa maailmanlopun pelon syntymään typerissä ihmisissä, saapi kirkko runsaampia lahjoja kuin muina aikoina.

Maailman lopun pelko varsinaisessa laajemmassa merkityksessä kuitenkin katosi kun päästiin toiselle vuosituhannelle. Silloin oli kansa tahtonut omaisuuksiaan kirkolta takaisin. Mutta kirkko tietysti keksi keinoja sellaisten vaatimusten vajentamiseen. Kirkolle lahjoitetut tavarat tehtiin pyhiksi „jumalan tavaroiksi“, joiden takaisin ottaminen oli kuoleman synti. Näitä säädöksiä tavataan raamatussakin koko runsaasti.

Mutta kirkon omaisuus kasvoi vielä muullakin tavalla. Suuret ihmisjoukot antoivat ilomielin kaiken omaisuutensa vieläpä vapautensakin pyrkiessään kirkon suojelukseen, sillä kirkko pystyi alaisilleen ihmisille takaamaan melkoista suuremman turvan kun maallinen mahti. Kirkolliset laitokset ja konventit olivat linnotetuja ja munkit olivat harjoitettu asekuntoisiksi. Feodali-vallan aikana papisto oli neuvojen antajana myöskin. Neuvot, samoin kuin aseellisen turvan he antoivat seurakuntalaisilleen, jotka kirkkoa ylläpitivät lahjoillaan. Useasti kirkko astui seurakuntalaistensa puolesta maatalon kiristystäkin vastustamaan, ottaen siten sorrettujen asian omakseen. Papisto oli näin ollen hyvin

usein sotakannalla aatelista vastaan. Tällaisissa tilaisuuksissa kuninkaas vuorostaan, turvatakseen valtaansa läänitysherroja vastaan, antoivat kirkolle apuaan. Siten kirkko kohosi feodaliajan toiseksi vallanjakajaksi. Ja näiden kahden keskenään riitelevän mahtin välillä kansa oli aina palkan maksajana ja riistettävänä.

Mitä mahtavammaksi kohosi kirkko, sitä suuremmassa määrin se rupesi laajentamaan valtaansa valtiollisen ja taloudellisen elämän alalla. Niinpä kehittyikin olotila, jonka vallitessa kirkolla valtiollisissa asioissakin on tärkeä ratkaisuvaikutus. Kuningasta ei pidetty laillisena, ellei kirkko ollut häntä hyväksynyt. Samoin tärkeimmissä valtiollisissa sopimuksissa ja lainsäädöksissä tarvittiin kirkon hyväksyminen. Sen vastalahjaksi olivat valtiomiehet sangen kernaita myöntämään kirkolle taloudellisia etuoikeuksia. Näistä tärkeimpiä olivat kirkollisen tuotannon harjoittamisen ja kaupan etuoikeuksilla turvaaminen, joka maallikkojen käsituotannon ja kaupan asetti epäedulliseen asemaan. Pitkän ajan nämä kirkon omistamat etuoikeudet taloudellisella alalla rasittivat teollisuuden ja kaupan kehittymistä, jota n. k. vapaat työläiset harjoittivat. Vasta jatkuvien ja usein sangen ankarien kamppailujen kautta saivat maallikot tasaväkisen ja vihdoin etuoikeudetunkin aseman tuotannon ja kaupan harjoittajina. Huomattavin näistä kamppailuista oli n. k. uskonpuhdistusliike, joka lopullisesti hävitti paavilaisen kirkon etuoikeudet tuotannon ja kaupan alalla ja vapautti ne voimat, mitkä porvarillisen tuotannon ja kaupan kehittymiselle olivat sangen tärkeät. Siinä katsannossa uskonpuhdistusliike oli poh-

jaltaan taloudellinen taistelu, missä ylöspyrkivä porvarillinen tuotanto- ja kauppaluokka taisteli edistysmahdollisuudestaan hallitsevaa kirkkoa ja sen etuoikeuksia vastaan.

IV.

Läänityslaitoksen kautta kehittyneet rasitukset verotusten muodossa ovat jatkuneet läänitysherrojen kukistuttuakin. Nämä verot alkujaan olivat hyvityksenä useimmassa tapauksessa keskiluokasta lähtöisin oleville läänitysherroille niistä palveluksista, joita heidän tuli kansalle tehdä ja joita he aikoinaan olivat tehneetkin, mutta myöhemmin joko lyöneet laimin tahi oli olojen kehitys tehnyt ne tarpeettomiksi. Tällöin, kun läänitysherrojen korskeaksi ja suurilukaiseksi kasvanut lauma löi laimin tehtävänsä tahi muutoin tuli uusissa tuotanto-oloissa tarpeettomaksi, ryhdytään sen oikeuksia vastustamaan. Varsinkin nouseva porvaristo tekee taajoja ja vaikuttavia hyökkäyksiä aatelistoa vastaan, kunnes vihdoin vallankumous riistää näiltä suurimmat etuoikeudet ja jättää valtaan päässeelle porvaristolle yhteiskunnallisen määräysvallan. Sellaiseen tulokseen johtava vallankumous oli Ranskassa v. 1789. Sitä ennen oli jo Englannissa tapahtunut samaan suuntaan tähtäävä kumous, jonka kautta porvariston hallintovalta sai vakavan jalansijan alahuoneen muodostamisella Englannin parlamenttiin, missä siihen asti ainoastaan etuoikeutettu aatelisto oli lakeja laatinut.

Mutta — kuten mainittu — ei läänityslaitoksen kehittämistä rasiuksista niinkään helposti päästy. Päinvastoin ne jatkuvat yhä edelleen visseissä muodoissa. Ainoastaan näiden rasiusten kustannuksella eläjissä on tapahtunut muutoksia.

Nämä katkeriksi rasiuksiksi kehittyneet verotukset mitkä läänityslaitoksen vallitessa kehittyivät sangen moninaisiksi ja epäoikeudellisiksi, olivat alkujaan sangen vaatimattomia ja maksajien vapaasta tahdosta suorittamia korvauksia visseistä palveluksista. Niinpä oli *työverokin*, joka meidän torppareillamme y. m. vielä on painajaisena, alkujaan vapaaehtoinen palkkio.

Edellisistä selostuksista on jo käynyt ilmi, että vanhimpina aikoina läänitysherra oli tavallinen, toisten kerralla tasa-arvoinen kansalainen, jolla ei ollut mitään etuoikeuksia. Hänellä oli samanlainen maaosuus, jota hän itse viljeli. Mutta kun hän oli sodassa päällikkönä tahi muilla kyläkunnan yhteisillä asioilla, silloin viljeli kyläkunta hänen puolestaan hänenkin maansa siten korvataksaan hänen vaivansa ja ajanhukan, joka oli aiheutunut yhteisedun tähden. Kun vihdoin vissi kyläkunnan jäsen valitaan elinkautiseksi kyläkunnan johtajaksi ja päälliköksi, niin ryhtyy kyläkunta säännöllisesti viljelemään hänen maansa palkkioksi siitä, että hän voi kokonaan antautua kyläkunnan palvelukseen.

Samanlaatuinen asiointi vallitsi käsiteollisuudenkin alalla. Kyläkunnalla oli yhteisiä käsityötupia missä alkujaan itsekukin valmisti tarveaineita itselleen. Tällöin valmistivat kyläkuntalaiset yhteisesti päällikkönsä tarvetavarat. Myöhemmin kun yksityiset verstaat tulivat käy-

täntöön, perustivat päälliköt myöskin niitä. Kyläkuntalaiset tällöin suorittivat niissä vissit työpäivät palkkioksi päällikkönsä kyläkunnalle tekemistä palveluksista.

Mutta sitä mukaa kun kyläkuntapäälliköt kohoavat vallassa ja varallisuudessa, rupeavat he käyttämään alustalaisiaan omaksi edukseen yhä suuremmissa määrin. Aseellisten joukkojensa avulla pakoittavat he alustalaiset yhä suurempiin verositoumuksiin. Ja sikäli kun heidän olemassaolonsa muodostuu alustalaisille vähemmän tarpeelliseksi, ovat pakkokeinot kylläkin tarpeen. Alustalaiset, jotka vapaiden sopimusten mukaan olivat maksaneet työveroja y. m. hyvityksiä niistä palveluksista, joita kyläpäälliköt olivat tehneet, eivät nyt enää tahdo niitä maksaa sentähden, että päälliköt eivät hyödytä vaan päinvastoin vahingoittavat heitä. Tällöin päälliköt laativat lakeja veroista ja sotilaitensa ynnä tuomioistuinten välityksellä vaativat niitä noudatettaviksi. Jos alustalaiset napisevat, rangaistaan näitä nyt verojen maksamista vastaan kapinoimisesta yhtä ankarasti kun ennen rajojen ja rajamerkkien halveksumisesta.

Käsityövelvollisuus oli myös saman rinnan kiristynyt. Valta-asemaan kehittynyt päällikkö vaati alustalaiset, miehet ja naiset tekemään vissejä töitä päällikön työverstaissa. Naiset työskentelivät päällikön vaimon ja miehet taas itsensä päällikön tahi hänen voutinsa johdolla. Samoin perustetaan luostareja sekä miehiä että naisia varten. Näissä harjoitetaan käsitöitä, joista sekä maalliset että kirkolliset herrat saavat runsaimman summan. Ja myöhemmin sekä läänitysherran linnassa että luostarissa sijaitsevat naisten työtuvat muodostuvat näi-

den herrojen haaremeiksi, missä mitä suuremmassa määrin harjoitettiin orjanaisten ja vasallittarien raiskausta ja haureutta. Nykyajan porttoloilla niinmuodoin on kirkollinen ja aatelinen esihistoriansa.

Työ- y. m. verot lisääntyivät ja tulivat pakollisiksi samanrinnan läänitysherrojen lisääntymisen ja heidän valtansa vakiintumisen keralla. Vapaaehtoinen palvelus, jonka alustalaiset olivat korvaukseksi aikoinaan suorittaneet, muodostuu pakolliseksi verotukseksi, jonka läänitysherrat alustalaisilta kiristävät. Muutoin nämä tuskin enää olisivat herroja elättäneekään; sillä olivathan herrat lakanneet hyödyttämästä alustalaisia ja ryhtyneet alustalaisten kustannuksella valvomaan yksinomaan omia etujaan. Ja siten verkalleen ennen tasaväkiset kyläkuntalaiset joutuivat herrojen vero-orjiksi, joita hallittiin herrojen komennettavissa olevilla sotilailla.

Samanlaista väkivallan tietä kuin alustalaisia kiristävä pakollinen verotuskin, siirtyivät myös yleisinä olleet maaomaisuudet aatelistolle. Edellä on jo osotettu, että alkujaan eivät päälliköt omistaneet maata enemmän kuin toisetkaan kansalaiset ellei oteta huomioon sotaiseen puolustukseen tarvittavaa aluetta, jonka hoitajana päällikkö oli. Nämä alueet samoinkuin varsinaiset käyttömaatkin oli kyläkunta alkujaan heille antanut samoilla edellytyksillä kuin muillekin kyläkunnan jäsenille. Kyläkunnalla oli oikeus valvoa näiden maiden käyttöä. Mitään pysyvää omistusoikeutta ei maihin nähden myönnetty. Sitäpaitsi oli olemassa laajoja käyttämättömiä maa-alueita, jotka suorastaan kuuluivat yhteisölle.

Mutta kun nämä kyläkuntien ja heimojen valitse-

mat päälliköt kehittyivät itseoikeutetuiksi hallitsijoiksi, rupeavat he maaomaisuuksia valtaamaan itselleen. Heidän sukunsa laajentuessa tarvitsevat he yhä laajempia maa-alueita ja niitä veronalaisina viljeleviä työläisiä. Moninaisten välillisten keinottelujen tahi väkivallan tietä hankitaan kumpiakin.

Maiden anastus laajemmassa määrin alkoi kuudentoista vuosisadan alussa. Mahtavaksi kehittyneet läänitysherrat ajoivat väkivalloin maanviljelijät pois mailta joihin näillä oli yhtä suuri oikeus kuin herroillakin. Maat, jotka olivat yleisiä, anastettiin herrojen yksityiseksi omaisuudeksi. Nämä tarvitsivat niitä laidunmaiksi laajoille lammasmaunoille, joita läänitysherrat olivat hankineet villakaupan kiihottamina. Niinpä sanookin Thomas More „Utopiassaan“, että „lampaat, joiden luultiin olevan vähäruokasia, söivät maataviljelevän väestön miltei sukupuuttoon.“

Vielä 17:sta vuosisadan viimeisellä puoliskolla oli Englannin vapaaviljelijäin lukumäärä suurempi kuin talonpoikain. Mutta jo v. 1750 oli vapaaviljelijäin luokka kadonnut jäljettömiin ja heidän kerallaan hävisi yleinen maa. Yhdeksännellätoista vuosisadalla on muistokin maanviljelystydoläisen ja yleisen maan ennen vallinneesta yhteydestä hävinnyt Englannissa. Eikä Englannin maanviljelysväestö saanut penniäkään siitä 3,511,770 eekkeristä yleistä maata, joka vuosien 1800—31 välillä parlamentin ryöstösäädöksillä siltä anastettiin.

Sangen selvän kuvan läänitysherrojen maarosvoamisen laadusta saapi Highlandin kelttiläisten keskuudesta. Nämä olivat järjestäytyneet asumaan heimokunnittain.

Itsekukin heimo omisti yhteisesti maan, jota se viljeli. Heimokunnan edustajana ulospäin oli heimopäällikkö, joka silloin nimellisesti — samoin kuin Englannin kuningaskin — esiintyi maan omistajana. Kun nämä päälliköt olivat pakotettuja lakkauttamaan keskinäisen anastussodan, ryhtyivät he sitä jatkamaan alustalaisten keskuudessa. Auktoriteetillään he muuttivat nimellisen omistusoikeuden varmaksi yksityiseksi omistusoikeudeksi ja, jos heimon jäsenet sitä vastustivat, ajettiin nämä väkivalloin pois mailta joita he olivat viljelleet.

Viime vuosisadan „hienostuneesta“ maanryöväyksestä vuorostaan on seuraava tosiperäinen tapaus selvänä kuvauksena. Sutherlandin herttuatar oli päättänyt muodostaa koko sukuläänin, jossa asui noin 15,000 maataviljelevää ihmistä, lammaslaitumeksi. Kuuden vuoden kuluessa, alkaen v. 1814 ajettiin miltei kaikki nämä ihmiset mailta pois. Heidän kylänsä hävitettiin ja poltettiin ja viljapelot tehtiin lammasten laidunmaiksi. Brittiläiset sotilaat toimivat häätöjen toimeenpanijoina. He käyttivät mitä raainta väkivaltaa. Eräissäkin kylässä poltettiin vanha vaimo mökissään sentähden ettei hän totellut häätökäskyä. Senkaltaisen menettelyn kautta sai „ylhäinen“ herttuatar itselleen 794,000 eekkeriä maata, joka ikimuistoisista ajoista oli kuulunut heimolle. Heimolle jätettiin — rouva oli armelias! — 6,000 eekkeriä maata meren rannikolla, missä ei voitu viljelystä harjoittaa.

Saman rinnan läänitysherrojen ja herrattarien maanryöstön keralla kulkee hallituksen toiminta. Kuninkaat ja keisarit lahjottelevat laajoja maa-alueita suosikeilleen,

irstailutovereilleen ja jalkavaimoilleen. Siten Suomessakin ovat suuret lahjoitustilat ja sukukartanot syntyneet. Ne on annettu mahtikäskyllä jollekin kuninkaan suosikille, joka vuorostaan on entisistä luonnollisista maanomistajista, maanviljelijöistä, tehnyt alustalaisia, veronmaksajia, lampuoteja ja torppareja. Nykyään näitä kansalta rosvotuita tiloja kaupitellaan huimaavista hinnoista takaisin kansalle, joka ne on viljellyt. Ja ellei se rosvotusta tavarasta suostu vaadittua hintaa maksamaan, nostavat tilojen nykyisten omistajain porvarilliset edustajat aikamoisia rähinöitä eduskunnassa.

Näiden y. m. m. toimenpiteiden avulla on kansa kaikissa maissa tehty maattomaksi ja maat siirtyneet suurpohatoille, jotka eivät milloinkaan ole niitä itse viljelleet. Muutamat aniharvat, kansan miljoonaisiin joukkoihin verraten, ovat siten tulleet tärkeimmän omaisuuden muon yksityisiksi omistajiksi. Tämän yksityisen omistuksen laillistuttaminen virallisesti toimitettiin 1789 vuoden vallankumouksella, joka lakkautti vanhan kyläkuntain kollektiivisen omistusoikeuden laajoihin maalueihin. Tämän vallankumouksen laillistuttama yksityinen maanomistuskäsite heti sitten omaksutaan laillisenä kaikkialla. Sitä laillisuutta edellyttävät olot jo olivat ennen käytännössä kehittyneet.

Porvarilliset historioitsijat ovat keksineet selityksen, jonka mukaan 1789 vuoden vallankumous muka alisti talonpojille maanomistuksen ja siitä johtuvan vapauden ja onnellisuuden. Se on kuitenkin katala harhaoppi. Päinvastoin silloin varsinaiselta maanviljelijältä ja työläiseltä riistettiin kaikki ne oikeudet maahan, jotka heillä

yhteisen omistuksen aikana olivat olleet turvanaan. Maanviljelijät ja työläiset sen kautta jätettiin verojen ja vuokrien kiskojain armottomiin kynsiin. Esimerkkinä mainittakoon, että joku aika ennen mainittua vallankumousta Ranskassa oli 7,840,000 maataomistavaa ihmistä jota vastoin vallankumouksen jälkeisenä vuotena oli se lukumäärä alentunut jo 2,826,000. Samoin kävi kaikissa muissakin saman kehityksen alaisissa maissa.

PORVARILLINEN OMAISUUS

I.

Edellisissä luvuissa on käynyt selville, että maanomistus oli alkujaan heimokunnallinen. Sitten se kehittyi sukukuntien kollektiviseksi sukuomistukseksi sikäli kun heimo jakaantui joko matriarkalisiin tai patriarkalisiin sukuperheisiin. Sitä seuraava kehityskausi johti omistuksen feodalijärjestelmän kautta nykyiseksi yksilölliseksi tai yksilöllisen perheen omistukseksi. Näihin perheisiin kuuluvat ainoastaan lähimmät veriheimolaiset, jolloin perheiden jäsenluvulla on hyvin suuri taipumus saavuttamaan neljän henkilön keskiarvoa.

Irtaimiston omistuksen kehitys on ollut erilainen. Jo luonnon tilassa elävien ihmisten keskuudessa, jotka elävät kommunistista elämää, ilmenee käsitys, jonka mukaan työaseet luetaan niille ihmisille kuuluviksi, jotka ne tekevät ja jotka niitä käyttävät. Aseet ja koristukset luetaan persoonaan kuuluviksi tarvetavaroiksi. Orjuuden ja maaorjuuden aikoina maanviljelyskalut ja maankäyttö alistettiin niitä käyttäville orjille.

Yksilöllinen omistus työ- y. m. aseihin johtuu alkujaan näiden aseiden persoonallisesta luonteesta. Tämä luonne vuorostaan on seuraus siitä että aseet ovat pie-

niä, vähäpätöisiä ja että ne ovat yksilöllisen työn tuloksia. Yksilöllinen tuotanto ei edellytä tuotantoaseiden yleistymistä. Päinvastoin se edellyttää niiden yksilöllisyyden; sillä yksityisen tuotannon vallitessa tuotannon välineet saattavat olla jostain merkityksestä ainoastaan sille, joka niitä käyttää, jotavastoin toisille henkilöille ne eivät suurestakaan merkityksestä olisi olleet. Edellisen lisäksi on otettava huomioon, että aseiden ja työvälineiden omistukseen yhdistyi taitoisuus niiden käyttöön ja siitä johtuva rasitus, joten minkäänlainen anastushalu työvälineiden alalla ei löytänyt edellytystä.

Kylissä, jotka kollektivisen järjestelmän mukaan olivat muodostuneet, tuottivat kyläkunnan maatyöläiset kaikki ne tavarat mitä he kuluttivat. Käsityöläisiä — sellaisia kuten seppiä, nikkareja ja räätälejä y. m. otetaan kyläkunnan yhteyteen sikäli kuin heitä tarvitaan. Nämä tavallisesti elävät kylän rajoilla, ja vasta vissin ajan kuluttua saavat oikeudet kuulua kyläkuntaan, jolloin heille myös annetaan oikeus yleiseen laidunmaahan ynnä osuus viljelysmaasta. Näissä kylissä ei alussa tapahdu tuotannon tulosten vaihtoa; käsityöläiset ovat yleisiä koko kyläkunnan palvelijoita, ja he saavat työstään korvauksen elintarpeissa, joka yhteisesti kyläkunnan toimesta heille annetaan. Käsityöläiset työskentelevät ainoastaan tilausten mukaan; raaka-aineet tuottaa heille kyläkunta; ja, missä se suinkin on mahdollista, työskentelevät he sen kyläkunnan jäsenen kotona, joka määrättyä palvelusta heiltä tarvitsee. He olivat täten jonkinlaisia yleisiä virkamiehiä, jotka tekivät kyläkunnan tarpeen mukaisia tehtäviä. Myöhemmin,

kun he kehittyivät itsenäisemmiksi, maksettiin heille työstä työllä; maksajaksi kehittyi se henkilö, joka kulloinkin heidän apuaan tarvitsi, eikä — kuten ennen — kyläkunta yhteisesti.

Moinen alkuperäinen tuotantomuoto jatkui niinkauvan kun kylät olivat pieniä ja kollektivinen maan omistus niissä vallitsi. Mutta, kuten edellä jo olemme havainneet, laajenevat kyläkunnat sekä syntymäsuhteiden ynnä siirtolaisuuden kautta ja samalla kollektivinen maan omistuskin rupeaa rappeutumaan. Muutoksien alaisiksi joutuivat ensiksi sellaiset kyläkunnat, jotka kauppateiden risteyskiin ja jokien ynnä meren rannoille olivat muodostuneet. Niissä kyläkunnissa muodostui väliaikaisia markkinapaikkoja, joihin nyt vuorostaan käsityöläiset rupesivat tavaroita valmistamaan. Missä ikinä käsityöläiset saivat tilaisuuden myydä työnsä tulokset, sinne he rupesivat sijoittumaan ja siellä heidän lukumääränsä lisääntyi; sillä markkinapaikat vuorostaan tarvitsivat heidän tuotteitaan, joten he olivat sellaisissa paikoissa avosylin vastaanotettuja henkilöitä. Kauppaloiksi ja kaupungeiksi kehittyneet kyläkunnat, jotka siten muodostuivat käsityöläisistä ja useamman laatusista ammattilaisista jotka tarvitsivat toistensa apua, muodostivat julkisia ja pysyviä markkinapaikkoja, joissa asujamet joko vaihettivat tai möivät tuotteitaan kaupпамiehille.

Tällöin tuotannon harjoittamisessa tapahtuu muutos. Käsityöläinen pääsee riippumattomaksi teettäjistä. Hän ei enää odota teettäjältä tarvittavia raaka-aineita; hän ostaa niitä seisovan varaston. Hän lakkaa tekemästä tilauksen mukaan; sen sijaan valmistaa hän tavaroita

pitäen kauppaseikkoja silmällä. Käsityöläisen tehtäviin liittyy kauppiaan tehtävät; hän ostaa raaka-aineet ja myypi niistä valmistetun tuotannon. Hän laajentaa työhuoneensa ja ottaa siihen oppilaita ja sällejä, jotka työskentelevät hänen johdollaan, asuvat hänen huoneessaan ja syövät hänen pöydästään. Tarvittava omaisuus, jonka hän tällöin tarvitsee, on niin mitättömän pieni, että se tuskin ansaitsisi pääoman nimeä ellei siinä jo olisi himmeänä sen vaikutusvoima salattuna.

Täten kehittyneiden erinäisten ammattilaisten oli vuorostaan liityttävä yhteen sentähden, että aatelisto, joka oli kohonnut maan omistuksen ja vallan keskittymisen kautta mahtavaksi, despottisella hallituksellaan rasitti heidän elinehtojaan. Yhteenliittyminen tapahtui siten, että käsityöläiset muodostivat suljettuja ammattikuntia. Nämä ammattikunnat alussa olivat kaikille käsityöläisille avoinna. Niiden avulla käsityöläiset eivät ainoastaan suojelleet itseään aatelistolta mutta myöskin keskinäiseltä kilpailulta. Ammattikuntaliiton oli katsottava perään, etteivät markkinat koskaan olleet ylenmäärin kauppatavaroilla täyteen ahdettuja. Liikatuotantoa ei sallittu, sillä se olisi vähentänyt ammattilaisten valtaa. Vihdoin tulivat ammattikunnat suljetummiksi itse käsityöläisiinkin nähden. Verstaan perustamisoikeudet annettiin ainoastaan visseillä ehdoilla. Ei koskaan sallittu perustaa samaan kaupunkiin niin paljon verstaista, että ylituotantoa olisi voinut syntyä. Päinvastoin kulutuksen ja tarpeen lakia pidettiin tuotannon määrittelijänä. Siitä vuorostaan johtui käsityöläisten lukumäärän visusti rajoittaminen verstaissa. Määrätty lukumäärä sällejä ja

oppilaita sallittiin. Samoin itse ammattiala tarkoin rajoitettiin. Jokaisen ammattilaisen tuli pysyä omassa työssään yksinomaan. Suutarin tuli pysyä lestissään, niin säädettiin.

Myyntioikeus oli yhtä kateellisella tavalla suojeltu kun tuotantokin. Markkinapaikoilla oli myyjällä oikeus tarjota ostajalle tavaroitaan ainoastaan silloin kun ostaja oli tarjoijan tiskin luona. Kun ostaja oli siirtynyt ulommaksi, ei myyjällä ollut oikeutta häntä enää takaisin kutsua, sillä ostaja oli silloin jo toisen alueella. Nämä erinäiset säädökset on tässä kerrottu osoitukseksi siitä miten tärkeä itse asiassa jo tällöin oli markkinapaikka ja kauppatuotanto.

Kaupungeissa, jotka parhaiten edistyivät taloudellisesti, muodostuivat ammattikuntamestarit itsenäiseksi luokaksi, johon pääsemiseksi vaadittiin synnynnäinen etuoikeus, raha tahi kuninkaallinen suosio. Muutamissa tapauksissa ammattimestarin sukulainen, joka oli laajemman opinnäytteen määrättyssä ammattitaidossa suorittanut ja muutoin oli etevä ja rikas, pääsi tähän luokkaan sisälle. Ammattikuntamestarien alapuolella olivat varsinaiset mestarit, jotka ammattikuntamestarien työpaikoissa ylijohantajina työskentelivät. Nämä mestarit vuorostaan tehtiin etevimmistä sälleistä j. n. e.

Samaan aikaan kuin mestarien liitto tuli suljetuksi ja sellaisena sulki ulos kaikki sällit ja köyhemmät käsi-työläiset, muodostivat nämä vuorostaan oman renkaansa, jonka avulla he koettivat säilyttää sällien etuja. Nämä renkaat laajenivat vähitellen ja saivat vihdoin yleismaallisen luonteen sen sijaan kun mestarien liitot olivat

paikkakunnallista laatua. Mutta mestarit, yhä vähitellen rikastuttuaan, liittyivät kaupunki-aateliston kanssa lähempään vuorovaikutukseen, siten saaden lisävoimia taistellakseen käsityöläisten, s. o. sällien ja oppipoikien kanssa, joita maa-aatelisto useinkin suojeli. Nämä taistelut mestarien ja sällien välillä keskiaikana olivat hyvinkin yleisiä.

Viidennentoista vuosisadan aikana kehittyivät ne edellytykset täyteen mittaansa, jotka edellyttivät edellmainitun tuotantomuodon ja kaupan käynnin laajentamista suurempaan mittakaavaan. Käsateollisuuden ja sisäisen kaupan aikakaudella oli varallisuus vähitellen kasvanut määrättyjen suurmestarien käsiin, jotka nyt edelleen pyrkivät laajentamaan toimialaansa varallisuuden ja vallan saavuttamiseksi. Tätä pyrkimystä avustamaan riensivät erinäiset keksinnöt, joita suoritettiin. Ruudin ja kirjapainon keksiminen sai aikaan vallankumouksen sotatavoissa ja ihmisten ajatusten ilmaisuehdoissa. Kompassin y. m. merikululle tarpeellisten keksintöjen avulla murrettiin se peräti ahdas alue, jolla kauppatoimi ennen oli liikkunut. Kaupunkikuntien irtautuminen läänityslaitoksen holhouksesta merkitsi kauppiaaluokan valtaan kohoamista. Samoihin aikoihin tapahtunut Konstantinopolin valloitus ja muhamettilaisten toimesta aiheutunut idän kauppateiden sulkeminen johti kauppaa käyvät vallat uusien kauppateiden tutkimiseen lännen ja idän välillä. Näiden asianhaarojen vallitessa oli Columbuksen Amerikan löytöretki ainoastaan yksi välttämätön seuraus siinä taloudellisen ja yhteiskunnallisen vallankumouksen sarjassa, joka kaikkialla pyrki levittämään yhteiskunnallista ja taloudellista toiminta-aluetta.

II.

Kuten edellä jo sanottiin, oli ammattikuntamestari kohonnut varallisuuteen ja sen kautta erinäiseksi porvarilliseksi luokaksi. Se varallisuus yhä lisääntyi siirtomaasutusten, markkinain ja sieltä saadun kullan ynnä kalleuksien kautta. Porvariston kasvavasta varallisuudesta vuorostaan johtui porvarillisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen vallan lisääntyminen. Sen lisääntyvän vallan avulla porvariston vaistomaiset toimintamuodot selvenivät. Tuotanto-olot uudistuneina loivat omat uudet järjestelmänsä kaikilla aloilla. Nämä järjestelmät jatkuvasti kehittyivät luonnollista tietänsä, asettaen määrättyjä ehtoja kehitymiselleen.

Nämä ehdot toiminta-alueeseen nähden edellyttivät entisten niukkojen tuotannon ja sen tulosten laajemmassa muodossa toimittamista. Siitä seurasi laajemman toimialueen vaatimus entisten ahtaitten kauppajaloiden sijalle. Edelleen yhä uudenslaisia tarvetavaroita opittiin vaatimaan.

Kansaan nähden asettivat porvarilliset järjestelmät menestymisehdoiksi, että yhteiskunnissa löytyy mahdollisimman suuri määrä henkilöitä, jotka eroitettuna tuotannon välikappaleista ja elämäntarpeista, ovat pakoitettuja myymään työvoimansa niille, jotka tuotannon välikappaleet omistavat. Sentähden tuli kansan suuri enemmistö eroittaa tuotannon välikappaleista. Aatelit omis-

tivat maan ja ajoivat entiset viljelijät mailta pois. Porvaristo astui niiden lakien täytäntöön panijaksi, jotka lakkauttivat käsiteollisuuden ja pakottivat entiset itsenäiset tuottajat yhteisiin verstaisiin ja työpajoihin, joissa he omistivat ainoastaan työvoimansa, mutta ei työvälineitä; sillä kotoinen käsiteollisuus, jonka vallitessa työläinen omisti työvälineet, ei vastannut tuotantomäärän suhteen asetettuja lisääntyneitä vaatimuksia. Edelleen tuli työvoiman olla mahdollisimman huokeaa ja runsasta. Sentähden tuli saada turpeeseen kiinnitetyt maaorjat vapaiksi markkinoilla itseään kauppaileviksi työläisiksi, joilla olisi mahdollisimman vähän tilaisuutta vaatia suuria palkkoja.

Ennen on jo kerrottu siitä miten maa-aatelisto valloitti itselleen kansan yleiset maat, siten eroittaen maa-työväestön tuotannon välineistä ja aiheutti laajan irtolaisväestön lisääntymisen. Tämä väestö luonnollisesti oli pakoitettu etsimään itselleen työläisenä työansioa muualta. Siten porvarillisen tuotannon kehitykselle oli yksi vissi edellytys työvoimiin nähden; sillä tämä irtolaisväestö työntäytyi kaupunkiin sikäläisten tuotantolojen palvelukseen.

Teollisuuden alkuaikoina eroaa varsinainen teollinen tuotanto yksityisestä käsityöammattista ainoastaan siinä, että teollisen tuotannon aloilla suurempi joukko työläisiä työskentelee samalla pääomalla. Tällä teollisella aikakaudella, joka ulottuu 16:sta vuosisadan puolivälistä 18:sta vuosisadan viimeiselle neljännekselle, kehityy työnjako vauhtiinsa. Teollisuuden aamun koitossa useamman alan käsityöläiset kokoontuivat suuriin työ-

verstaisiin, joissa itsekukin teki määrättyä erikoistyötä. Esim.: kärryjen tekemisessä työskenteli pyöräntekijä, seppä, maalari j. n. e. Sitä vastoin vanhempina aikoina toimitti sama työläinen kaikki nämä työt yksinään, käyttämättä toisten ammattilaisten apua oman ammattialansa kokonaistöissä.

Verstasteollisuus eli joukkotuotanto kehittyi näin ollen useampien eri ammattilaisten sekä saman ammattialan jäsenten vuorovaikutukseen liittymisestä. Tässä tapauksessa työnjako ilmenee yhä selvemmin välittämättä siitä, että tuotanto vielä on käsiteollisuutta ja siis työntekijän persoonalliseen kykyyn nojaava. Työnjako onkin tämän teollisuuden muodon pääperuste. Työnjaon kautta työläisen tuotantokyky kasvaa suurella määrällä, Työläinen, joka valmistaa ainoastaan yhtä erikoisosaa, tulee joutusammaksi ja tarkemmaksi sen valmistamisessa kuin työläinen, joka valmistaa määrätyn tuotannon kaikki eri osat. Myös on otettava huomioon, että siirtyminen määrätyn osan valmistuttua toisen osan valmistamiseen, viepi aikaa. Edelleen, kun työ on jaettu erikoisaloihinsa, tulevat työläisten tuotantovoimat kehittyneemmiksi samalla kun ilmenee suurempi tilaisuus ennakoarvioihin työn suorituksen ajasta ja hinnasta. Mutta samalla kun työnjaon kautta vussin osuuden suorittamisessa työkyky kehittyi, riistää sama työjako työläiseltä kyvyn tehdä riippumattomana toisista työläisistä määrättyä työtä. Työväestö siten tehdään riippuvaiseksi näistä suurista verstaista, joissa toisia samanlaisia erikoisosien tekijöitä työskentelee. Toisin sanoen työläiseltä riistetään itsenäinen taito tehdä työtä ja tuottaa määrättyä

tuotantoa, jonka harjoittaminen on siirtynyt porvariston etuoikeudeksi.

Mutta joukkotuotannon alkuasteilla vielä käsityöläinen omistaa omat työaseensa, jollaisena hän pystyy melkoisen suuressa määrin määrittelemään oman osuutensa tuotannontuloksista. Se työaseiden omistus on vielä perintönä kotiteollisuudesta. Verstasteollisuudenkin asteella, kun se kuitenkin nojaa käsityöhön, ovat työaseet siksi harvalukuisia ja helposti saatavia, että jokainen työläinen voi ne omistaa itse. Ja niin kauvan kun sellainen tila vallitsee ei työläiseltä työaseita voi pois riistää. Siitä on vuorostaan seurauksena, että porvaristo on melkoisessa määrin työläisjoukosta riippuvainen. Edelleen johtuu työläisten työaseiden omistamisesta tilaisuus tuotannon melkoisen rajoitettuna pysyttämiseen. Sentähden porvariston hartaimpana pyrkimyksenä oli sellaisten keinojen keksiminen, jotka työaseet riistäisivät työläisiltä ja samalla kehittäisivät ne suuremmassa määrin tuottaviksi; sillä tuotannon vaatimus yhä kävi suuremmaksi ja edellytti nopeampia tuotantotapoja, joita ei menestyksellä käsityökaluilla voitu suorittaa.

Porvaristoa pulassaan auttaa kuitenkin luonnollinen kehityksen kulku. Työnjako jo sinänsä kehittää työaseiden monistumista samalla kun yhä monistuvien työaseitten käyttö edistää työaseissa uusia korjauksia ja muutoksia. Tavarain lajien lisääntyttyä lisääntyy vuorostaan mahdollisuuksia työaseiden kehittymiselle. Tosin yhdessä työaseessa toimitetut parannukset eivät näytä kovin suurilta ja tärkeiltä, mutta toisissa työaseissa toimitettujen parannusten kanssa ne muodostavat suurem-

moisia ja paljon merkitseviä keksintöjä. Nämä keksinnöt vuorostaan luovat edellytyksen ja tarvittavan tiedon perusteen työaseiden yhdistämiselle ja monimutkaisten mekanismien laatimiselle. Huomattava muutoin on, ettei kone ole minkään yksilön järjen tulos. Päinvastoin se on laajan työläisten, työtapojen ja työaseiden sarjan huippuunsa kehittynyt tulos, jonka vissi tekijä ensin epätäydellisenä käsittää ja asettaa paperille piirustuksena tai muovailee malliksi. Sen epätäydellisen keksinnön käytäntö sittemmin pakoittaa esille parannuksensa, jotka työnsuorituksessa käyvät tärkeiksi.

Työnjaosta osittain johtuvasta työaseiden monistumisesta ja uudistuksesta, joka mahdolliseksi kävi verstaateollisuuden laajenevan joukkotuotannon aloilla, ja tuotantotulosten vaatimusten asettamista visseistä ehdoista, kehittyy koneteollisuuden aikakausi. Kun verstaatuotanto oli kypsyttänyt työaseiden koneellistumista edellyttävät ilmiöt ja aatteet, astuu konekeksijä näyttämölle tekemään mullistuksia ja johdattamaan koko ihmiskunnan uuden teollisuuden ynnä yhteiskunnallisen elämän aikakauteen.

III.

Koneteollisuuden aikakausi alkaa kahdeksannentoista vuosisadan lopussa, jolloin tärkeimmille tuotannon aloille keksittiin moninaisia koneita. Niistä voidaan tässä mainita m. m. seuraavat konekeksinnöt: Kayen koneellinen sukkulainen ja parannetut karttauskoneet; Arkwrightin

kutomakone; Wattin höyrykone; Hargreawesin kehräyskone; Cromptonin parannettu kehräyskone; Cartwrightin koneelliset kangaspuut, ja Whitneyyn pumpulin puhdistuskone. Nämä y. m. samoihin aikoihin ilmenevät konekeksinnöt edellyttivät tuotantotavoissa täydellisen muutoksen.

Koneellisten työaseiden, keksimisellä ja käytäntöön asettamisella saavutetaan nykyinen tuotantojärjestelmä. Työaseet, jotka ennen käsityötä olivat palvelleet asetetaan koneisiin, jotka aseitten tuotannon monistavat, joten tämä mekanismi suorittaa nyt sen työn mikä ennen kuului työläiselle. Nykyisen koneteollisuuden ja verstaateollisuuden olojen pääeroavaisuus ilmenee siinä, että työaseet siirretään työläisten käsistä koneelliseen mekanismiin, josta on seurauksena että kone riistää itselleen tuottajan paikan ja siirtää työläisen suuremmaksi osaksi käyttövoima luokkaan.

Aluksi ilmenee koneiden käyttövoimana tuuli, vesi ja ihminen sekä eläimet. Mutta tuotantomäärän kasvava vaatimus vähitellen rupeaa vaatimaan käyttövoimainkin suhteen uudistuksia. Tuotantomäärää lisätäksään oli tehtailijain ryhdyttävä asettamaan yhä useampia työaseita käytäntöön. Työaseiden monistuminen vuorostaan aiheutti suurempien välitysmekanismien tarpeen, josta yleisenä seurauksena oli, että ihmiset, eläimet ja tuuli eivät voi enää toimia tyydyttävänä käyttövoiminakaan. Sitäpaitsi tällainen käyttövoima on kaikkina aikoina osottautunut epävarmaksi ja oikulliseksi. Sairaudet saattoivat seisauttaa tehtaan j. n. e. Myöskin oli tehtaan omistaja mielestään liijaksi suuressa määrin

pakoitettu antamaan arvoa näille käyttövoimille, joista hän oli riippuvainen.

Tarvittavan käyttövoiman keksii Watt. Se ilmenee höyrykoneen muodossa. Myöhemmin sähkövoima on astunut käyttövoimana porvarillisen tuotannon palvelukseen. Näiden käyttövoimien avulla kehittyi suur-tuotanto huimaavalla vauhdilla, sortaen työläisen entistä epätoivoisempaan asemaan.

Tuotantovälikappaleiden yksityisomaisuutena ollessa käypi koneellisen tuotannon käytäntöön asettaminen päinsä ainoastaan työväen kustannuksella. Koneellisen tuotannon käytäntöön asettaminen alkujaan on vaatinut suuria kustannuksia. Koneet ovat verrattain kallishintaisia; tehdasrakennuksien perustaminen kysyy suuria rikkauksia. Porvaristolla tosin on pääomia, joita se on koonnut työväen kiristämällä. Mutta se ei pääomaansa aseta uudistuksiin muulla ehdolla paitsi että se saapi tilaisuuden riistää sille suurta voittoa. Pääoman luonne edellyttää voiton himon. Siitä johtuu, että koneellisen tuotannon alkaessa, pyrkii porvaristo tekemään tuotannon alkukustannukset mahdollisimman alhaisiksi ja säilyttämään ne työläisten kannettaviksi. Lapsia ja naisia otetaan miesten tilalle työhön. Ellei lapsia saada siveellisillä keinoilla, käytetään siveettömiä. Petkutuksien kautta orpocodeista ynnä hoitoloista viekotellaan lapsia „tuottavien“ ammattien oppiin. Heti kun lapset on saatu hoitoloista ulos, kuljetetaankin heidät tehdaslaitoksiin, missä heitä kohdellaan pahemmin kuin orjia. Aikuiset miehet eivät siihen sellaiseen alistuisi; mutta minkäs ne lapset ja naiset tekevät! Heidän on toteltava;

on tehtävä työtä niin kauvan kun jaksavat kurjalla nälkäpalkalla. Heidä vartioidaan. Jos yrittävät karata, sidotaan heidät kahleisiin.

Siitä on seurauksena työn arvon laskeutuminen ja työväen lisääntyminen. Miesten elantokustannukset ovat korkeampia kuin naisten ja lasten, varsinkin kun viimeksi mainitut tähän asti ovat elatuksensa saaneet miehiltä. Käsieteollisuus kysyy suurempia ruumiinvoimia, joten naiset ja lapset eivät kyenneet työhön tarjoutumaan. Mutta koneellisen tuotannon vallitessa ei tarvita raakaa voimaa enemmän kuin ammattitaitoakaan. Silloin naiset ja lapset astuvat työmarkkinoille. Palkat halpenevat ja työväki lisääntyy. Työmarkkinoilla aina käsikädessä kulkevat työvoimien liiallinen runsaus ja palkkojen halpuus; sillä työnkysynnän ollessa vähäinen, kilpailevat työläiset keskenään työnsä myömisestä, jolloin työnostajat ostavat halvimman tarjouksen mukaan.

Täten koneellisen tuotannon alkukustannukset riirretään työväen maksettavaksi. Porvaristo ei tyydy siihen voittoon, minkä koneellinen tuotanto tavarain tuotannon nopeammaksi saattamisella aiheuttaa. Se ei uuden tuotantotavan voitoista tahdo luovuttaa mitään pois käsistään vaan päinvastoin se pyrkii vielä voittoa lisäämään työväen entistä huonommille palkkaehdoille pakoittamisen kautta.

Eräät taloustieteilijät yrittelevät edellä viitattua porvaristoluokan toimintaa puolustella, väittämällä ettei koneellisen tuotannon käytäntöön asettaminen suinkaan työväestön tarvetta vähennä vaan päinvastoin lisää.

Moinen harhaan johtava väite on syntynyt niiden tilastojen aiheuttamana, jotka osottavat oloja koneellisen tuotannon alkuvaiheiden ajoilla, jolloin yhä uusia tehtaita perustettiin ja niihin työvoimia tarvittiin. Nykyään sitä vastoin uuden koneen käyntiin asettaminen merkitsee ehdotonta työväen vähentämistä. Niin kauan kun tehdasteollisuus oli kehittymässä, lisääntyi työväestön työnsaanti; mutta se aika on nyt ollut ja mennyt. Silloin hajotettuja pääomia ja tuotantoa on nyt ruvettu keskittämään. Se merkitsee, että suuret teollisuusrenkaat suurine rahapääomineen muodostetaan. Näiden tarkoituksena ei ole suinkaan uusien tehtaiden rakentaminen entisten lisäksi. Päinvastoin ne pyrkivät lakkauttamaan useampia työpaikkoja ja keskittämään tuotannon mahdollisimman suuressa määrin supistettuun alueeseen. Suuria pääomia käytetään uusimpien, työtä säästävien koneiden hankkimiseen entisten vanhanaikaisten tilalle. Näiden koneiden tarkoitus on työväen käytön tarpeen vähentäminen. Esimerkiksi Standard öljy-yhtiö Amerikassa tuottaa nykyään paljoa suuremman määrän öljyä ja välittää sen markkinoille huokeammalla hinnalla ja vähemmällä työvoimilla nykyisissä keskitetyissä tuotantolaitoksissaan mitä ennen vanhaan, jolloin sen nykyään omistamat öljyliikkeet olivat itsenäisinä. Nyt Standard öljy-yhtiö käyttää 8,700 hevosvaunua ja 11,700 miestä vähemmän kuin ennen pikkuliikkeiden vallitessa. Kuvaava esimerkki on myös Chicagon olut-trustin muodostumisessa. Sen muodostaa 13 oluttehdasyhtiötä, joilla kaikilla olivat omat konttoorinsa, konttoristinsa, ilmoitusmiehensä ja asioitsiansa y. m. s. Nyt sitä vastoin

on olemassa vaan yksi konttori ja kymmenes osa entisestä liikepalveluskunnasta.

Myöskin luulotellaan, että kone, joka vapauttaa työläisen vissistä työstä, vapauttaa samalla vastaavan määrän pääomaa, jolloin sitä voidaan käyttää jossain muussa paikassa työväestön palkkaamiseen. Se käsitys on kuitenkin erehdyttävä. Oletettakoon, että nykyaikaisessa tehtaassa työskentelee kaksisataa miestä 30,000 mrkn pääomalla, josta toinen puoli on kiinteänä ja toinen puoli liikepääomana. Kiinteällä pääomalla käsitetään sitä omaisuutta, joka on tuotantovälineissä kuten tehtaassa, koneissa, y. m. Liikepääoma käytetään työvoiman palkkaamiseen ja liikepääoman arvo muuttuu työväen hinnan mukaan. Oletettakoon nyt edelleen, että tässä tehtaassa asetetaan käytäntöön 7,500 mrkn arvosta uusia koneita, joiden avulla voidaan tehdä sadan työläisen työ. Tämä koneiden osto siirtää niin ollen 7,500 mrkaa liikepääomaa kiinteäksi pääomaksi. Kokonaispääoma ja tuotanto jäisi samaksi, mutta nyt uudet koneet suorittaisivat sadan työläisen työn, joten toinen sata työläistä joutuisi pois työstä. Muutoksessa ei mitään pääomaa ole vapautunut; on ainoastaan tapahtunut siirto; 7,500 mrkaa, joka ennen oli käytetty työväen palkkaamiseen, on nyt kiinnitetty koneisiin. Mutta jos voitaisiin olettaa, että koneet, jotka vapauttivat sata työläistä, olisivat maksaneet ainoastaan 5,000 mrkaa, silloin se summa olisi siirtynyt kiinteäksi pääomaksi, mutta 2,500 mrkaa olisi vapautunut. Tämä 2,500 mrkaa voisi kuitenkin palkata ainoastaan yhden kolmannen osan työttömyyteen joutuneesta työväestöstä vaikka se kaikki

käytettäisiinkin työväen palkkaamiseen. Siten koneiden asettaminen molemmissa tapauksissa vähentää työläisten työnsaantia.

Edelleen luulotellaan, että se työväestö joka koneiden käytäntöön asettamisen kautta joutuu työttömäksi, löytää työtä näiden koneiden valmistamisessa. Mutta kun työkoneita asetetaan käytäntöön juuri työvoiman säästämiseksi, niin luulo, että siten säästetty työvoima saisi sijansa näiden koneiden valmistuksessa, on kerrossaan mahdoton. Jos siten kävisi, niin *silloinhan työkoneet olisivat yhtä kalliita kun se työvoima, jonka sijalle ne ovat asetetut*. Porvaristo ei aseta mitään koneita käytäntöön paitsi siinä tapauksessa, että niiden hinta on halvempi kuin sen työn hinta jonka sijalle ne asetetaan. Jos tuhatta työpäivää on käytetty koneen valmistamiseen ja kone kestää käyttökelpoisena yhden vuoden, niin siirtää se arvoa yhden vuoden tuotantoon. Mutta jos kone vuoden kuluessa kykenee takaisin tuottamaan ainoastaan tuhatta päivää työtä, ei porvaristo ole koneesta mitään hyötynyt. Ja siinä tapauksessa porvaristolle on samantekevä käyttää työväestöä koneen asemesta, hinta kun on sama; sillä koneen teettäminen maksaa yhtä paljon isännälle kun työvoima, jonka tilalle se aiotaan asettaa. Mutta jos kone tuottaa enemmän kuin työläinen tuhannen päivän työllä, silloin kone on edullinen. Ellei koneella olisi kykyä sitä tehdä, ei sitä myöskään olisi keksitty. Sen yksinomaisena tarkoituksena on ollutkin tuotantokyvyn lisääminen ja niin muodoin inhimillisen työvoiman vähentäminen. Se ei kuitenkaan voisi tapahtua jos koneeseen

asetetun työn arvo olisi yhtä suuri kuin sen työn arvo, jonka tilalle se käytäntöön asetetaan, tahi toisin sanoen, jos koneen käytäntöön asettamisen kautta vapautunut työläinen löytäisi työtä koneiden rakentamisessa.

Täten on koneellinen tuotanto, jonka luultiin kehittyvän työväen vapahtajaksi ja avustajaksi, muodostuukin porvarillisessa järjestelmässä työväen sortajaksi. Se on kone, mekaaninen työläinen, jota lihallinen työläinen nykyään saapi pelätä. Joka vuosi suuret määrät näitä mekaanisia, sieluttomia työkoneita asetetaan kilpailemaan sielullisten työihmisten kanssa.

Kuten luonnollista, on työväestö koneellisen tuotannon asteella täydellisesti eroitettu työaseista. Työaseet koneellisina maksavat paljon, joten työväestö ei voi niitä hankkia. Ja mitä suuremmiksi koneet käyvät, sitä suurempia pääomia niiden omistaminen vaatii. Edelleen suurtuotannon harjoittaminen edellyttää suuria pääomia, joita työväestöllä ei ole sentähden, että porvaristo on pitänyt hyvän huolen työväen alhaisissa palkoissa pysyttämisestä ja rikkauksien itselleen kasamisesta. Työläinen, koneiden kehityttyä, on joutunut koneista riippuvaiseksi. Ennen määräsi työläinen millä tavalla, mihin suuntaan ja milloin piti työaseen liikkua ja toimia. Kone sitä vastoin määrää nyt työläisen liikunnan. Hänen on joudutettava liikkeitään sitä mukaa kun kone vaatii. Ihminen on tullut koneen orjaksi työnsuorituksessa.

Sitä mukaa kun tuotanto on muodostunut koneelliseksi suurtuotannoksi, on myöskin kauppa laajentunut yleismaalliseksi ja vihdoin kansainväliseksi kauppaliik-

keeksi, joka suurtuotannon tuloksia siirtää maailman eri maiden markkinoilla tuntemattomille ostajille. Tavarointa valmistetaan kauppavoittoa varten pääasiallisesti, sen sijaan että ennen niitä oli tuotettu ihmisten joko tunnettua tai tuntematonta tarvetta varten. Kauppa-alalla on porvaristolla kaksiosainen tehtävä. Sen on kehitettävä ihmisissä kulutushalua ja tyydytettävä sitä voitollisella tavalla. Laajat asiamiesparvet ja ilmoitustoimistot kulkevat kauppaympäristöissä kehittämässä ihmisissä niiden tavarain käyttöä, joita kilpaileva porvaristo kaupitsee voittoa saadakseen.

IV.

Porvarillisen tuotannon ja kaupan luonteenominaisuuteen kuuluu — kuten edellisestä jo selville käypi — yhdeltä puolen työläisten turvattomiksi pääoman orjiksi saattaminen ja toiselta pääomien kehittäminen yhä harvempien suurpohattojen käsiin. Pääomien kehittymistä edistää katkera kilpailu, jota tuotannon ja kaupan aloilla porvaristo keskuudessaan käypi. Porvariston keskuudessa raivoava „vapaa kilpailu“ — kuten tätä kaikkien sotaa kaikkia vastaan nimitetään — nojaa porvariston vaikutuksesta kehittyneeseen taloudelliseen liberalismiin, jonka edustajat taloustieteen alalla ovat Quesnay, Turgot, Smith, Ricardo, Malthuse, Say y. m. Taloudellisen liberalismiin kannattajat selittävät, että vapaassa kilpailussa taloudellinen hyvinvointi edistyisi, rikkauten jako tasaantuisi ja jokainen ihminen saisi

oikeutetun osansa. Jättäähän vapaa kilpailu kaikille ihmisille yhtäläisen tilaisuuden edistymiseen ja voittoon. Niin väittävät taloudellisen liberalismiin edustajat. Valtion on ainoastaan pidettävä huolta, että ihmiset ovat vapaita yrittämään omaksi edukseen. Jokainen olkoon itse edesvastuullinen omasta toimeentulostaan ja hyvinvoinnistaan. Pääoman omistajalla on oikeus teettää työnsä niin halvalla kuin suinkin voi ja myydä tuotensa niin korkeihin hintoihin kuin voi. Työväestöllä on taas vapaa valta tuoda työvoimansa teollisuuskeskiksi muodostetuille markkinoille ja myydä se niin korkeaan hintaan kuin voi tai niin halvalla kuin tahtoo. Jokaisella yksilöllä, rikkaalla ja köyhällä on sama oikeus antautua mille alalle tahansa. Kaikki tiet, kunhan ne vaan vievät hyvinvoinnin ja voiton Roomaan, ovat oikeutettuja.

Niin väitetään. Mutta käytännöllisessä elämässä eivät väitteet pidä paikkaansa.

Voipiko puhua vapaasta kilpailusta tiikerin ja lampaan välillä? Ei. Niinpä ei myöskään työnantajan ja työntekijän välillä, suurpääoman ja pikkupääoman välillä. Edellinen on varustettu kaikilla edellytyksillä, jotka antavat sille tilaisuuden voittamaan jälkimmäisen. Suurpääoman on voitettava ja alistettava pienet pääomat valtansa alaisiksi. Muussa tapauksessa nämä pienet pääomat imevät itseensä suurpääoman, joka toimettona ollen sen sallii tapahtua.

Voiton kiihottama taistelu johtaakin niin muodoin päinvastaisiin seurauksiin, mitä sen edustajat ovat kuvitelleet. Se on polkenut ales kaikki yksilöllistä ja pikku-

tuotantoa tai kauppaa harjoittavat ryhmät. Pikkutilalliset ja verstojen omistajat ovat pakotettuja havaitsemaan oman kykenemättömyytensä kilpailemaan suurtilallisten ja tuottajien kanssa. Mutta se useinkin havaitaan vasta tuhoavan kokemuksen kautta. Pikkupääoman omistajat seuraavat samaa latua. Teollisuuden ja kaupan alue käypi yhä ahtaammaksi näille sikäli kun pääomien kehitys lisääntyy. Ja samoin kuin koko kansa joutui porvaristosta riippuvaksi, samoin myös porvaristoluokka joutuu riippuvaksi yhä harvenevista pääomakuninkaista. Laajat teollisuus- ja kaupparenkaat tarumaisen suurine, kansalta riistettyine pääomineen astuvat voitollisina näyttämölle ja polkevat pikkupääomat syrjään. Rikkaudet keskittyvät aniharvojen käsiin ja lukuisat heikompien joukot vajoavat puille paljaille.

Pikkuliikkeiden ja yhtiöiden epäonnistumista kuvaavat seuraavat Yhdysvaltain hallituksen v. 1905 julkaisemat tilastolliset numerot. Vuonna 1897 Yhdysvalloissa ja Canadassa harjoitti liikettä 1,168,343 yhtiötä. Näistä 223,332 joko lakkautti liikkeensä huonojen raha-asiaiden tähden tahi teki vararikon. 88.9 pr. näistä liikkeistä oli perustettu 5—20 tuhannen pääomalla. Vuonna 1904 osoittaa tilasto, että 1—5 tuhannen dollarin pääomilla liikettä harjoittavat yhtiöt ovat miltei kadonneet näyttämöltä. Sen sijaan suuret pääomat ovat voittaneet ja kasaantuneet yhteen, itseensä imien pienet yhtiöt. Esim. vuonna 1900 oli ainoastaan 183 trustia 3,607,539,200 dollarin pääomalla. Mutta vuonna 1903 oli trustien lukumäärä jo 7903 ja pääoma 13,750,734,517 dollaria. Ja vuonna 1905 oli trustien pääoma kasvanut jo

20,000,000,000 dollariin. Maanviljelyksessä käy kehitys samaan suuntaan. Maanviljelijät kadottavat omistusoikeutensa pikkutiloihin, jotka joutuvat suuromistajain käsiin. Yhdysvalloissa vuonna 1880 omistivat viljelijät 71,6 prosenttia maista. Sensijaan vuonna 1900 omistivat viljelijät ainoastaan 64,7 prosenttia maista. Loput olivat pankkien omistamia suurtiloja, joita viljeltiin palkkamyönteisillä.

Samoin kuin pääomat ovat kehittyneet porvaristoluokan käsiin, virtaavat niiden tuottamat voitotkin samalle taholle yhä tarkemmin.

Preussissa 70 prosenttia väestöstä omistaa verotus rajan alapuolella liikkuvat tulot, jotka edustavat yhteisesti ainoastaan yhtä kolmattaosaa koko väestön vuosituloista. Sitä vastoin 26 prosenttia väestöstä omistaa kolmannen osan vuosituloista. Jälle jäänyt kolmas osa vuosituloista lankeaa joukolle, joka edustaa 4 prosenttia väestöstä.

Saksenissa osottavat tilastot, että kaksi kolmatta osaa kansasta omistaa yhden kolmannen osan vuosituloista, samalla kun yksi kolmasosa väestöstä omistaa yli kaksi kolmatta osaa vuosituloista.

Englannissa 10 prosenttia väestöstä omistaa lähes puolen kokonaistuloista.

Yhdysvalloissa rikkauten keskittymisestä saa aivan kourantuntuvia numeroja. Vuonna 1850 omasi pääomaluokka 37½ prosenttia yleisomaisuudesta, vuonna 1870 omasi se jo 63 prosenttia ja vuonna 1900 se omasi 90 prosenttia.

Edellisestä havaitaan, että porvarillisen järjestelmän

ja luokan valtaanpyrkimys on luonut kolme selvästi havaittavaa tuotanto-olojen astetta.

1. Kotoisen käsiteollisuuden aste. Tällöin omistaa työläinen tuotannon välineet ja työaseet. Työntulos lankeaa työläiselle itselleen, sillä hän on sekä pääoman omistaja että tuottaja omassa persoonassaan. Palkkatyö on tuntematonta; mutta työläinen vaihtaa tavaransa toisten työläisten kanssa. Osittainen muutos tapahtuu keskiajan lopulla, jolloin mestareja ilmaantuu. Näillä on oikeus pitää vissi määrä sällejä ja oppilaita apunaan ja siten tienata hieman heidän työllään. Mutta tienasta rajoittavat ammattisäädökset, joten mestarilla ei ollut suuriakaan edellytyksiä nylkemiseen.

2. Joukkotuotannon aste. Se astuu kotiteollisuuden tilalle jo 17 vuosisadan alussa. Joukkotuotannon asteella omistaa mestari tuotannon välineet, ja työväestö, työskennellen suurissa verstaissa, suorittaa näillä välineillä tuotantoa mestarin laskuun. Silloin myös työnjako astuu tuotannon palvelukseen. Työläinen ei ole enää tuotteidensa kauppias. Palkkatyö, joka oli tähän asti ollut harvinaista, muodostuu yleiseksi. Siten kehittyvät voiton edellytykset. Voitot kasvattavat pääomia yhä suuremmiksi ja edellyttävät tuotannonlaajentumista suurtuotannoksi.

3. Suurtuotannon, kone- ja tehdasteollisuuden aste. Tämä kehittyy 18 vuosisadan loppupuoliskolla koneiden keksimisen ja käytäntöön asettamisen kautta. Työläinen erotetaan työaseistaan ja tehdään työvoimaansa kauppailevaksi köyhälistöksi. Tuotanto ja kauppa on yleismaallinen. Rikkkaudet kokoontuvat porvariston käsiin.

Valtiovalta siirtyy myös porvariston luokkavallaksi, jota se käyttää asemansa turvaamiseen taloudellisen vasta-vaikutuksen taisteluun pakottamia köyhälistöjoukkoja vastaan.

Nämä teollisuuden asteet seuraavat toisiaan nopeasti. Sentähden on helposti käsitettävissä, että versta- ja käsiteollisuutta yhä vieläkin löytyy perintönä menneisyydestä. Tietysti ne yhä muunnostuvat suurteollisuudeksi ja häviävät tykkänään konekeksintöjen alinomaa laajetessa. Niiden kadotessa häviää myös työväestöltä mahdollisuus siihen kuvitteluun, että työläiselläkin on tilaisuus päästä kohoamaan porvarilliseksi työnantajaksi, s. o. pääoman omistajaksi. Sellaista kuvittelua on porvaristo työväestössä kiihottanut kahdessa tarkoituksessa. Yhdeltä puolen on tahdottu rohkaista työväestöä sen sorretussa asemassa. Toiselta puolen on kiihottettu työväen yritteliäisyyttä järeillä olevien versta-ilmiöiden aloilla, että työväestö omalla yritteliäisyydellään kehittäisi nämä alat tuottaviksi uuden ajan laitoksiksi. Silloin tietysti porvaristo ne riistäisi omikseen. Elleivät ne vuorostaan voi suurhommiksi kehittyä, pakottaa porvaristo ne siirtymään varjoon tuotanto-olojen takanäyttämölle. Kumpainenkin tulos merkitsee työväestön häviötä ja niin muodoin niiden toiveiden murtumista, joita porvaristo koettaa työväestössä ylläpitää ja jotka melko suuressa määrin vankentavat porvariston riistäjäasemaa. Sillä onhan selvä, ettei työväestö sietäisi nykyisiä olojaan, ellei sillä olisi toiveita niiden parantumisesta.

Porvarillinen tuotantomuoto, samalla kun se on keskittänyt rikkauden porvaristo-luokan käsiin ja sille

myös luonut vallan kaiken olemisen ja elämisen määräämisessä, on kehittynyt yhteiskunnalliseksi tuotannoksi. Sen sijaan, että ennen tuotanto oli yksityistä laatua, on se nyt yhteiskunnallista laatua siten, että yhteiskunnalliset voimat, rikkaudet ja edellytykset tuotantoa harjoittavat. Yksityiset mestarit ja sällit ovat kadonneet näyttämöltä. Heidän tilalleen ovat astuneet laajat yhteiskunnalliset kansanluokat, joista yksi, porvaristo, laajojen osakeyhtiöiden ja trustien muodossa hallitsee tuotantoa samalla kun toinen luokka, köyhälistö, yleisjoukkona työskentelee tuotannon eduksi. Samoin on työaseissa tapahtunut muutoksia samaan suuntaan. Entiset yksilölliset työaseet ovat hävinneet ja niiden tilalle asetettu yhteiskunnallisilla voimilla laitettut laajat ja huimaavan isot ja moninaiset koneet, jotka aniharvassa tapauksessa saattavat kuulua yksilölle. Sitävastoin yhteiskunnallinen porvariston luokka yleisesti saatetaan lukea niiden nykyiseksi laittomaksi omistajaksi. Mutta syvällisemmässä ja oikeammassa käsityksessä ymmärretään niiden omistajisto koko laajaksi kansakunnaksi yhteisesti.

Tavarain vaihto ja välitys vuorostaan on käynyt saman kehityksen suuntaan. Se on myös muodostunut yhteiskunnalliseksi. Sen sijaan, että ennen vissi kauppias myi tuotteitaan vississä piirissä asuville ostajille, myydään nyt tuntemattomien tuottaja-armeijoiden tuottamia tuotteita tuntemattomille maailman ostaja-armeijoille. Koko maailma on muodostunut yleiseksi tuotantolaitokseksi. Koko maailma on muodostunut yleiseksi markkina-paikaksi. Ja näissä kahdessa ympäristössä koko maailman ihmisjoukko valmistaa tavaroita yhteisesti ja välittää

yhteisesti. Mutta voiton nauttii maailman ihmisten pienoinen osuus s. o. porvaristo yksityisen pääoman omistamisen kautta.

V.

Porvarillisen omistuksen, tuotannon ja kaupan kehittyminen on luonnollisesti edellyttänyt vastaavien valtiollisten ja yhteiskunnallisten järjestelmien syntyminen. Niistä lienee selostuksen tekeminen tässä paikallaan, sillä sen kautta porvariston mahtiasema käypi helpommin käsitettäväksi.

Edellä on jo mainittu, että keskiaikana kuului valtiollinen valta aatelistolle ja kirkolle, jotka omistivat suurehkoja maa-alueita, joiden omistuksen kautta nämä ylhäiset valtiollisen vallan itsellään pysyttävät. Tällöin nämä säädyt käyttävät valtiollista valtaa verotuksen järjestämiseen ja alustalaisten hallitsemiseen.

Mutta luonnollista on, että sitä mukaa kun uusi tuotantomuoto kehittyy ja sen kanssa porvarillinen omaisuus tulee vaikuttavaksi, rupeaa tämä vaikuttamaan valtiorakenteeseenkin. Porvarillinen omaisuus ja tuotanto vaatii itselleen soveliaita valtiollisia oloja.

Tämä vaatimus käypi sitäkin välttämättömämmäksi silloin kun aatelisto rupeaa tuntemaan oman olemassaolonsa joutuvan ristiriitaan uuden, kehittyvän luokan olemassaolon kanssa. Aatelisto on ennen pitkää pakotettu havaitsemaan, että porvarillisen tuotantojärjestelmän ja omaisuuden kehitys ei merkitse sen enempää

eikä vähempää kuin aivan uuden, tuntemattoman maailman verkallista mutta uhkaavaa kasvamista vanhan etuoikeutettujen maailman sisälle. Etuoikeutetut säädyt eivät voi olla huomaamatta, kuinka tämä uusi maailma mullistavine rientoineen, työläisparvineen, kilisevine kultineen, rohkeine ja musertavine aatteineen paisuu yhä suuremmaksi, uhaten hajoittaa koko vanhan laitoksen sirpaleiksi. He rupeavat suureksi hämmästykseseen havaitsemaan, että se mikä ennen on ollut pyhää ja oikeaa, viisasta ja laillista, muuttuu vähitellen vääräksi, typeräksi ja laittomuudeksi. Suuret ihmisjoukot ovat joutuneet liikkeeseen ja virtaavat uuden maailman muurien turviin, jossa tasa-arvoisuuden ja hyvinvoinnin rohkaisevat aatteet rupeavat kytemään.

Aatelisto ja papisto havaitsee, että ihmiset, mitkä ennen sokeasti heidän ohjauksiaan tottelivat, tekevät sen nyt korkeintaan näön vuoksi. Sitävastoin porvariston mahti löytää nöyriä ja valmiita seuraajia. Ja sitä mukaa kuin tämä uusi maailma suurine rahanpääomineen ja palkkatyöläisarmeijoineen saapi suurempaa jalansijaa vanhan maailman sisällä, joutuu vanha maailma yhä suurempaan ahdinkotilaan kaikkine vanhoillisine, ummehtuneine käsityksineen ja aatteineen ihmisten synnyntäisestä eriarvoisuudesta.

Moisen ahdinkotilan vallitessa turvautuvat vanhat etuoikeutetut säädyt valtiovaltaan. Valtiollisen vallan avulla koettavat nämä ehkäistä uuden maailman levenemistä. Säädetään lakeja porvariston tuotannolle ynnä kaupalle. Tuotannon harjoitus supistetaan määräämällä montako työläistä on oikeus pitää. Työläisiä koetetaan

estää siirtymästä porvariston palvelukseen. Kaupan aloilla taas rajoitetaan hintoja ja korkoja. Verotus kohdistetaan täydellä terällä uutta omaisuutta vastaan. Porvarillisen luokan edistyksen tielle koetetaan asettaa sulkuja.

Mutta porvarillisen maailman olemassaolon juuret jo olivat taloudellisten olojen maaperään lujasti kiinni imeytyneet. Niitä ei voitu kiskoa enää ylös. Ne yhä vaan vahvenivat ja kävivät elinvoimaisemmiksi ja siten imivät voimaa uuden valtiollisen päällysrakenteen muodostamiselle.

Niin kauan kun vanhat, etuoikeutetut säädyt kykenivät toimimaan laajojen kansajoukkojen eduksi, oli kansa heidän puolellaan. Mutta sitä mukaa kuin nämä olivat vieraantuneet ajamaan yksinomaan säätyetujaan, jotka kansajoukkojen eduille olivat peräti vieraat, lakkaa kansan kannatus. Kansan huomio kiintyy porvaristoon, joka kansan joukosta nousseena tunnetaan kansanomaisena. Sen harrastukset alkuaikoina tuntuvat olevan samanmukaisia yleisien kansan harrastuksien kanssa. Edustaahan porvaristo uutta, toivorikasta ja kansanvaltaista tulevaisuutta. Sentähden se saapi kansan siirtymään puolelleen.

Verkalleen tapahtuu taistelu, jonka kautta porvaristo kohoaa kolmanneksi säädyksi rikkautensa avulla. Mutta kolmantena säädynä on porvariston valtiovalta kovin niukka. Se tuskin riittää turvaamaan porvariston taloudellisen toiminnan etuoikeutettujen vainolta.

Valtiollisen vallan hankkiminen saattoi porvaristolle olla mahdollinen ainoastaan säätyoikeuksien lakkautumisen avulla, joka vuorostaan oli koko kansalle edulli-

nen. Sentähden porvariston taistelu etuoikeutettuja säätyjä vastaan muodostuu koko kansan omaksi. Tässä taistelussa porvaristo havaitaan koko ihmiskunnan asiaa ajavaksi. Siitä seuraa, että laajat kansajoukot luulevat näkevänsä porvariston taistelussa omien kansanvaltaisten unelmiensa toteutumisen ja niin muodoin ryhtyvät porvaristoa avustamaan. Porvaristo omaksuu lippuunsa tunnuslauseet: Veljeys, vapaus, tasa-arvo; pois etuoikeudet! Eikö näillä lauseilla olisi kantavuutta kansassa? Onhan toki — varsinkin ummehtuneen, maaorjuudesta tunnetun läänityslaitoksen muistojen maaperässä. Vanhoilla säädyillä sen sijaan ei ollut mitään rohkaisevaa, lupavaa aatetta kilpiinsä. Heillä oli menneisyys, jossa heidän oikeutensa versoi. Se menneisyys nyt tulevaisuuden valossa näyttäisi kurjalta kansan kirkastuneen katseen edessä.

Etuoikeutettujen säätyjen oli yhä lujemmin turvauttava väkivallan käyttöön. Keihäiden ja kiväärien turvissa koetettiin säilyttää ja pysyttää kaikkea sitä millä ei enää ollut juuria olevissa oloissa ja mikä kuului menneisyyteen. Voimakeinoilla tahdottiin ehkäistä uusien, vapaampien aatteiden leviäminen.

Porvaristo sen sijaan herätti kansajoukon henkistä tietoisuutta. Ihmisen oikeuksiin vedottiin ja niitä selitettiin. Rohkeaa, taistelevaa vallankumoushenkeä lietsotettiin. Rohkeaa, taistelevaa vallankumoushenkeä lietsotettiin. Kun taantumusta levittävä papisto koetti sitä ehkäistä, niin vedottiin järkeen. Järjen uskonto selitettiin parhaimmaksi. Kaikki uskonnollisuus osotettiin petokseksi. Porvariston voitto merkittiin tarkoittamaan kaiken etuoikeuden loppumista ja tuhatvuotisen rauhan, hyvin-

voinnin ja veljeyden valtakunnan alkamista kaikille ihmisille.

Minä en voi olla tässä sivumennen sanomatta, että sosialisteja kohtaan heitetty syyte uskonnon solvauksesta on kaikkea perustetta vailla. Se oli taisteleva porvaristo joka uskonnon solvauksen on täydellisyyteen kehittänyt, taistellessaan etuoikeutettuja säätyjä vastaan, joita kirkko tuki. Myöhemmin on porvaristo ollut pakoitettu rikkomaan kaikki uskonnolliset määräykset taloudellisessa toiminnassa joka on täydellisessä risti-riidassa kaiken uskonnollisuuden kanssa.

Jos ken luulee, että porvaristolla oli todellisena ai-keena valtiollisen etuoikeuden lakkauttaminen, hän erehtyy. Sitä ei porvaristolla ollut. V. Voionmaa *„Sosialidemokratian vuosisata“* nimisessä julkaisussa m. m merkitsee, että porvaristo tahtoi ja sen oli pakosta tahdottava taloudellista asemaansa vastaavan oikeudellisen aseman; sen oli hankittava todelliselle merkitykselleen valtiollinen vahvistus ja sitä vastaava valta. Porvaristo taloudellisesti ei suinkaan edustanut kansakerrosten etuja. Korkeintaan tarkoitti porvaristo tehdä valtiiovallan avoimeksi kaikille, mutta vissiä sisäänpääsymaksua vastaan. Ja sen seikan huomaavat tarkkanäköisimmät jo suuren Ranskan vallankumouksen alussa. Jo huhtikuulla v. 1789 eräs lehti huomauttaa, että „kuka voi sanoa meille, eikö porvariston tyrannius seuraa aateliston ylimysvaltaa“.

Mutta yleisesti sitä ei vielä silloisena innostuksen aikana uskottu. Laajat kansajoukot järjestyivät suureen vallankumoukseen, johon oli asetettu mitä ihanimmat toiveet.

Tämä vallankumous tapahtui suuremmoisena näytelmänä vuonna 1789. Ja sillä oli vaikutuksensa koko maailmaan. Se oli merkinä samanlaatuisille kumouksille kautta koko sivistyneen maailman missä vaan porvarillinen tuotantomuoto oli vaurastunut.

Heti valtiollisen vallakumouksen tapahduttua selviää, ettei porvaristo voinutkaan edustaa etuoikeuksista vapaata valtiota.

Jo heti ensimmäisessä Ranskan valtiomuodossa 3 pltä syysk. 1791 tehdään erotus aktiivisten ja passiivisten kansalaisten välillä. Aktiiviset kansalaiset saivat vaalioikeuden, ja aktiivisia kansalaisia olivat ne, jotka maksoivat suoranaisen veron. Passiivisiksi kansalaisiksi julistettiin kaikki ne jotka palvelivat palkasta.

Omaisuus oli näin muodoin asetettu ihmisen edelle. Myöhemmin määrätään vaalioikeuden perusteeksi 300 frangin suoranainen vero. Tällöin 200,000 ihmistä hallitsee 30 miljoonaa Ranskan asukasta.

Samanlaatuisia määräyksiä tehtiin muissakin maissa. Yhdysvalloissa asettaa porvaristo äänioikeuden ehdoksi vissin asumuskauden. Työläinen on pakoitettu tai voidaan pakoittaa liikkumaan yhdellä paikkakunnalta toiselle ja niinmuodoin kadottamaan vaalioikeutensa. Muutamissa valtioissa on suoranainen äänestysvero, joka vaikuttaa köyhässä työväestössä vastenmielisyyttä koko vaaliin osanottoa vastaan. Monimutkainen kokelaiden määrääminen, joka estää kansan vaikuttamasta valintaan, osaltaan myöskin siirtää valtaa porvaristolle. Tärkeimpiä virkamiehiä, kuten kongressin ja senaatin jäseniä, ei sitäpaitsi ole kansalla oikeutta ensinkään valita. Ne

valitaan valtioiden lainlaatijakuntien toimesta. Visseissä valtioissa vallitsee omaisuuden omistus ehtona virkamiesehdokkuudelle. Naisilla ei ole äänioikeutta.

Preussin vaalilaista tekee Lassalle seuraavan selonteon, joka on omiaan osottamaan sikäläistä valtiollista asemaa porvariston valtaan päästyä:

Vuonna 1849 väkivallan säätämä kolmen luokan vaalilaki alensi valitsijain lukumäärän 3,255,701:een. Nämä jakaantuivat uuden vaalilain mukaan kolmeen luokkaan, niin että virallisten luetteloiden mukaan, jotka 1849 vuoden vaalilain jälkeen tehtiin, kuului:

1. Ensimmäiseen valitsijaluokkaan 153,808 miestä.
2. Toiseen valitsijaluokkaan 409,945 miestä.
3. Kolmanteen valitsijaluokkaan 2,691,950 miestä.

Jos jätämmekin toisen valitsijaluokan sikseen ja vertaamme vaan ensimmäisen ja kolmannen valitsijaluokan, suurporvarit ja varallisuutta vailla olevat eli vähäväkiset toisiinsa, niin on 153,800 rikkaalla sama vaalioikeus kuin 2,691,950:llä köyhällä, se on yhdellä rikkaalla on sama vaalivalta kuin 17:llä vähäväkisellä."

Jotenkin samanlainen järjestelmä vallitsee Saksenissa ja Rumaaniassa. Itävallassa on kolmiluokka järjestys vallinnut myöskin. Suomessa viime vuosiin asti oli sensus vallalla. Suurlakko sen pyyhkäsi täältä pois.

Englannissa on äänioikeuden ehtona sensus. Ollakseen oikeutettu osaa ottamaan vaaleihin tulee kansalaisen olla joko 250 markan vuokran maksaja, asunnon omistaja tahi 250 markkaa vuodessa tuottavan maatilan omistaja.

Nämä lyhyet vaalioikeustilastot riittävät kyllin selvästi

osottamaan, millaista valtiomuotoa porvaristo harrasti. Ja heti kun se oli saavuttanut valta-aseman, ryhtyy se sitä käyttämään yhä vanhemman jalansijan hankkimiseen.

Tässä mainitun kaltaisten niukkojen valtiollisten oikeuksien rajoittajana on sitten vielä otettava huomioon varsinaiset hallitukset, jotka eivät, muutamia pieniä poikkeuksia lukuunottamatta, ole riippuvaisia kansasta, eivätpä edes valtiollisesti oikeutetun väestönkään tahdosta. Kuningas-, keisari- y. m. sellainen mahti rehoittaa yhä edelleen porvarillisten etuoikeuksien ja käsityksien turvissa kansavallan vastapainona. Väkipakkoisesti sotilas- ja poliisivoimalla hallitseva ja rankaiseva valtio on vapaan kansalaistahdon orjuuttajana. Näitä ja niiden liikuntaa on oikeutetuilla kansalaisillakin ainoastaan rajoitettu oikeus määritellä. Siitä sangen selvän esimerkin saapi meidän omista oloistamme täällä Suomessa, jossa hallituksen toiminta kulkee omia, usein kansan tahdolle vastakkaisia uriaan.

Mutta, vaikkapa hallitus ei olisikaan kansasta riippumaton, ei se suuresti asiaa muuta. Henry George lausuu „*Sosiaalinen pulma*“ nimisessä teoksessaan hallitusvallan mahtiasemasta seuraavaa: „Kaikissa valtiovaltaan perustuvissa laitoksissa kehittyi yhteiskunnan kasvaessa taipumus laajentamaan hallintopiiriään ja kehittämään valtaansa, ja voimakkaammat näistä laitoksista pyrkivät nielemään heikompien valtaa. Näin siirtyi hallitus yhteiskunnan kehittyessä erikoisen luokan yksinoikeudeksi. Mutta kun väestön kasvaessa jokaisen yksilön valta ja merkitys yhä vähenee verrattuna koko yhteiskunnan valtaan ja merkitykseen, niin yhtäaika myös

hallitus yhä enemmän pääsee vapaaksi kansanjoukon valvonnasta. Jonkun sotilasjoukon päällikkö tai pienen kylän päämies saa toimia ja hallita ainoastaan yhteisestä suostumuksesta, ja jokaisella vääryyttä kärsineellä on tilaisuus vedota tovereihinsa. Mutta kun heimokunta kasvaa kansaksi, kun kylä muuttuu asutuksi piirikunnaksi, silloin päällikön valta ilman mitään muodollista enentämistä aivan itsestään melkoisesti kasvaa. Sillä väestön enetessä päällikön menettelyn valvomisen käy yhä vaikeammaksi; ja vaikeammaksi käy myös valitusten tekeminen häntä vastaan, samassa kuin yhteiskunnan valta, joka on hänen käsissään, tulee yksityiselle aivan voittamattomaksi. Ja niinpä vallan näin keskittyessä alkuperäiset käsitteet joutuvat yhä enemmän unohduksiin ja tulee tavaksi pitää kansajoukkoa ainoastaan luoduksi päällikköä palvelemaan.

Näin ollen yhteiskunnan kasvaminen jossain määrin sisältää sen vaaran, että hallitus vähitellen muuttuu kansasta eristetyksi ja riippumattomaksi, — sen vaaran, että yhteiskunnallisen vallan anastaa hallitseva luokka. Ne samat keinot, jotka jossain pienessä kaupungissa, missä jokainen tuntee naapurinsa ja missä kaikki yleiset asiat ovat jokaisen nähtävänä, antavat mahdollisuuden kansalaisille vapaaseen itsehallintoon, ne samat keinot suuressa kaupungissa antavat tilaisuuden mille rosvojoukolle tahansa anastamaan ja pitämään hallussaan hallintoa. Toimeenpaneva- ja lainkäyttövalta pyrkii pikajuoksussa erilleen kansan valvonnan alaisuudesta ja palvelemaan etupäässä varakkaan luokan pyyteitä.“

VI.

Porvarillinen yksityisomaisuus tuotantovälikappaleihin nähden on vähitellen nuodostunut koko inhimillisen toiminnan painajaiseksi. Sen sijaan, että yksityinen omistus on ennen ollut tuotantovoimien edistäjänä, on se nyt kehittynyt näiden kahleeksi, joka uhkaa pysäyttää näiden luonnollisen liikunnan. Yksi yhteiskunnallisten tuotantovoimien osuus on joutunut asemaan missä se on pakoitettu olemaan toimeettomana ja hävittämään itseään. Toinen joukko vuorostaan on pakoitettu tuotantoa harjoittamaan sellaisilla ehdoilla, että se itse näännyy ja tyhjentyy luonnollisten elantovälineiden puutteessa, ja on estetty synnyttämästä ja kehittämästä uusia tuotantovoimia.

Selostukseksi näistä ehdoista mainittakoon seuraavia ilmiöitä.

Ennen on mainittu työväestön työttömyys ja sille syyksi koneellisen tuotannon kehittyminen. Mutta muitakin syitä löytyy. Tärkein syy on köyhälistöluokan kasvamisessa ja porvariluokan suhteellisessa pienenemisessä.

Sivistyneiden luokka, joka aikoinaan kuului ylhäisiin, on porvarillisten omistusolojen vaikutuksesta joutunut luisumaan köyhälistöluokkaan. Porvarillinen mahti on saattanut sen rahapääomista riippuvaksi. Kirjailijain on muututtava pääomien puutteessa suurten kustannusyhtiöiden työläisiksi. Tiedemiehillä saattaa olla runsaasti tietoja, mutta kun tietojen julkaisuvälineet ovat

porvariston hallussa, niin ei voi muuta kuin alistua näiden määrättäväksi. Porvaristo ostaa sekä tiedon että sen tulokset ja käyttää niitä edukseen. Ellei tiede alennu palvelemaan porvarillisia etuja, kieltää porvaristo kannatuksensa tai tietojen julkaisuvälineet. Siihen asti kun työväestö ei kyennyt eikä halunnut antautua ottamaan selkoa tietoperäisistä asioista, oli porvaristo tieteilijäin ynnä kirjailijain töiden ostajajoukkona. Silloin tuli tavarain, kelvatakseen markkinoilla kaupaksi, tyydyttää porvariston makua. Ne jotka eivät sitä kyenneet tai alistuneet tekemään, vajosivat köyhyyteen. Mutta myöhemmin, kun työväestö rupeaa hankkimaan tietoja, joita köyhyyteen vajonnut henkinen köyhälistö voipi jakaa, rajoittaa ja hallitsee sivistysvälineet ja tarvittavat varat omistava porvaristo tätä sivistystyötä. Henkinen köyhälistö on pakoitettu porvarillisten kustannusyhtiöiden palkkauslistalle.

Työpalkkojen alhaisuus ja porvarillisen järjestelmän tuhlaavaisuudesta johtuva elintarpeiden luonnon kalteus, vaikuttavat edelleen työttömyyden kasvamiseen. Köyhyys, joka mainituista syistä seuraa, vaikuttaa tavarain ostokykyyn ja sitä tietä tuotantoon. Tuotantoa hallitsee kansojen kulutusvoima. Tuotantoa on rajoitettava sitä mukaan kun kansan ostokyky katoaa ja uusien markkinain kehittäminen käypi mahdottomaksi. Tuotannon rajoitus siten toiselta puolen koneteollisuuden ja työtaidon kehityksen kanssa merkitsee työläisten tarpeen rajoitusta. Ja sitä mukaa kun nämä rajoitukset ilmenevät, kasvaa liikatyöväestö.

Tuotantovoimia myös kahlitsee tuhoisasti köyhyys.

Ja että enemmistö ihmisistä ovat köyhiä, sitä ei kukaan kiellä. Onpa melkein turhaa ryhtyä sitä tarkemmin osottamaan, sillä enemmistö on kylliksi köyhä, käsittääkseen sen. Miljoonia ihmisiä maailman rikkaimmaksi kehutussa maassa, Yhdysvalloissa, elää alinomaisessa hädässä ja köyhydessä. Sen myöntää useampi ihminen; mutta samalla tehdään syyksi jumalan tai pirun viha, juoppous, tuhlaus tai laiskuus. Toisella taholla taas väitetään, ettei voida tuottaa rikkauksia niin paljoa että niitä kaikille riittäisi.

Mutta niin ei ole asian laita. Me olemme ympäröidyt kaikenlaatuisella rikkaudella ja me kykenemme tuottamaan yhä uusia rikkauden muotoja niin paljon, että se köyhyys josta me kärsimme syntyy rikkaudesta. Juuri rikkaimpina aikoina on nälkäkuolema lähinnä. Kun tavaramakasiinit ovat tyhjinä, silloin on työläisellä työtä, palkkaa ja elämäntarpeita; mutta kun ne ovat täynnä tavaraa, ei työläinen saa työtä, palkkaa eikä elämäntarpeita.

Kuten sanottu, esitetään köyhyydelle useampia syitä. Juoppous, tuhlaus, liikakansoitus, laiskuus ja maan yksityisomistus; kas siinä yleisemmin esitetyt köyhyiden syyt. Mutta jos syvällisemmin asiaa tutkimme niin ei yksikään näistä seikoista kelpaa köyhyiden perustekijäksi. Jokainen niistä saattaa kyllä köyhyyttä lisätä ja tehdä räikeämmäksi. Juoppo työläinen usein voi olla huonommassa taloudellisessa asemassa kun raitis työläinen. Tuhlaava ja laiska työläinen saattaa olla köyhempi kuin säästäväinen ja ahkera työläinen, joka harjoittaa itse avustusta. Mutta ne seikat eivät muodosta köyhyiden

perustekijää. Koko työväenluokan — siihen laskettuna ahkerat, raittiit ja säästäväisetkin — yleinen leima on syvä köyhyys. Ja tämän luokan kaikki jäsenet joutuvat vuorottelemaan kurjuudessa tai ainakin jossain suhteessa rasittavassa ahdinkotilassa. Ehdottomasti raittiilla ja ahkeralla työläiselläkin on aikoja, milloin se hädin tuskin saapi tulot riittämään menoille. Tietysti on myönnettävä tosiasia, että nämä etuisuudet asetettavat omistajansa parempaan asemaan toisten työläisten rinnalla olemassa olon kilparadalla. Mutta samaan aikaan on huomattava, että moni juoppo ja tuhleri on silti varakas.

Eräs englanninkielinen yhteiskuntaolojen tutkija Herbert Casson sanoo edellä mainitusta seuraavaa: „Huolimatta suurimmasta ylöllisyydestä ja laiskuudesta, on olemassa miljoneereja, jotka eivät voi tulla köyhiksi; ja huolimatta suurimmasta ahkeruudesta ja säästäväisyydestä ei useampi työläinen voi päästä veloistaan.“ Tosiasia on, että ihmiset, jotka ahkerasti tekevät työtä ovat köyhiä jotavastoin suuret laiskurit ovat rikkaita.

Suurin köyhyyden tekijä on palkkajärjestelmä. Sen epäedullinen vaikutus on sekä taloudellinen että yhteiskunnallinen, kuten etevä yhteiskuntaopin tutkija John Bascom sanoo teoksessaan „*The Social Theory*“ palkkajärjestelmästä puhuessaan. Kirjailija Georg Godard teoksessaan „*Poverty*“ vuorostaan köyhyyden perustekijöiksi mainitsee riittämättömän elintarpeiden tuotannon, teollisuuden tuhlaavaisuuden ja epätasaisen rikkauden jaon. Viimeksi mainitulle syyllle hän asettaa pääpainon. Edelleen lisää hän vielä neljännen köyhyyden aiheen

luetteloon; hän sanoo, että köyhyys muodostuu vissillä asteella köyhyyden syyksi. Niin kummalliselta kuin moinen väite tuntuukin, on se paikallaan. Ottakaapa ainoastaan huomioon köyhä ihminen, joka ei käteisellä rahalla voi ostaa tavaroitaan; hän ostaa ne velaksi maksaen kalliimman hinnan. Edelleen on köyhä työläinen pakoitettu halvemmalla palkalla työhön ja siten köyhdyttämään itseään.

Siten siis riittämätön elintarpeiden tuotanto johtaa köyhyyteen ja köyhyys vuorostaan johtaa riittämättömään elintarpeiden tuotantoon. Työvoima ja sen tuottavuus riippuu siitä miten työläinen on ravittu, kehitetty ja suojeltu vaurioilta. Jos työläinen on köyhä, huonosti ravittu ja typerä, on hän myös sitä mukaa huonompi tuottamaan tavaroita.

Tuotannossa ilmenevä tuhlaavaisuus on vuorostaan köyhyyden lähde. Mutta köyhyys on tuhlaavaisuuden lähde; köyhyys edistää huolimattomuutta ja välinpitämättömyyttä. Heikko järki ei voi johtaa säästävaisesti tuotannon suoritusta.

Edelleen, jos epätasainen rikkauden jako synnyttää köyhyyttä, niin synnyttää köyhyys vuorostaan epätasaisen jaon. Mitä köyhempiä ihmiset ovat, sitä riippuvaisempia he ovat työnantajista ja niin muodoin eivät voi saada täyttä työn tulosta. Sentähden että työläiset ovat erotetut tarvittavista työvälineistä ja aseista ovat he pakoitettut alistumaan nyljettäviksi. Työläisillä ei ole mitään muuta kun työvoima myytävänä ja sentähden ovat pakoitettut tyytymään työn ostajan määräämiin palkkaehtoihin. Ja siten tämä syy kiertää itseään —

köyhyys synnyttää köyhyyttä. Epätasainen rikkauden jako aiheuttaa uudelleen edellytykset epätasaiselle rikkauden jaolle. Kun työläiset eivät ole niin rikkaita, että omistaisivat omat työvälineensä, niin ei heillä ole suuriakaan toiveita tasaisesta tuotannon tulosten jaosta. He ovat pakoitettuja kilpailemaan keskenään niukan elämän mahdollisuudesta, joka vuorostaan johtaa köyhyyteen ja sen kautta asemaan, missä työväestö ei voi vaikuttaa rikkaudenjaon itselleen edulliseksi saattamiseen. Köyhyys heikentää ihmisen siinä määrin, etteivät he yksilöllisillä voimillaan kykene suojelemaan omia etujaan taistelussa, jota kaikkialla käydään.

Työväen palkkaseikoista on jo ennenkin puhuttu. Tässä lisäselostus.

Porvarillisessa järjestelmässä käsitetään työvoima tavaran kuten kaikki muukin tavara. Tämän tavaran ostohinta kutsutaan palkaksi. Sen maksaa porvaristo työvoiman synnyttämistä työntuloksista.

Porvaristo pyrkii ostamaan työväen työvoiman mahdollisimman huokeisiin hintoihin; sillä mitä huokeammalla hinnalla se sen saapi käytettäväkseen, sitä enemmän se saapi hyötyä. Tässä pyrkimyksessään porvareita rajoittaa ainoastaan yksi laki. Työväen, työkykyisenä pysyäkseen ja synnyttääkseen uutta työvoimaa, on oltava tilaisuudessa nauttimaan yhteiskunnallisesti laskettu vissi määrä elämäntarpeita, joilla tarkoitetaan ei ainoastaan ruumiillisien mutta myöskin henkisten tarpeiden tyydyttäjiä, kuten tietoja, huvituksia, y. m. s., jotka tavalla taikka toisella vaikuttavat työvoiman tarvittavaan olemassaoloon. Elantotarpeiden summa eripai-

koissa ja eriaikoina on erilaatuinen riippuen tuotantotavasta tai — toisin sanoen — miten paljon kykyä ja voimaa tuotanto kysyy työväestöltä. Siellä missä tuotanto, nojaa työväen kehittyneeseen tietoisuuteen, ovat elantotarpeet, joilla tietoisuus ja taitoisuus voidaan kehittää runsaammat; sillä työläisen on palkkseen saatava niin paljon, että se riittää ei ainoastaan fyysillisen työvoiman vaan myöskin henkisen työvoiman kasvattamiseen ja säilyttämiseen. Koneteollisuuden käytäntöön tultua ei työväestö tarvitse varmuutta ja taituruutta sillä ne ominaisuudet ovat siirtyneet koneisiin ja siten työväelle yhteiskunnallisesti välttämättömät elantotarpeetkin on kiristetty niukemmiksi.

Työväen olemassaololle yhteiskunnallisesti välttämättömän elantotarpeiden summa siis määrää kuinka suuren palkan vähintäin pitää porvariston ostamalleen työvoimalle maksaa. Siitä alle ei porvaristo voi mennä; sillä silloin katoaisi tai vahingoittuisi työvoima, josta seuraus aiheuttaisi porvaristolle vahinkoa. Siitä ylemmäksi ei porvaristo vuorostaan vapaehtoisesti mene; sillä se vähentäisi porvariston voittoa, jota saadakseen porvaristo palkkaa työläisiä työtä tekemään.

Että tätä voidaan nimittää yhteiskunnallisen palkan laiksi, sen huomaa pintapuolisemmankin tutkimuksen kautta. Huomattavissa on, että pysyväinen muutos elantotarpeiden hinnassa saapi seuraajansa vastaavassa palkkojen muutoksessa. Tietysti jos elantotarpeiden hinnan vaihtelu on vaan hetkellinen ei se vaikuta palkkaan; mutta heti kun elantotarpeiden hinta vaihtuu pysyväisesti, rupeavat palkkasuhteet kehittymään vaihdosta vastaaviksi.

Toinen tärkeä todistus palkan suuruuden riippumisesta elantokustannuksista havaitaan vertaamalla eri paikkakuntien oloja toisiinsa. Esimerkiksi vissillä tuotannon alalla saavat työläiset kaupungissa aina suuremman palkan kun maaseudulla. Kaupungissa ovat elantokustannukset kalliimmat ja maalla huokeammat. Suurkaupunkien ja pikkukaupunkien suhteen pitää sama suhde paikkansa. Sama on asian laita eri töiden aloilla. Jos vissi työala vaatii suurempia elantotarpeita työvoiman käyttökelpoisuuden ehdoksi, on palkka korkeampi. Mutta ellei sellaista edellytystä ilmene, on palkka sama kuin toisillakin. Esimerkiksi savensotkija saattaa kyllä tienata korkeamman päiväpalkan kuin tehdastyöläinen. Mutta se tapahtuu sentähden, että edellinen ulkoilmassa menettää useampia työpäiviä sateen y. m. tähden. Vuositulo on molemmilla yhtäläinen. Edelleen puhuen, siellä maassa, missä työläisten elantotarpeet ovat alhaisia — s. o. missä työläiset eivät ole korkealla nautinnon asteella — siellä ovat palkat pienet. Indiassa ja Kiinassa on päiväpalkkana 50 penniä sentähden, että näiden maiden työläiset tulevat toimeen sanomattoman niukoilla ja alkuperäisillä elantotarpeilla.

Tässä on huomautettava eräästä tärkeästä seikasta. Palkkoja ei määrätä yksityisen työläisen eikä yksityisen työläis-perheen elantokustannusten mukaan. Jos niin tapahtuisi, silloin ei mitään varmaa palkka-asteikkoa olisikaan. Jokainen perhe saisi tienata erilaatuista palkkaa. Kun lapsi syntyisi, ja siten perheen elantokustannukset lisääntyisivät, saisi työvoiman ostaja lisätä

palkkaa. Mutta sitä ei tietysti tapahdu. Aniharva lienee siten palkankorotusta saanut.

On varsin selvä, että *yhteiskunnallisen perheen* elantokustannusten keski-arvo on palkan mittarina.

Tämä selittää minkätähden vissit työläiset useimmissa ammateissa työkennellen saavat samallaista palkkaa huolimatta siitä josko he ovat yksinäisiä tai perheellisiä, josko heillä on iso tai pieni perhe, ja josko he ovat saitureja tai tuhlaajia. Se myös selittää minkätähden isoimmat perheet, joilla on kehittynyt elantovaisto ja joiden elantokustannukset ovat keskiarvoa korkeammat, kärsivät alituisesti puutetta. Samalla perheetön työläinen tai pieni perhe alhaisella elantovaistolla varustettuna voipi säästää rahoja. Edelleen se selittää miten europalainen työläinen voipi Amerikassa koota itselleen varoja samalla palkalla millä amerikkalainen, korkeammalla elannonasteella elävä työläinen hädin tuskin tulee toimeen. Kiinalaisilla työläisillä Kiinassa, saksalaisilla työläisillä Saksassa ja englantilaisilla työläisillä Englannissa vastaa palkka juuri elantokustannuksia, joten heillä ei ole tilaisuutta säästöön. Mutta kun kiinalainen menee Saksaan, saksalainen Englantiin ja englantilainen Ameriikkaan, niin löytää jokainen säästötilaisuuden, sentähden että jokainen siirtyy maahan, missä elantovaisto on korkeampi ja edellyttää korkeampia palkkoja. Päinvastaisessa siirrossa olisi tulos päinvastainen; siirtyneet työläiset tuntisivat olonsa yhä kurjemmiksi.

Työpalkka-asteikkoon vaikuttavat samanlaatuiset häiritsevät seikat kuin tuotantoonkin. Teollisuus- ja liikepulat, jotka tavarain ylituotantoa seuraavat, alentavat

näiden tavarain hintoja. Työvoima kauppatarvarana yhä lisääntyy maailman markkinoilla kauhistuttavalla vauhdilla. Työvoiman kauppaajat, työläiset, ovat järjestyttömänä ollen pakoitettut työvoimatavarain kauppaamisessa keskinäiseen kilpailuun. Liikatyövoima vastaa liikatarvaroita. Kun työvoimaa on liiaksi, täytyy työvoimatavarain omistajain myydä se elantokustannusten yhteiskunnallista keskiarvoa halvemmalla. Siitä on seurauksena, että työvoimatavarain omistajat, työläiset, ovat pakoitettut tyytymään alhaisempaan elämisen asteeseen. Ja kun kyllin runsas työläisten lukumäärä on siihen pakoitettu, muuttuu tämä elämisen asteen elantokustannusten keskiarvo uudeksi työläisten elämän yhteiskunnalliseksi mittakaavaksi. Sen mukaan sitte uusi, entistä alhaisempi, yleinen palkka-asteikko laaditaan.

Teollisuus- ja liike pulat ovat porvarillisen järjestelmän luonnollisia ilmiöitä. Ne ovat seurauksiltaan tuhoavat koko ihmisjoukoille puhumattakaan työväestöstä, joka niistä eniten kärsii.

Teollisuus- ja liikepuliin pääasiallisesti on kaksi syytä. Yksi, josta ensin puhutaan, on ohimenevä ja siis porvariston poistettavissa, mutta toinen syy on pysyvä ja kaikille porvarillisen järjestelmän asteille vaikeuttava.

Ensimmäinen syy teollisuus- ja liikepuliin ilmenee porvarillisen tuotannon ja kaupan anarkisessa luonteenomaisuudessa, joka ilmenee katkerassa porvaristoloukan keskinäisessä kilpailussa.

Teollisuus on porvarillisen kilpailevan tuotannon kautta joutunut summittaisen arvion varaan. Sekä teh-

tailija että kauppias on pakoitettu yrittämään edes jossain määrin arvaamaan tavarain tarpeen summaa; mutta tämä arvioiminen kävi sangen tukalaksi ja epävarmaksi tehtaiden ja kauppiasten lukumäärän vuoksi. Tuhannet kilpailijat ovat aina varuilla sieppaamassa itselleen pienimmänkin voiton mahdollisuuden. Jos jossain kauppiirissä ilmenee vissien tavarain tarvetta, rientävät kaikki tavaroineen paikalle, ennättääkseen kilpailijoitaan enemminkin. Hinnat silloin, ylimääräisestä tavarain tarjoulusta seurauksena, alenevat ja kauppiaat ovat pakoitettuja myymään tappiolla, joka useinkin merkitsee heidän häviöään.

Yksilöllinen yritteliäisyys pakottaa jokaisen tuottajan ja kauppiaan pitämään omat asiansa salassa, huolimatta siitä, että molempien menestys riippuu tuotannon ja kaupan määrästä. Kun muutamia tilauksia saapuu tehtailijalle, rientävät kaikki valmistamaan paljon enemmän mitä on tilattu, uskoen voivansa enemmänkin myydä mitä on tilattu. He tietävät, että mahdollisimman suuressa tukussa tuottaminen on voitollisempaa, ja niinmuodoin he aina ovat valmiit suurempaan tuotantoon kun tarve vaatii. Jokainen koettaa estää koneitaan seisomasta ja siten vahinkoa tuottamasta.

Tehtailijat myyvät tukkukauppiaille tavaroitaan velaksi; velkaehtojen mahdollisemman kevyeksi tekemisessä he kilpailevat keskenään. Tukkukauppiaat vuorostaan työntävät vähittäismyyjille tavaroita velaksi. Koko tuotanto ja kauppa tehdään luotolla. Tällöinen velkaliike kasaa suuria tarpeettomia tavaravarastoja markkinoille. Tehtailijat vaan tuottavat uusia, joita

annetaan yhä entisiin ehtoihin; uusilla tilauksilla maksetaan aina vanhempia.

Mutta vihdoin syntyy häiriö. Kauppiaan on maksettava tavaroista, joita hän ei ole voinut myydä. Hän ei voi siis suorittaa sitoumuksiaan. Tehtailija vuorostaan on tehnyt velkoja luottaessaan kauppiaiden maksukykyyn. Kun nämä eivät voi maksaa velkojaan, ei tehtailijakaan voi maksaa. Pankki, joka yleisön säästörahoja on tehtailijoille lainannut etukäteen ulkonaolevia saatavia vastaan, ei liioin voi saada rahojaan. Siten tapahtuu sarja konkurseja. Kauppias tekee vararikon ja kuljettaa mukanaan tehtailijan, joka vuorostaan vetää nurin pankin.

Kun yksi teollisuuden ja kaupan ala on läheisessä yhteydessä toisten kanssa, niin siirtyy pula vähitellen toisillekin aloille. Teollisuus- ja liikepula siten vähitellen laajenee kunnes se käsittää koko porvarillisen teollisuus- ja liikejärjestelmän. Kauppapuodit ja tavaramakasiinit ovat tavaroita täynnä ja miljoonat työläiset ovat joutilaina. Nämä tavarat on kaupattava mihin hintaan tahansa, tai ne muutoin pilaantuvat. Vuosina 1893—4 vallitsevan teollisuus- ja liikepulan aikana Amerikassa poltettiin suuria tavaravarastoja suurine työn luomine aarteineen samaan aikaan kun kansa kärsi nälkää.

Kun muutamia vuosia huonoa aikaa vallitsee, loppuvat tavarat vähitellen ja asema rupeaa korjaantumaan. Tavarain tuotantoa taas vähitellen ruvetaan harjoittamaan. Alussa tapahtuu se varovaisesti. Mutta ei aikaa kun toimitaan taas täydellä vauhdilla; entiset tap-

piot on saatavat takaisin ja sentähden yritetään entistä lujemmin. Siitä seurauksena jonkun ajan perästä syntyy entistä turmiollisempi teollisuus- ja liikepula.

Mutta, kuten edellä jo on huomautettu, ovat täten kehittyvien teollisuus- ja liikepulien syyt poistettavissa ainakin osittain, jos vaan porvaristo näkee sen itselleen edulliseksi. Viimeisten vuosien aikana onkin porvaristo huimaavaa vauhtia keskittänyt teollisuutta ja kauppaa. Keskityksen kautta käypi mahdollisemmaksi menekin silmällä pitäminen ja sen mukaan tavarain tuottaminen sekä markkinain hallitseminen. Mutta se ei suinkaan ole riittävä poistamaan teollisuus- ja liikepulia, niin kauvan kun niiden perussy on olemassa.

Se perussy ilmenee työväen riistämässä, joka yli-tuotannon tekee välttämättömäksi. Palkkajärjestelmän vallitessa teollisuuden harjoittama tuotannon tulos jakaantuu kahteen osaan. Yksi osa maksetaan työlle ja toinen osa kapitalisteille voiton, vuokran ja koron muodossa. Tässä olisi hauska tilastollisesti osotella, miten tuotannon tulos jakaantuu. Mutta tilan vähyyden vuoksi on tyydyttävä ainoastaan ylimalkaisiin väitteisiin.

Niin kehittyneessä porvarillisessa maassa, kuin Yhdysvallat on, osottavat luotettavat tilastot, että työväestön osaksi lankeaa tuotannosta 47 prosenttia. Kun nyt työläinen saapi ainoastaan sen osuutensa työnsä kokonaistuloksista, on käsitettävissä, ettei hän voi sillä ostaa työnsä kokonaistulosta itselleen. Hän ei voi ostaa edes 47 prosenttiakaan; sillä hänen on ostettava vähittäismyynti- eikä tehdashintojen mukaan.

Ken nyt siltä ostaa runsaan ylijäämän? Rikkaathan

eivät voi sellaista määrää tavaroita kuluttaa. He voivat ainoastaan hallita niille perustuvia raha-arvoja. Sitäpaitsi eivät he yritäkään niitä kuluttamaan. Heidän on niillä tienattava.

Kun työläiset eivät palkkaosuudellaan osta takaisin työnsä tuloksia, on porvaristo pakoitettu hankkimaan tavaroilleen menekkiä ulkomailla. Mutta siellä on kilpailtava toisten kanssa. Hinnat on tehtävä mahdollisemman halvoiksi. Siihen on käytetty kahta keinoa. Joko työpalkat on alennettu yhtä alhaisiksi kuin ulkomaalla vallitsevat — jos se on ollut mahdollista — tai elantotarpeet kotimaisilla markkinoilla myyty korkeampiin hintoihin. Suojelustullin tehtävänä on ollut suojella porvaristolle tilaisuuksia ulkomaisilla markkinoilla kilpailun vallitessa saatujen tappioiden korvaamiseen kotimaisilla markkinoilla. Täten kansainvälinenkin kilpailu voipi tapahtua ainoastaan työväen kustannuksella.

Tavaroita on porvariston siis kuljetettava muihin maihin, joissa ei niitä tuoteta, ja jotka voivat vastavana maksuna antaa joko toisia tavaroita tahi luonnon rikkauksia.

Mutta kuinka kauan tämä keino auttaa? Japani, Venäjä, Australia, Kiina y. m. s. tähänastiset teollisuutta harjoittamattomat kansat rupeavat vähitellen harjoittamaan teollisuutta ja kauppaa. Näiden kansojen oma olemassaolo vaatii sitä. Niiden on joko kuuluttava kansainvälisen toiminnan yhteyteen harrastamalla vallitsevia teollisuus ja liikeasioita taikka sulkeuduttava itseensä ja kuoltava pois. Ja sitä ne eivät tahdo tehdä. Kaikki tahtovat elää. Elämänhalu voimistuu sitä mukaa kun

kautta maailman vaikuttava vuorovaikutus varttuu. Ennen kotoisten erakko-olojen vallitessa oli mahdollista itseensä sulkeutuminen. Nyt se on mahdoton. Kiinan on täytynyt virkistyä ja avata porttinsa maailman vaikutuksille.

Kun nämä kansat itse tuottavat tarvetavaransa ja — kuten luonnollista — enemmänkin kuin kotoiset tarvetavarat, niin missä silloin on porvariston ylituotannon menekki? Sitä ei ole missään. Silloin täytyisi porvariston lakata harjoittamasta tuotantoa, joka merkitsisi työn ja niinmuodoin elämän mahdollisuuden puutetta työväestölle. Ellei porvaristo voi saada voittoa tuotannolla ja kaupalla, millä se rikastuu? Kun ei työväestöä voida nylkeä, millä porvaristo voittaa? Kun työväestöllä ei ole työtä, mistä se saa rahoja elintarpeiden ostoon?

Tuotantovoimia kuristavista ja epätoivoiseen asemaan pakottavista taloudellisista ilmiöistä voisi laatia laajahkon teoksen. Samoin siitä siveellisestä rappioutilasta, johon porvarillisen omistuksen luonne on kansan suistanut. Mutta tässä ei riitä tiloja, joten edellinen olkoon kylliksi selostamaan porvarillisen omistuksen katkeria varjopuolia ja oikeuttamaan seuraavat loppuajatelmat.

VII.

Edellä olen vajanaisin ja yleisin piirtein luonut katsauksen omaisuuden ja omistuksen kehityksen erinäisiin ilmiöihin. Tämän kehityksen tuntemus synnyttää muu-

tamia välttämättömiä kysymyksiä. Tärkeimpiä niistä on, josko porvariston käsiin kertynyt kaikkien edesmenneiden aikojen ja ihmisten työn tulos, rikas maailman omaisuus, annetaan olla porvaristoluokan omaisuutena. Edelleen nousee kysymys, annetaanko yhteiskunnallisen tuotannon olla edelleenkin tuottamassa rikkauksia aniharvojen valittujen ryhmälle, vai otetaanko kaikkien vuorovaikutuksella tuotetut rikkaudet kaikkien omiksi ja kaikkien nautittaviksi.

Ja ainoana rauhallisena ja yleisölle edullisena vastauksena pidetään tällöin sosialistista talousjärjestelmää, jonka puitteissa yksityinen omaisuuden omistus muuttuu yhteiskunnalliseksi, jolloin jokainen kansalainen toisten kanssa on yhteinen omistaja, työntekijä ja voiton nauttia. Tämä vastaus ei ole ainoastaan edullinen, vaan se muodostuu pakolliseksi, sillä kansan laajan enemmistön ostokyky vähitellen pienenee, samalla kun myyjien lukumäärä harvenee, ja siten muodostuu kaksi ryhmää, joista toinen, harvalukuinen, tekemättä mitään omistaa kaikki ja toinen kaikki tehden ei omista mitään. Lyhyesti sanoen, tulee tämän taloudellisen kehityksen loppumuotona olemaan jonkunlainen taloudellinen yksinvalta, josta kansa enemmistönä tulee muodostamaan taloudellisen tasavallan, ottamalla omaisuudet yhteiskunnalle, jonka kansalaisia jo työläiset ovat, samassa järjestyksessä kuin valtiomonarkkioista muodostetaan valtiollisia tasavaltoja, ottamalla yksityisiltä valtiollinen valta ja tekemällä se valtion kansalaisten yhteiseksi omaisuudeksi. Taloudellinen tasavalta-aate on yhtä luonnollinen kuin valtiollinenkin. Valtiollista tasavaltaa pitää

nyt jo jokainen edullisempänä muotona ja kaikkialla sitä kohti kuljetaan. Samoin tulee taloudellisen tasavallan aikaansaaminen yhtä tärkeäksi silloin kun kapitalistinen „monarkillinen“ talousmuoto on saavuttanut kehitysteensä viimeisen porraspuun.

Sama kohtalo, joka on kohdannut kaikkia valtuuksia menneisyydessä aina silloin kun ne ovat muodostuneet tarpeettomaksi, kohtaa myös porvaristoa. Läänitysherrain valta, niin kauvan kun se oli yleiselle turvallisuudelle ja hyvinvoinnille välttämätön, oli voimassa. Mutta heti kun se kehittyi tarpeettomaksi, oli se pakotettu häviämään. Samoin on käynyt kaikille muille valtuuksille ennen ja jälkeen. Samoin tulee käymään porvaristolle. Samana päivänä, kun porvaristo lakkasi osaaottamasta yleiseen tuotantoon ja siirtyi kapitalistisena luokkana koroilla ja vuokrilla y. m. s. eläväksi joukkioksi, kirjoitti se oman kuoleman tuomionsa. Täytäntöön panoa ainoastaan puuttuu. Kone-teollisuus ja yhteiskunnallinen tuotanto ja sen jako joka hävitti käsityöläisen tulee hävittämään myöskin porvariston.

Sivistys, joka hävitti alkuperäisen ja yksinkertaisen kommunismin ihmiskunnan varhaisemmilta ajoilta, on luonut uuden tieteellisen kommunismin perusteet ja edellytykset. Aivan samoin kuin vanhoina aikoina, nykyin työt toimitetaan yhteisesti ja tuottaja ei omista työvälineitä eikä työntuloksia. Mutta nyt vielä työntulokset menevät porvariston vähälukuiselle luokalle, joten kansa kokonaisuudessaan ei niitä saa yhteisesti nauttia, kuten vanhan ajan heimot tekivät. Mutta sekin on hyvin

lyhyen ajan kysymys vaan. Vanhan ajan yhteiskunnassa oli omaisuus yhteistä ainoastaan saman heimokunnan jäsenten kesken. Mutta kun kapitalistiset omistusoikeudet eri etuineen pyyhkäistään syrjään, tulevat kaikki ihmiskunnan jäsenet yhteisesti omistamaan kaiken ja käyttämään kaiken yhteishyväksi; sillä työläiset, jotka orjina ovat tunteneet itseään veljiksi, tulevat tuntemaan itseänsä veljiksi vapainakin.

Lopullinen kommunistinen ja kansainvälinen omaisuuden ja sen omistuksen vallankumous on ihan varmasti nähtävissä; nyt jo porvarillisen maailman sisällä — kuten jo tämän kirjasen alussa osotettiin — on laajoja kommunistisia laitoksia.

Yleinen ääni- ja vaalioikeus, jonka tavan avulla vanhan raakalaisajan ihmiset jo valitsivat vanhimpiaan ja päälliköitään, astuu uudelleen nyt kaikkialla voimaan, oltuaan porvarillisten etuoikeuksien kahleissa. Ja tätä oikeuttaan hyvin harkitulla tavalla ja tässä edellytettyyn suuntaan muiden keinojen avulla käyttäen, toimivat kansajoukot uuden omistusoikeudellisen vallankumouksen, joka järjestää omistusolot tuotantovoimien olemassaololle ja hyvinvoinnille sopusointuisiksi.

Työväen kirjallisuutta:

Taistelu leivästä, kirj. *P. Krapotkin*. Hinta korukansissa 3: 75, pahvikansissa 2: 75, paperikansissa 2: 25.

Iloinen Englanti, kirj. *Robert Blatchford*. Hinta korukansissa 2: 75, pahvikansissa 2: 25, paperikansissa 1: 75.

Kevytmielisiä avioliittoja, kirj. *Robert Blatchford*. Hinta 20 p.

Maailman rakennuksesta, kirj. *Monisti*. Hinta 25 p.

Uskonto yksityisasiaksi, kirj. *Väinö Jokinen*. Hinta 80 p.

Historiallinen materialismi. Ulkomaisten lähteiden mukaan. Hinta 1 mk.

Omaisuuuden kehitys. Ulkomaisten lähteiden mukaan. Hinta 1 markka.

Työväen näytelmäkirjastoa ilmestyy säännöllisesti.

Työväen Joululehti ilmestyy joka jouluksi.

Sosialismin historia, I osa. Nidottuna 3: 75, sid. 4: 25. Kirjastokansissa 4: 75, korukansissa 5: —. II osa valmistuu syksyllä, voidaan tilata 5:ssä vihossa á 75 p.

Niitä myydään useissa kirjakaupoissa ja työväenlehtien konttoreissa. Asiamiehille antaa niistä suuren alennuksen

Kansan Lehden kirjakauppa.